

Olli Saarsalmi (toim.)

Päivähoidon turvallisuussuunnittelu



SOSIAALI- JA
TERVEYSMINISTERIÖ



Sosiaali- ja terveysalan
tutkimus- ja kehittämiskeskus

Oppaita 71

© Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö ja Stakes

Kielen tarkistus: Sirkka Laukonsuo

Kannen suunnittelu: Tiina Kuoppala

Taitto: Christine Strid

ISBN 978-951-33-2171-0

ISSN 1236-0724

Gummerus Kirjapaino Oy

Vaajakoski 2008

Lukijalle

Tämä julkaisu on tarkoitettu kunnallisessa ja yksityisessä päivähoitossa työskenteleville sekä päivähoiton tiloja suunnitteleville ja ylläpitäville henkilöille. Päivähoiton turvallisuus on kaikkien päivähoiton tehtävissä työskentelevien, päivähoiton toimintayksiköistä ja niiden tiloista vastaavien sekä lasten huoltajien yhteinen asia. Turvallinen päivähoitoympäristö antaa pohjan rauhallisen varhaiskasvatusta tukevan ilmapiirin luomiseksi ja lisää lasten ja työntekijöiden hyvinvointia, jolloin huoltajat voivat luottavaisin mielin tuoda lapset päivähoitoon.

Päivähoiton toimintayksikön turvallisuustyö on määrätietoista ja järjestelmällistä turvallisuustoiminnan suunnittelua ja käytännön toteutusta. Se tähtää varhaiskasvatusympäristön riskien hallinnan keinoin lasten ja henkilöstön turvallisuuden ja hyvinvoinnin ylläpitämiseen ja kehittämiseen. Toimintaan vaikuttavien riskien hallinnassa on tärkeää henkilöstön määrä ja turvallisuusasioiden koulutus. Julkaisun tavoitteena on auttaa päivähoitossa työskenteleviä varautumaan päivähoitotoiminnan häiriötilanteisiin; ehkäisemään niiden syntymistä, toimimaan niiden aikana ja niiden jälkeen, rajoittamaan tapahtuneiden häiriötilanteiden vaikutuksia sekä suorittamaan häiriötilanteiden jälkiarviointia ja siihen pohjautuvaa koulutusta ja harjoittelua.

Päivähoiton turvallisuussuunnitteluun sisältyvät sekä henkilökuntaa että lapsia koskevat lakisäätteiset ja muut turvallisuutta ja terveellisyyttä koskevat suunnitelmat. Sen keskeisenä perustana ovat laki (36/1973) ja asetus lasten päivähoitosta (239/1973), laki (603/1996) ja asetus (1208/1996) yksityisten sosiaalipalvelujen valvonnasta, työturvallisuuslaki (738/2002), laki työsuojelun valvonnasta ja työpaikan työsuojeluyhteistominnasta (44/2006), työterveyshuoltolaki (1383/2001), laki kulutustavaroiden ja kuluttajapalvelusten turvallisuudesta (75/2004), terveydensuojelulaki (763/1994), elintarvikelaki (23/2006), pelastuslaki (468/2003) ja valtioneuvoston asetus pelastustoimesta (787/2003).

Päivähoitolaki velvoittaa toimintayksikön huolehtimaan päivähoiton turvallisesta järjestämisestä. Asetuksessa lasten päivähoitosta annetaan säännökset toimintayksikön päivähoitohenkilöstön määrästä ja kelpoisuusvaatimuksista, jotka ovat erittäin tärkeimmistä päivähoiton turvallisuuteen vaikuttavista tekijöistä. Laissa kulutustavaroiden ja kuluttajapalvelusten turvallisuudesta säädetään elinkeinonharjoittajan sekä muiden palvelun tarjoajien velvollisuudesta varmistautua tuottamiensa palvelujen ja kulutustavaroiden turvallisuudesta. Terveysturvallisuuslaki ja elintarvikelaki antavat terveydelliset puitteet toimintayksikön fyysiselle ympäristölle. Työturvallisuuslainsäädäntö edellyttää työsuojelun toimintaohjelman laatimista vaarojen arviointiin liittyvine tavoitteineen. Pelastuslainsäädäntö ohjaa

varautumaan ennakoituihin häiriötilanteisiin ja niihin liittyvien tehtävien suorittamiseen. Tässä julkaisussa esitetty turvallisuussuunnittelu on laajempi kokonaisuus kuin pelastuslainsäädäntö edellyttää.

Suomen kunnat ovat viime vuosien aikana pyrkineet jatkuvasti kehittämään päivähoitotoiminnan turvallisuutta. Tämän johdosta julkaisua laadittaessa on tukeuduttu kuntien omaan käyttöönsä laatimiin turvallisuusohjeisiin. Niiden sisältämien hyviksi havaittujen käytäntöjen esille tuomisen toivotaan olevan avuksi turvallisuuteen liittyvien toimenpiteiden yhdenmukaistamisessa ja edelleen kehittämisessä maamme kaikissa päivähoiton toimintayksiköissä. Avoimessa varhaiskasvatustoiminnassa julkaisua voidaan käyttää soveltuvin osin.

Sosiaali- ja terveysministeriö asetti 27.2.2006 päivähoiton turvallisuustyöryhmän, jonka tavoitteena oli kartoittaa päivähoiton turvallisuuteen vaikuttavia uhkia ja vaaroja, selvittää niistä aiheutuvia ongelmia ja tehdä ehdotuksia sellaisista seikoista ja toimenpiteistä, joihin vastaisuudessa tulisi kiinnittää huomiota päivähoiton turvallisuuden ylläpitämiseksi ja kehittämiseksi.

Turvallisuustyöryhmän puheenjohtajana on toiminut hankesuunnittelija Merja Sederholm Helsingin kaupungista, varapuheenjohtajana ylitarkastaja Merja Kivistö sosiaali- ja terveysministeriöstä 12.6.2006 saakka ja yli-insinööri Olli Saarsalmi 12.6.2006 alkaen.

Työryhmän jäseninä ovat olleet ylitarkastaja Kirsi Alila sosiaali- ja terveysministeriöstä 31.12.2007 saakka, lääninsosiaalitarkastaja Toivo Haataja ja ylitarkastaja Marja-Leena Stenroos Etelä-Suomen lääninhallituksesta, kehittämisspäällikkö Anna-Leena Välimäki ja erikoissuunnittelija Päivi Lindberg Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskuksesta, erityisasiantuntija Anna-Maija Haliseva-Lahinen, rakennuttajainsinööri Hannu Huhtala ja rakentamistalousinsinööri Jorma Ruokojoki Suomen Kuntaliitosta, päivähoitoalueen päällikkö Timo Mäki ja päivähoitoalueen päällikkö Hanna Linna Helsingin kaupungista, päivähoitopalvelujen johtaja Titta Tossavainen ja päivähoitopäällikkö Ulla Valtonen Espoon kaupungista, varhaiskasvatuspäällikkö Leena Lindén, kaupungin 1. eläinlääkäri Nina Mäki-Petäys ja varhaiskasvatuksen asiantuntija Ulla Packalén Vantaan kaupungista, varhaiskasvatuspäällikkö Merja Kivistö Hyvinkään kaupungista, sosiaali- ja terveysjohtaja Paavo Pietiläinen ja päivähoiton johtaja Sari Nyberg Oulunsalon kunnasta, johtaja Tomi Lounema, lakimies Pauliina Kanerva ja lakimies Laura Holkko Kuluttajavirastosta, ympäristötarkastaja Petri Puttonen ja ympäristötarkastaja Hanna Jylkkä Helsingin kaupungin ympäristökeskuksesta, kehityspäällikkö Elina Pulli ja kehityspäällikkö Nina Korhonen Nuori Suomi ry:stä.

Työryhmän sihteereinä ovat toimineet yli-insinööri Olli Saarsalmi ja turvallisuusasiain sihteeri Jarmo Hämäläinen sosiaali- ja terveysministeriöstä.

Julkaisun laatimiseen ovat antaneet asiantuntija-apua lääkintöneuvos Merja Saarinen, hallitussihteeri Pia-Liisa Heiliö, ylitarkastaja Tarja Kahiluoto, ylitarkasta-

ja Keijo Korke ja ylitarkastaja Jari Keinänen sosiaali- ja terveysministeriöstä, ylitarkastaja Vesa-Pekka Tervo sisäasiainministeriöstä, ylitarkastaja Janne Mänttari liikenne- ja viestintäministeriöstä, lääninterveystarkastaja Anne-Kaarina Lyytinen ja ylitarkastaja Pekka Pönttönen Itä-Suomen lääninhallituksesta, lääninelintarvike-tarkastaja Raisa Romppanen Oulun lääninhallituksesta, ympäristöinsinööri Seija Paajanen Suomen Kuntaliitosta, terveystarkastaja Tuula Lumila Oulun kaupungista, vanhempi opettaja Esa Ihalainen Pelastusopistosta, ammattiasiainsihteeri Kristiina Cleve ja työelämäasiamies Marjatta Pitkänen Opetusalan Ammattijärjestö OAJ:stä, lastentarhanopettaja, KM Maija Jurva Rauman kaupungista, toimitusjohtaja Risto Forssell Sähkösuunnittelutoimisto Forssell Oy:stä, Vaasan turvallisuustyön koordinaattori Seppo Mäenpää sekä ohjelmajohtaja Marie Rautava Mannerheimin Lastensuojeluliitosta.

Työryhmä kiittää edellä mainittuja asiantuntijoita sekä kaikkia niitä henkilöitä, jotka yksittäisissä kysymyksissä ovat auttaneet työn valmistumisessa tai olleet mukana työn painokuntoon saattamisessa.

Tiivistelmä

Olli Saarsalmi (toim.). Päivähoidon turvallisuussuunnittelu. Stakes ja STM. Stakes Oppaita 71. Helsinki 2008. ISBN 978-951-33-2171-0

Päivähoidon turvallisuudella tarkoitetaan päivähoidon toimintayksikössä annettavan varhaiskasvatustyön turvallista toteuttamista. Tarkastelun piiriin kuuluvat toimintayksikön henkilöstö, hoidossa olevat lapset, toimintayksikössä vierailevat henkilöt, toimintayksikön ulko- ja sisätilat sekä toimintavälineet ja lähiympäristö. Tarkastelu kohdistuu lisäksi henkiin tekijöihin, tiedonhallintaan, toiminnan resursseihin sekä sen laatua ja vastuuta koskeviin seikkoihin.

Päivähoidon turvallisuussuunnittelu tukeutuu mm. lasten päivähoitoa, kulustavaroita ja kuluttajapalveluita, terveydensuojelua, työturvallisuutta, työsuojelua sekä pelastustoimintaa koskeviin lakeihin ja asetuksiin. Sen tuloksena syntävä päivähoidon turvallisuussuunnitelma on lakisääteistä pelastussuunnitelmaa laajempi kokonaisturvallisuuden parantamiseen ja ylläpitoon tarkoitettu suunnitelma-asiakirja. Turvallisuussuunnitelmassa arvioidaan toimintaa uhkaavat vaarat ja selvitetään toiminnan riskit ottaen huomioon toimintayksikön työsuojelun toimintaohjelma sekä työterveyshuollon työpaikkaselvitykset. Turvallisuussuunnitelman laadinnan merkitys korostuu, kun toimintayksikön koko tai kiinteistön huoneistojen lukumäärä ei edellytä pelastussuunnitelman laatimista.

Turvallisuussuunnitelman pääkohdat ovat toimintayksikön yleiset tiedot, riskien tarkastelu sekä turvallisuuden ylläpito ja koulutus. Yleisiä tietoja ovat toimintayksikön kiinteistöä, lapsia, henkilökuntaa, tilojen muita käyttäjiä, häiriötilanteissa tarvittavia yhteystietoja, tiedottamista ja suunnitelman ylläpitoa koskevat tiedot. Turvallisuussuunnitelmassa tarkastellaan vahinkoriskejä, jotka on jaettu henkilöriskeihin, toimintariskeihin, omaisuusriskeihin, tietoriskeihin ja muihin riskeihin.

Keskeisiä henkilöriskejä ovat lapsen päivähoidosta hakemiseen liittyvät tilanteet, lasten ja henkilökunnan sairaudet ja tapaturmat, liikkuminen toimintayksikön ulkopuolella, lapsen katoaminen päivähoidosta ja uhkaavasti käyttäytyvän henkilön kohtaaminen. Toimintariskeistä käsitellään mm. henkilökunnan riittävyttä ja kelpoisuutta, tukitoimintoja, kiinteistön toimintaa, piha- ja leikkialueita, sisä- ja ulkotilojen esteettömyyttä ja toimintayksikön ympäristöä. Omaisuusriskeistä käsitellään mm. kiinteistön tulipaloa sekä kosteus- ja homeongelmia. Tietoriskejä aiheutuu mm. salassa pidettävien asiakirjojen säilyttämisestä, käsittelystä ja hävittämisestä. Päivähoitotoiminnan muut riskit ovat pääasiassa palvelun tuottamiseen liittyviä vastuu- ja laaturiskejä.

Päivähoidon riskeihin varautuminen on jatkuva prosessi. Ympäristö muuttuu ja toiminnot teknistyvät, jolloin myös erilaiset riskit ja niiden toteutumisen todennäköisyydet muuttuvat. Uusien riskien jatkuva havainnointi ja tunnistaminen sekä henkilöstön valmistautuminen ennalta toimimaan erilaisissa häiriötilanteissa nostavat merkittävästi toimintayksikön turvallisuustasoa. Erityisen tärkeää on keskittyä toimenpiteisiin, joiden avulla kokonaan ehkäistään henkilöturvallisuutta uhkaavien riskien toteutuminen tai pystytään tehokkaasti rajoittamaan syntyneen häiriötilanteen vaikutuksia. Päivähoidon turvallisuuden ylläpito ja kehittäminen edellyttävät turvallisuuden merkityksen ymmärtävää koulutettua henkilökuntaa, joka sekä keskenään että soveltuvin osin yhdessä lasten kanssa säännöllisesti kerää tietojaan ja taitojaan muun muassa tapahtuneiden häiriötilanteiden jälkiarviointia hyväksi käyttäen.

Tämä julkaisu on tarkoitettu kunnallisessa ja yksityisessä päivähoidossa työskenteleville sekä päivähoidon tiloja suunnitteleville ja ylläpitäville henkilöille. Myös avoimessa varhaiskasvatustoiminnassa julkaisua voidaan käyttää soveltuvin osin. Päivähoidon turvallisuus on kaikkien päivähoidon tehtävissä työskentelevien, päivähoidon toimintayksiköistä ja niiden tiloista vastaavien sekä lasten huoltajien yhteinen asia. Turvallinen päivähoitoympäristö antaa pohjan rauhallisen varhaiskasvatusta tukevan ilmapiirin luomiseksi ja lisää lasten ja työntekijöiden hyvinvointia.

Avainsanat: päivähoito, turvallisuus, riskit, riskinhallinta, esteettömyys, aidat, portit, uhat, vaarat, lapsen katoaminen, retkiohje.

Sisällys

Lukijalle

Tiivistelmä

1	PÄIVÄHOIDON TURVALLISUUS JA SEN LAINSÄÄDÄNNÖLLINEN TAUSTA.....	13
	Päivähoidon turvallisuus.....	13
	Säännökset	13
	Laki ja asetus lasten päivähoidosta	13
	Laki ja asetus yksityisten sosiaalipalvelujen valvonnasta.....	14
	Työturvallisuuslaki ja työsuojelu	15
	Laki kulutustavaroiden ja kuluttajapalvelusten turvallisuudesta.....	17
	Terveysturvallisuuslaki.....	18
	Elintarvikelaki.....	19
	Pelastuslaki ja -asetus	20
2	PÄIVÄHOIDON TOIMINTAYKSİKÖN TURVALLISUUSUUNNITELMA JA SEN YLEISET TIEDOT	22
	Päivähoidon turvallisuussuunnitelma.....	22
	Turvallisuussuunnitelman yleiset tiedot.....	23
	Toimintayksikkö ja sen lähiympäristö.....	23
	Lapset	24
	Henkilökunta.....	24
	Lasten vanhemmat ja huoltajat.....	25
	Toimintayksikön tilojen muut käyttäjät.....	25
	Häiriötilanteissa tarvittavia yhteystietoja.....	25
	Tiedottaminen häiriötilanteissa.....	26
	Turvallisuussuunnitelman hyväksyminen, jakelu ja ylläpito	26
3	PÄIVÄHOIDON UHAT JA VAARAT SEKÄ NIIHIN VARAUTUMINEN TURVALLISUUSUUNNITELMASSA	28
	Päivähoidon riskienhallinta	28
	Päivähoidon riskien jaottelu	29
	Henkilöriskit	30
	Hoidossa oleviin lapsiin kohdistuvat riskit.....	30
	Lapsen hakeminen päivähoidosta.....	30
	Lasten sairaudet ja tapaturmat	34
	Lasten lääkintä	36
	Hygienia.....	37
	Lelut	39
	Lasten ulkoilu	39
	Liikkuminen lasten kanssa toimintayksikön ulkopuolella.....	40
	Lapsen katoaminen päivähoidosta	42
	Lapsen koskemattomuuteen kohdistuvia uhkia	45

Toimintayksikön henkilöstön riskit.....	48
Päivähoitajan sairauskohtaus tai tapaturma	48
Päivähoidon henkilöstön työolot	49
Päihderiippuvuus ja huumausainetestaus.....	49
Lasten kanssa työskentelevän henkilön rikostaustan selvittäminen ...	51
Uhkaustilanne.....	53
Tupakointi.....	53
Kiinteistön muiden käyttäjien riskit.....	54
Toimintariskit	54
Henkilökunnan riittävyys ja kelpoisuus	55
Tukitoiminnot	56
Ruokahuolto	56
Siivous	58
Jätehuolto.....	60
Ostopalvelut.....	60
Kiinteistön toiminta	61
Lämmitys, käyttövesi ja sähkönjakelu	61
Ilmanvaihto ja sisäilman laatu	62
Valaistus	63
Äänenvoimakkuus ja akustiikka	64
Kalusteet, varusteet ja laitteet.....	65
Huolto- ja korjaustyöt.....	65
Piha-alue	66
Piha-alueen riskit.....	66
Aidat ja portit	69
Toimintaympäristön esteettömyys	70
Ympäristön ja ulkotilojen esteettömyys	71
Toimintayksikön sisätilojen esteettömyys	72
Toimintayksikön esteettömyyden suunnittelu ja parantaminen	73
Ympäristöstä aiheutuvat riskit.....	73
Ympäristön ominaisuudet	73
Ympäristön aiheuttamat häiriöt	74
Muut toimintariskit.....	75
Tartuntatautiepidemiat	75
Uskonnolliset ja etniset näkökohdat	75
Omaisuuksiriskit.....	75
Rakennus.....	76
Tulipalo	76
Vesivauriot ja home.....	81
Valvonta	82
Irtain omaisuus.....	84
Tietoriskit.....	84
Tietosuojat.....	85
Tietotekninen turvallisuus.....	86
Muut riskit	87

Toimintaohjeita.....	87
Työntekijän havaitseman vaaran tai riskin poistaminen.....	87
Vaaratilanteita koskeva ilmoitusvelvollisuus.....	88
Jälkihoito.....	89
4 TURVALLISUUDEN YLLÄPITO PÄIVÄHOIDON TOIMINTAYKSIKÖSSÄ	91
Henkilöstön turvallisuuskoulutus	91
Harjoitukset	92
Jälkiarviointi	93
Liite 1. Päivähoidon toimintayksikön turvallisuussuunnitelman sisältömalli	95
Liite 2. Arvaamattomasti käyttäytyvän tai väkivaltaisen henkilön kohtaaminen ..	100
Liite 3. Retkisuunnitelman laatiminen koko päivän kestävää retkeä varten.....	102
Liite 4. Epäilyttävän tai häiriötä aiheuttavan henkilön tuntomerkkien havainnointi.....	105
Liite 5. Paloturvallisuuden ennakointi- ja toimintaohje perhe- ja ryhmäperhe- päivähoitajalle.....	106
Liite 6. Suositus menettelytavaksi kosteus- ja homeongelman ilmetessä	107
Liite 7. Vaaratilanteita koskeva tapahtumailmoitus.....	110
Liite 8. Häiriötilanteiden kriisisuunnitelma.....	111
Liite 9. Perhe- ja ryhmäperhepäivähoitokodin turvallisuuden tarkistuslista	113
Liite 10. Internet-osoitteita, lainsäädäntöä ja kirjallisuutta.....	117

1 PÄIVÄHOIDON TURVALLISUUS JA SEN LAINSÄÄDÄNNÖLLINEN TAUSTA

Päivähoidon turvallisuus

Päivähoidon turvallisuudella tarkoitetaan päivähoidossa annettavan varhaiskasvatustyön turvallista toteuttamista. Toimintayksikön turvallisuuden tarkastelun piiriin kuuluvat toimintayksikön henkilöstö, toimintayksikössä päivähoidossa olevat lapset ja satunnaisesti käymässä olevat henkilöt, toimintayksikön ulko- ja sisätilat ja ympäristö sekä toimintavälineet. Tarkastelu kohdistuu lisäksi henkisiin tekijöihin, tiedonhallintaan, resursseihin sekä toiminnan laatua ja vastuuta koskeviin seikkoihin.

Päivähoidon turvallisuussuunnittelu tukeutuu lasten päivähoitoa, henkilöstön kelpoisuusvaatimuksia, kulutustavaroita ja kuluttajapalveluita, terveydensuojelua, elintarviketurvallisuutta, työturvallisuutta, työsuojelua sekä pelastustoimintaa koskeviin lakeihin ja asetuksiin.

Säännökset

Laki ja asetus lasten päivähoidosta

Lasten päivähoidosta annetun lain (36/1973; päivähoitolaki) 2 a §:n mukaan päivähoiton tavoitteena on tukea päivähoitossa olevien lasten kohteja näiden kasvatustehtävässä ja yhdessä kotien kanssa edistää lapsen persoonallisuuden tasapainoista kehitystä. Päivähoidon tulee omalta osaltaan tarjota lapselle turvalliset ihmissuhteet, lapsen kehitystä monipuolisesti tukevaa toimintaa sekä lapsen lähtökohdat huomioon ottaen suotuisa kasvuympäristö. Päivähoitolain 6 §:n mukaan päivähoiton tulee terveydellisiltä ja muilta olosuhteiltaan olla lapselle ja lapsen hoidolle ja kasvatukselle sopiva.

Lasten päivähoidosta annetun asetuksen (239/1973; päivähoitoasetus) 6 §:ssä säädetään päiväkodissa hoito- ja kasvatustehtävissä olevien henkilöiden määrästä ja ammatillisesta kelpoisuudesta suhteessa päivä-

hoidossa olevien lasten määrään. Asetuksen 8 §:ssä säädetään perhepäiväkodissa hoidossa olevien lasten määrästä ja hoidon henkilöstömitoituksesta.

Yksityinen päivähoiton tuottaja on päivähoitolain 28 §:n mukaisesti velvollinen tekemään ilmoituksen toiminnan aloittamisesta päivähoidosta vastaavalle sosiaalihuoltolain (710/1982) 6 §:n tarkoittamalle toimielimelle, jonka tehtävänä on valvoa päivähoitotoimintaa. Jos päivähoitopaikka tai siinä annettu hoito todetaan sopimattomaksi tai puutteelliseksi, edellä mainitun toimielimen tulee päivähoitolain 29 §:n mukaan pyrkiä sopivilla keinoilla saamaan aikaan korjaus asiassa. Jollei korjausta ole asetetussa määräajassa tapahtunut, toimielin voi kieltää pitämästä lasta sanotussa päivähoitopaikassa.

Päivähoitoasetuksen 11 §:n perusteella kunnan päivähoidosta vastaavan toimielimen tulee yksityisen päivähoitopalvelujen tuottajan tekemän ilmoituksen saatuaan välittömästi suorittaa tarkastus päivähoitopaikassa ja myös huolehtia siitä, että päivähoitopaikka ja siellä annettava hoito vastaavat päivähoidolle asetettuja terveydellisiä ja muita vaatimuksia. Toimielimen on pidettävä päivähoidon harjoittajista luettelo.

Laki ja asetus yksityisten sosiaalipalvelujen valvonnasta

Yksityiseen päivähoitoon sovelletaan päivähoitolain ohella sitä täydentäen yksityisten sosiaalipalvelujen valvonnasta annettua lakia (603/1996; valvontalaki).

Valvontalakia sovelletaan siltä osin kuin muissa laeissa ei ole toisin säädetty. Valvontalaki on luonteeltaan yleislaki, minkä johdosta erityislakien säännöksiä, tässä tapauksessa päivähoitolain ja -asetuksen säännöksiä, noudatetaan silloin, kun ne ovat yleissäännöksiä yksityiskohteisempia tai tiukempia. Valvontalain valmistelussa tavoitteena oli, että päivähoidon säännöksiä tulisi soveltaa myös yksityisessä päivähoidossa.

Valvontalain 3 §:n mukaan yksityisiä sosiaalipalveluja antavan toimintayksikön tulee olla terveydellisiltä ja muilta olosuhteiltaan siellä annettavalle hoidolle, kasvatukselle ja muulle huolenpidolle sopiva. Henkilöstön lukumäärän tulee olla riittävä palvelujen tarpeeseen ja hoidettavien lukumäärään nähden. Henkilöstön on täytettävä samat kelpoisuudet kuin kunnan järjestämän sosiaalihuollon ammatilliselta henkilöstöltä vaaditaan vastaavissa tehtävissä.

Yksityisen päivähoitopalvelujen tuottajan on tehtävä ennen toiminnan aloittamista kirjallinen ilmoitus sosiaalihuollosta vastaavalle toimi-

elimelle siinä kunnassa, jossa palveluja annetaan. Ilmoituksessa samoin kuin lääninhallitukselle tehtävässä ympärivuorokautisen toiminnan lupahakemuksessa on mainittava palvelujen laadun, turvallisuuden ja asianmukaisuuden arvioimiseksi tarvittavat tiedot, jotka mainitaan tarkemmin valvontalain 5 ja 6 §:ssä.

Valvontalain 16–18 §:ssä säädetään lääninhallituksen menettelyistä, jos toiminnassa havaitaan puutteita tai toiminta ei vastaa valvontalain säännöksiä. Lääninhallituksella on oikeus keskeyttää toiminta kokonaan tai osittain taikka kieltää toimintayksikön tai sen osan käyttö, kunnes puutteellisuus on korjattu tai epäkohta poistettu. Yksityisten sosiaalipalvelujen valvontaa koskevan asetuksen (1208/1996) mukaan lääninhallituksen tulee keskeyttää yksityisten sosiaalipalvelujen tuottajan toiminta tai kieltää toimintayksikön käyttö kokonaan tai osittain välittömästi, jos toiminnasta tai toimintayksikön tilojen käyttämisestä aiheutuu vaaraa asiakkaiden kehitykselle, turvallisuudelle, terveydelle tai hengelle.

Työturvallisuuslaki ja työsuojelu

Työturvallisuuslain (738/2002) tarkoituksena on turvata työntekijöiden työkyky sekä ehkäistä ja torjua työstä ja työympäristöstä johtuvia työntekijöiden fyysisen ja henkisen terveyden haittoja. Lakia sovelletaan myös työhön, jota työntekijä tekee kotonaan taikka työnantajan osoituksesta muun henkilön kodissa.

Työturvallisuuslain mukaan työnantajalla on oltava turvallisuuden ja terveellisuuden edistämiseksi ja työntekijöiden työkyvyn ylläpitämiseksi ohjelma, joka kattaa työpaikan työolosuhteiden kehittämistarpeet ja työympäristöön liittyvien tekijöiden vaikutukset (työsuojelun toimintaohjelma). Toimintaohjelmasta johdettavat tavoitteet turvallisuuden ja terveellisuuden edistämiseksi sekä työkyvyn ylläpitämiseksi on otettava huomioon toimintayksikön kehittämistoiminnassa ja suunnittelussa ja niitä on käsiteltävä työntekijöiden tai heidän edustajiensa kanssa.

Työnantajan ja työntekijöiden edellytetään yhteistoiminnassa ylläpitävän ja parantavan työturvallisuutta toimintayksikössään. Työturvallisuuteen vaikuttavia tekijöitä ja tehtyjen toimenpiteiden vaikutuksia on jatkuvasti seurattava. Työnantajan on riittävän järjestelmällisesti selvitettävä ja tunnistettava työstä, työtilasta, muusta työympäristöstä ja työolosuhteista aiheutuvat haitta- ja vaaratekijät. Mikäli niitä ei voida poistaa, työnantajan on arvioitava niiden merkitys työntekijöiden turvallisuudelle ja terveydelle. Tavoitteena on, että vaara- ja haittatekijöiden syn-

tyminen estetään ja jo syntyneet vaara- ja haittatekijät pyritään poistamaan kokonaan tai korvaamaan vähemmän haitallisilla tekijöillä.

Työntekijän on noudatettava työnsä ja työolosuhteiden edellyttämää turvallisuuden ja terveellisyyden ylläpitämiseksi tarvittavaa järjestystä, siisteyttä, huolellisuutta ja varovaisuutta sekä työnantajan toimivaltansa mukaisesti antamia määräyksiä ja ohjeita.

Työsuojelutoimintaa tehostaa henkilökunnan koulutus ja siihen perustuva tietoisuus toimintayksikön vaara- ja haittatekijöistä sekä kyky toimia häiriötilanteissa oikealla tavalla. Työturvallisuuden kehittäminen edellyttää työnantajan ja kaikkien toimintayksikön työntekijöiden välisen tiedonkulun huolellista suunnittelua. Tarkoituksena on, että henkilökunnalla on riittävästi tietoa ja kykyä tunnistaa toimintaan kohdistuvia uhkia ja vaaroja ja tehdä ehdotuksia niihin varautumiseksi.

Työturvallisuudesta yhteisellä työpaikalla annettujen säännösten mukaan työnantajien on huolehdittava yhteistoiminnalla ja tiedotuksella siitä, ettei toiminta vaaranna työntekijöiden turvallisuutta ja terveyttä. Tällaisia asioita ovat muun muassa tarpeelliset tiedot ja ohjeet työpaikan vaara- ja haittatekijöistä ja niitä koskevista menettelytapaohjeista sekä palontorjuntaan, ensiapuun ja evakuointiin liittyvistä toimenpiteistä.

Työsuojelun valvonnasta ja työpaikan työsuojeluyhteistoiminnasta annetun lain (44/2006) mukaisesti työnantajan on nimettävä edustajansa työpaikan työsuojelun yhteistoimintaa varten. Työpaikalla, jossa säännöllisesti työskentelee vähintään kymmenen työntekijää, työntekijöiden on valittava keskuudestaan työsuojeluvaltuutettu ja kaksi varavaltuutettua. Muussakin työpaikassa työntekijät voivat valita keskuudestaan edellä tarkoitetut valtuutetut.

Työsuojelun valvonnasta annetun asetuksen (954/1973) mukaisesti työpaikalla, jossa toimihenkilöasemassa olevat mukaan lukien säännöllisesti työskentelee vähintään kaksikymmentä työntekijää, on perustettava työsuojelutoimikunta. Sen tehtävänä on laatia vuosittain toimintasuunnitelma ottaen huomioon toimintayksikön työsuojelun toimintaohjelma sekä muu työsuojelua koskeva suunnittelu kehittämissityksineen ja käsitellä vaarojen selvittämisen periaatteita ja työyksikkökohtaisia ohjeita.

Työsuojelutoimia tukee työnantajan työterveyshuoltolain (1383/2001) mukaisesti järjestämä työterveyshuolto ja sen toiminta työolojen sekä työntekijöiden työ- ja toimintakyvyn ylläpitämiseksi ja kehittämiseksi. Yhteistyössä työterveyshuollon kanssa tulisi muun muassa määrärajoin suoritettavin työpaikkaselvityksin ja tarpeen vaatiessa kyselyin selvittää henkilökunnan terveyteen välittömästi liittyvien seikkojen ohella

työn fyysiseen ja henkiseen kuormittavuuteen vaikuttavia tekijöitä niiden aiheuttamiin riskeihin varautumiseksi. Työterveyshuoltosopimus ja työpaikkaselvitykset on pidettävä nähtävillä työpaikalla.

Laki kulutustavaroiden ja kuluttajapalvelusten turvallisuudesta

Kuluttajille ja heihin rinnastettaville henkilöille tarjottavien palvelujen turvallisuudesta on säädetty laissa kulutustavaroiden ja kuluttajapalvelusten turvallisuudesta (75/2004; KuTuL). Lain mukaan elinkeinonharjoittajat ja heidän lisäksi myös muut palvelujen tarjoajat, kuten julkiset tai yksityiset kuluttajapalvelusten tuottajat, ovat velvollisia huolehtimaan tarjoamiensa palvelujen turvallisuudesta. Tämän perusteella KuTuL:n säännöksiä sovelletaan sekä yksityisten päiväkotien että kunnallisten päivähoidon toimintayksiköiden tuottamiin palveluihin. Päivähoidon toimintayksiköiltä edellytetään siten palvelujen tarjoajasta riippumatta yhtäläisesti riittävää turvallisuustasoa.

KuTuL on ns. täydentävää lainsäädäntöä. Siten viranomaisen, joka valvoo päivähoidon lainsäädännön noudattamista, on valvonnassaan noudatettava soveltuvin osin KuTuL:n säännöksiä, jollei päivähoidon erityislainsäädännössä ole vähintään saman turvallisuustason takaavia säännöksiä. Tämän mukaisesti esimerkiksi päivähoitoa valvova kunnan viranomainen (PäivähoitoL, 36/1973) voi valvonnassaan tarvittaessa soveltaa muun muassa KuTuL:n hallinnollisia pakkokeinoja (esimerkiksi kielto tai toimenpidemääräys) koskevia säännöksiä vaarojen poistamiseksi, silloin kun vastaavia säännöksiä ei sisälly päivähoidon erityislainsäädäntöön.

KuTuL on luonteeltaan yleinen, eli siinä ei ole annettu yksityiskohdaisia säännöksiä erilaisten kuluttajapalveluiden turvallisuudelle asetettavista vaatimuksista. Laissa on kuitenkin säädetty, että vaatimustenmukaisuutta arvioitaessa voidaan ottaa huomioon muun muassa viranomaisten ohjeet ja suositukset. Tätä ohjetta sovelletaan myös päivähoitoon.

Tuoteturvallisuuslainsäädäntö edellyttää, että palvelun tarjoaja varmistuu siitä, että hänen tarjoamansa palvelut ovat turvallisia. Huolellisuusvelvollisuutensa täyttämiseksi palvelun tarjoaja suorittaa tarjoamiensa palvelujen riskinarvioinnin voidakseen varmistua palvelujen turvallisuudesta. Vastuu palvelujen turvallisuudesta on aina palvelujen tarjoajalla. Viranomaisvalvonta, kuten esimerkiksi terveystarkastajan suorittama tarkastus, ei poista tai vähennä tätä vastuuta.

Tuoteturvallisuuslainsäädännön voidaan katsoa edellyttävän muun muassa sitä, että päivähoidon toimintayksikön turvallisuussuunnittelu on tehty huolellisesti. Toiminnanharjoittajan on huolehdittava myös esimerkiksi siitä, että lastenhoitotarvikkeet ja lasten käytössä olevat lelut ym. ovat turvallisia eivätkä pihalla olevat leikkikenttävälineet muodosta vaaraa. Yksittäisistä turvallisuuteen vaikuttavista seikoista huolehtiminen ei saa kuitenkaan viedä huomiota pois toimintayksikön ja sen lähiympäristön käsittävästä kokonaisturvallisuudesta tai siitä, mitä yksityiskohtaisilla vaatimuksilla tavoitellaan. Turvallisuussuunnitelman tarkoituksena on myös varmistaa, että turvallisuusasioihin on toimintayksikössä kiinnitetty vakavaa huomiota ja että hoitopaikan henkilöstö saa riittävästi tietoa turvallisuusasioista.

Terveydensuojelulaki

Terveydensuojelulain (763/1994; TsLaki) tarkoituksena on väestön ja yksilön terveyden ylläpitäminen ja edistäminen sekä ehkäistä, vähentää ja poistaa sellaisia elinympäristössä esiintyviä tekijöitä, jotka voivat aiheuttaa terveyshaittaa. Terveyshaitalla tarkoitetaan ihmisissä todettavaa sairautta, muuta terveydenhäiriötä tai sellaisen tekijän tai olosuhteen esiintymistä, joka vähentää väestön tai yksilön elinympäristön terveellisyyttä.

Ennen kuin päivähoidon toiminnanharjoittaja alkaa tuottaa palveluja päiväkodissa, hänen on tehtävä kirjallinen ilmoitus kunnan terveydensuojeluviranomaiselle. Terveydensuojeluviranomainen tarkastaa ilmoituksen ja tekee kirjallisen päätöksen tilojen käyttöönotosta. Tässä yhteydessä viranomainen tarkastaa toimintaa varten käyttöön otettavat ulko- ja sisätilat. Tällöin kiinnitetään huomiota esimerkiksi sisäilman laatuun ja hygieenisten olosuhteiden järjestämiseen. Samassa yhteydessä arvioidaan myös tuoteturvallisuuslainsäädännön soveltamisalaan kuuluvia asioita kuten leikkivälineiden turvallisuutta.

Perhepäivähoitajalla ei edellä mainitun kaltaista ilmoitusvelvollisuutta ole. Terveydensuojeluviranomainen voi pyynnöstä tarkastaa myös perhepäivähoitoon tarkoitettut tilat, jos on aiheutta epäillä niistä aiheutuvan terveyshaittaa lapsille.

Päivähoitotoimintaa ei saa harjoittaa sellaisissa tiloissa tai olosuhteissa, joissa voi aiheutua käyttäjille terveyshaitta. Oleskelutilassa ei saa olla eläimiä eikä mikrobeja siinä määrin, että niistä aiheutuu terveyshaittaa. Jos asunnossa tai muussa oleskelutilassa esiintyy melua, tärinää, ha-

jua, valoa, mikrobeja, pölyä, savua, liiallista lämpöä tai kylmyyttä taikka kosteutta, säteilyä tai muuta niihin verrattavaa siten, että siitä voi aiheutua terveyshaittaa, terveydensuojeluviranomainen voi velvoittaa terveyshaitan aiheuttajan, toiminnanharjoittajan, tilojen haltijan tai omistajan ryhtymään toimenpiteisiin terveyshaitan aiheuttajan, tekijän tai olosuhteen vähentämiseksi tai poistamiseksi. Jos terveyshaitan aiheuttajaa ei ole mahdollista poistaa tai jos toiminnanharjoittaja ei ryhdy tarvittaviin toimenpiteisiin, terveydensuojeluviranomainen voi rajoittaa tai kieltää käyttämästä tiloja päivähoitoon.

Kunnalla on säännöllistä valvontaa koskeva ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelma terveyshaittojen ehkäisemiseksi. Sen edellyttämien säännöllisten tarkastusten tiheys perustuu kunnan tekemään valvontakohteiden riskinarviointiin. Palvelujen tarjoajien hyvin toimiva käyttötarkkailu ja huolellinen turvallisuuteen asennoituminen voivat vähentää viranomaistarkastusten tarvetta.

Elintarvikelaki

Elintarvikelainsäädännöllä tarkoitetaan lakeja, asetuksia ja hallinnollisia määräyksiä, jotka koskevat elintarvikkeita ja niiden turvallisuutta. Siihen sisältyvät kaikki elintarvikkeiden tuotanto- ja jakeluvaiheet. Elintarvikelain (23/2006) mukaisesti elintarvikealan toimijan on ennen toiminnan aloittamista tai sen olennaista muuttamista haettava päiväkodin keittiön hyväksymistä kunnan elintarvikevalvontaviranomaiselta. Päiväkodin keittiötä oheistiloineen ei saa ottaa käyttöön ennen kuin ne on hyväksytty elintarvikehuoneistoksi. Toimijan vaihtumisesta on tehtävä kirjallinen ilmoitus, mutta toiminnan voi aloittaa jo hyväksytyssä elintarvikehuoneistossa.

Elintarvikealan toimijan on tunnettava muun muassa elintarvikkeeseen ja sen käsittelyyn liittyvät terveysvaarat sekä elintarviketurvallisuuden kannalta kriittiset kohdat toiminnassaan. Elintarvikealan toimijan on laadittava kirjallinen suunnitelma omavalvonnasta ja se on pidettävä ajan tasalla. Omavalvontasuunnitelma on elintarvikevalvonnasta annetun valtioneuvoston asetuksen (321/2006) mukaisesti liitettävä elintarvikehuoneiston hyväksymistä koskevaan hakemukseen. Se on myös toimitettava toimijan vaihtumisen yhteydessä valvontaviranomaiselle. Elintarvikevalvontaviranomainen tekee omavalvontasuunnitelman hyväksymisestä päätöksen.

Elintarvikealan toimijan on välittömästi ilmoitettava valvontaviranomaiselle merkittävistä omavalvonnassa tai muulla tavoin esille tulleista terveysvaaraepäilyistä sekä toimenpiteistä, joihin kyseisten epäkohtien korjaamiseksi on ryhdytty.

Kunnan tehtävänä on laatia säännöllistä valvontaa koskeva elintarvikevalvontasuunnitelma, jossa määritetään muun muassa tarkastusten sisältö, tarkastustiheys sekä miten näytteenotto ja näytteen tutkiminen suoritetaan. Toimiva omavalvonta voi vähentää toimijalle maksullisen viranomaisvalvonnan tarvetta.

Pelastuslaki ja -asetus

Pelastuslakia (468/2003) sovelletaan tulipalojen ja muiden onnettomuuksien ehkäisyyn, pelastustoimintaan ja väestönsuojeluun. Rakennuksen omistaja ja haltija, virasto, laitos ja muu yhteisö on velvollinen ehkäisemään vaaratilanteiden syntymistä, varautumaan asianomaisessa kohteessa olevien henkilöiden ja omaisuuden sekä ympäristön suojaamiseen vaaratilanteissa ja varautumaan sellaisiin pelastustoimenpiteisiin, joihin ne omatoimisesti kykenevät. Valtioneuvoston asetuksessa tarkemmin määriteltävään rakennukseen tai muuhun kohteeseen, joissa henkilö- ja paloturvallisuudelle tai ympäristölle aiheutuvan vaaran taikka mahdollisen onnettomuuden aiheuttamien vahinkojen voidaan arvioida olevan vakavat, on laadittava pelastussuunnitelma edellä tarkoitettuista toimenpiteistä.

Pelastusasetuksessa (787/2003) edellytetään laadittavaksi pelastussuunnitelma yli 25 hoitopaikan päiväkotihuoneistoihin sekä vähintään viisi asuinhuoneistoa käsittäviin asuinrakennuksiin. Pelastussuunnitelmassa on ennakoitava mahdolliset vaaratilanteet ja niiden vaikutukset sekä selvitettävä toimenpiteet vaaratilanteiden ehkäisemiseksi. Ennakolta on selvitettävä poistumis- ja suojautumismahdollisuudet sekä sammutus- ja pelastustehtävien järjestelyt.

Pelastussuunnitelmassa on selvitettävä

- ennakoitavat vaaratilanteet ja niiden vaikutukset
- toimenpiteet vaaratilanteiden ehkäisemiseksi
- poistumis- ja suojautumismahdollisuudet sekä sammutus- ja pelastustehtävien järjestelyt
- turvallisuushenkilöstö, sen varaaminen ja kouluttaminen sekä muun henkilöstön perehdyttäminen suunnitelmaan

- tarvittava materiaali, kuten alkusammutus-, pelastus- ja raivauskalusto, henkilösuojaimet ja ensiaputarvikkeet sen mukaan kuin ennakoitujen vaaratilanteiden mukaan on tarpeen
- ohjeet ennakoituja onnettomuus-, vaara- ja vahinkotilanteita varten
- miten suunnitelmaan sisältyvät tiedot saatetaan asianosaisten tietoon.

Vaaratilanteisiin varauduttaessa on otettava huomioon, ettei lapsilla ole riittävää kykyä havaita vaaratilannetta eikä mahdollisuuksia toimia tilanteen edellyttämällä tavalla. Kohteissa, joissa henkilö- ja paloturvallisuudelle tai ympäristölle aiheutuvan vaaran voidaan arvioida olevan tavanomaista suurempi, on rakennuksen pelastussuunnitelmassa lisäksi erikseen selvitettävä, miten rakennuksessa tai tilassa olevien heikentynyt toimintakyky otetaan huomioon vaaratilanteisiin varautumisessa. Tämä edellyttää ympäristöministeriön asetuksen *Rakennusten paloturvallisuus* (RakMk E1 Suomen rakentamismääräyskokoelma, 12.3.2002) mukaisen turvallisuusselvityksen laatimista poistumissuunnitelmineen.

2 PÄIVÄHOIDON TOIMINTAYKSIKÖN TURVALLISUUSSUUNNITELMA JA SEN YLEISET TIEDOT

Päivähoidon turvallisuussuunnitelma

Päivähoidon turvallisuussuunnitelma on pelastussuunnitelmaa laajempi kokonaisturvallisuuden parantamiseen ja ylläpitoon tähtäävä suunnitelma-asiakirja. Turvallisuussuunnitelmassa arvioidaan toimintaa uhkaavat vaarat ja selvitetään toiminnan riskit ottaen huomioon päivähoitoa säätelevien lakien keskeiset vaatimukset, toimintayksikön työsuojelun toimintaohjelma sekä työterveyshuollon työpaikkaselvitykset. Päivähoidon toimintayksikön turvallisuussuunnitelman sisältömalli on esitetty liitteessä 1.

Pelastussuunnitelmassa ei oteta huomioon kaikkia päivähoitotoiminnassa esiin tulevia uhkia. Niitä voidaan kuitenkin tarkastella turvallisuussuunnitelmassa. Arvioitaviksi tulevat muun muassa toimintayksikössä olevien henkilöiden henkiseen hyvinvointiin, terveyteen ja koskemattomuuteen vaikuttavat seikat, toimintayksikön varhaiskasvatustoimintaa, viestintää ja tietojen säilytystä haittaavat tekijät, laitteiden ja apuvälineiden käyttöön liittyvät häiriöt, toimintayksikön sisä- ja ulkotilojen ominaisuuksista tai ympäristötekijöistä aiheutuvat vaarat.

Turvallisuussuunnitelman laadinnassa on tärkeää yhteistyö kunnan eri viranomaisten ja erityisesti poliisi- ja pelastustoimen kanssa. Pelastusviranomaisten tehtävänä on valistaa, neuvoa ja ohjata omatoimisen varautumisen järjestelyjä. Poliisi- ja pelastusviranomaiset auttavat paikallisten uhka- ja vaaratekijöiden selvittämisessä ja arvioinnissa, turvallisuustason määrittelyssä sekä turvallisuuskoulutusten ja -harjoitusten järjestämisessä.

Turvallisuussuunnitelman laadinnan merkitys korostuu tilanteissa, joissa toimintayksikön koko tai kiinteistön huoneistojen lukumäärä ei edellytä pelastussuunnitelman laatimista. Tällaisissa tapauksissa varsinkin erityisryhmiä tai yöhoitoa käsittävien toimintayksiköiden turvallisuussuunnitelman kyseessä ollessa suositellaan kohteelle samalla laadittavaksi myös rakentamismääräyksen E1 mukainen turvallisuusselvitys.

Jäljempänä on kuvattu päivähoidon turvallisuussuunnitelmasa huomioon otettavia tärkeimpiä näkökohtia. Toimintayksikön tur-

vallisuussuunnitelmassa käsiteltäviin seikkoihin vaikuttavat esimerkiksi henkilökunnan ja hoidettavien lasten määrä, toimintayksikön ympäristö sekä sisä- ja ulkotilojen ominaisuudet. Siten turvallisuussuunnitelmaa laadittaessa jäljempänä esitettyjä seikkoja käytetään soveltaen ottaen huomioon, onko kyseessä päiväkotia, perhe- tai ryhmäperhepäiväkoti.

Kuntien päivähoidon järjestelyt poikkeavat toisistaan. Siksi kunnilla on omia turvallisuuden ylläpitoon ja kehittämiseen liittyviä ohjeita ja menettelytapoja, jotka otetaan myös huomioon toimintayksikön turvallisuussuunnitelmaa laadittaessa.

Turvallisuussuunnitelman yleiset tiedot

Päivähoidon turvallisuussuunnitelman yleisiä tietoja ovat toimintayksikön ja sen toiminnan kuvaus, toimintayksikössä olevien henkilöiden määrä sekä yhteystiedot mahdollisia häiriötilanteita varten. Yleisiin tietoihin sisältyy myös pelastusviranomaisten tarvitsemaa rakennusta, sen sijaintia, käyttötarkoitusta ja käyttäjiä koskevaa pelastussuunnitelmaan kirjattavaa tietoa. On suositeltavaa, että tällaiset tiedot kirjataan pelastusviranomaisten ohjeiden mukaisesti, jolloin myös niiden päivittäminen voidaan suorittaa samanaikaisesti turvallisuussuunnitelmaa tarkistettaessa.

Turvallisuussuunnitelmaan saatetaan kirjata myös salassa pidettäviä henkilö- ym. tietoja. Niiden säilytys, lukuoikeuksien määrittely ja muu käsittely tapahtuu muun muassa henkilötietolain (523/1999), yksityisyyden suojasta työelämässä annetun lain (759/2004), arkistolain (831/1994) ja sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (812/2000) säännösten mukaisesti.

Toimintayksikkö ja sen lähiympäristö

Turvallisuussuunnitelmassa selvitetään seuraavat toimintayksikössä tapahtuvaa toimintaa sekä päivähoitorakennusta ja sen lähiympäristöä koskevat tiedot:

- rakennuksen käyttäjät ja käyttäjät
- toimintayksikön turvallisuuskartat, joihin on merkitty tilojen palo-osastoinnit, poistumistiet, alkusammutusvälineiden paikat, vesi- ja kaasusulut, koneellisen ilmanvaihdon pysäytyskytkimen sijainti, piha-alueen pelastustiet ja kokoontumispaikka, jonne siirrytään rakennuksesta pelastautumisen jälkeen

- rakennuksessa tai piha-alueella tapahtuvaa toimintaa vaikeuttavat seikat
- piha-alue (aidat, portit, varastot, katokset, leikkipaikat, valaistus)
- lähiympäristö (kulkuväylät, pysäköintialueet, maaston erityispiirteet)
- korvaavat tilat, jotka voidaan tarvittaessa välittömästi ottaa käyttöön tai jonne voidaan häiriötilanteen sattuessa väliaikaisesti siirtyä.

Lapset

Lapsia koskevia tietoja ovat:

- lapsen nimi ja syntymäaika
- sähköisessä muodossa oleva valokuva lapsesta (mikäli mahdollista) esimerkiksi katoamistilanteen varalta tai tieto, mistä valokuva on saatavissa
- lapsiryhmät ja niiden koot sekä ryhmien kotialueet
- lasten kuljetuksia koskevat tiedot
- uskonnon tai etnisen taustan huomioon ottaminen (vanhemman tai huoltajan antama kielto lapsen osallistumisesta tiettyihin toimintoihin, lapselta kielletyt ruoat, lapsen vaateetusta koskevat ohjeet)
- erityistiedot (allergiat, sairaudet, erityisruokavalio, fyysiset tai psyykkiset esteet).

Lapsia koskevat tiedot voivat sisältää salassa pidettävää tietoa. Kunnan tai yksityisen päivähoidon johdon suositellaan laativan toimintayksikölleen ohjeet, millaisia tietoja lapsesta voidaan luovuttaa vanhemmalle, joka ei ole lapsen huoltaja. Tietojen antamista koskevat seikat voidaan kirjata lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan, josta ne ovat helposti tarkistettavissa.

Henkilökunta

Henkilökunnan ja toimintayksikön tuki- ja ostopalvelujen kuvaus päätehtävien mukaisesti. Mukaan liitetään henkilöiden yhteystiedot päivisin ja tarvittaessa myös ilta- ja yöaikaan. Näitä tietoja ovat:

- toimintayksiköiden johtotehtävissä työskentelevät henkilöt
- kasvatusta- ja hoitohenkilökunta
- keittiöhenkilökunta
- siivoushenkilökunta
- päivähoidon tuki- ja ostopalveluhenkilökunta.

Toimintaa häiriötilanteissa helpottaa, jos toimintayksikön henkilöistä on laadittu vastuutehtävien mukaiset toimintakortit, joissa on kuvattu asianomaisen henkilön tehtävät, lähin ylempi esimies, mahdolliset häiriötilanteen hallintaan liittyvät alaiset sekä yhteydenpitomenetelmät.

Lasten vanhemmat ja huoltajat

Lasten vanhempia ja huoltajia koskevia tietoja ovat:

- vanhempien ja huoltajien yhteystiedot
- lasten hakuoikeudet
- erityistiedot (poikkeavat työajat, päivystys- tai hätätyövelvollisuus).

Lasten vanhempia ja huoltajia koskevat tiedot voivat sisältää salassa pidettäviä tietoja.

Joissakin tapauksissa toinen tai kumpikaan lapsen vanhemmista ei välttämättä ole lapsen huoltaja. Jäljempänä puhutaan eri yhteyksissä vain lapsen huoltajista, joilla yleensä tarkoitetaan lasten vanhempia.

Toimintayksikön tilojen muut käyttäjät

Päivähoitoyksikön tilat voivat esimerkiksi iltaisin olla toiminnan ulkopuolisessa käytössä. Ulkopuolisen käyttäjän vastuuhenkilön nimi ja yhteystiedot sekä tilojen käyttöä koskevat ehdot suositellaan kirjattavaksi turvallisuussuunnitelmaan.

Häiriötilanteissa tarvittavia yhteystietoja

Tärkeimpien yhteystietojen kirjaaminen turvallisuussuunnitelmaan ja pitäminen myös selkeästi näkyvillä nopeuttaa ja selkiyttää toimintaa tavanomaisissa häiriötilanteissa. Näitä tietoja voivat olla muun muassa:

- toimintayksikön esimies ja perhepäivähoidon esimies
- työsuojelupäällikkö, työsuojeluvaltuutettu
- kunnan/päivähoidon kriisiryhmän jäsenet
- hätäkeskus (pelastuslaitos ja poliisi) puh. 112
- myrkytystietokeskus HUS, puh. (09) 471 977
- sairaanhoidon neuvonta
- sosiaalitoimenjohtaja/sosiaali- ja terveysjohtaja/perusturvajohtajatai koulutoimen johtaja/sivistysjohtaja

- päivähoiton johtaja
- kunnan/seudullinen sosiaalipäivystys
- kunnan lastensuojeluviranomainen
- terveyskeskus
- päivystävä sairaala
- hammaslääkäri
- kunnan terveydensuojeluviranomainen (terveystarkastaja, elintarviketarkastaja)
- kiinteistön isännöitsijä
- kiinteistön huolto
- kiinteistön vartiointi
- taksi
- kunnan puhelinvaihte.

Tiedottaminen häiriötilanteissa

Toimintayksikön turvallisuussuunnitelmaan kirjataan, miten tiedon kulku järjestetään häiriötilanteissa muun muassa toimintayksikön, lasten huoltajien, kunnan viranomaisten, pelastustoimen ja poliisitoimen kesken. Lisäksi laaditaan ohje, miten medialle tiedotetaan toimintayksikköä koskevista asioista.

Päiväkodin tiedottamisesta vastaa päiväkodin esimies. Kunnallista perhepäivähoitoa ja ryhmäperhepäivähoitoa koskevissa tapauksissa tiedottamisesta vastaa perhepäivähoidon esimies. Pelastustoimen ja poliisin apua vaativissa häiriötilanteissa tiedottamisesta vastaa tilanteen selvittämistä johtava henkilö. Epidemioita koskevissa tapauksissa tiedottamisesta vastaa kunnan tartuntataudeista vastaava kunnan lääkäri.

Turvallisuussuunnitelman hyväksyminen, jakelu ja ylläpito

Toimintayksikön turvallisuussuunnitelma on suositeltavaa käsitellä yksikön henkilökunnan kokouksessa. Työnantajan ja henkilökunnan edustajat allekirjoittavat kokouksessa hyväksytyyn suunnitelmaan.

Turvallisuussuunnitelma annetaan koko toimintayksikön henkilöstön käyttöön. Turvallisuussuunnitelmasta suositellaan laadittavaksi yhteenveto, johon on kirjattu tärkeimmät toiminnan turvallisuutta koskevat

seikat. On tärkeää, että myös uudet työntekijät perehdytetään mahdollisimman pian toimintayksikön turvallisuutta ylläpitäviin menettelytapoihin.

Lapsia, vanhempia ja huoltajia koskevat tiedot sisältävät salassa pidettävää arkaluonteista tietoa. Tällaisia ovat esimerkiksi lasten sairautta, uskonnollista ja etnistä taustaa, erityisominaisuuksia tai huoltajuutta koskevat tiedot ym. salassa pidettävät seikat. Nämä tiedot on säilytettävä erillään muusta turvallisuussuunnitelmasta siten, etteivät asiaan kuulumattomat henkilöt pääse niihin käsiksi. Turvallisuussuunnitelmassa riittää siten maininta, missä kyseisiä tietoja säilytetään ja kenenellä on oikeus käsitellä niitä (ks. Tietosuoja, s. 85).

Turvallisuussuunnitelman tiedot suositellaan tarkistettavaksi syys- ja kevätkauden alkaessa ja tarpeen vaatiessa useamminkin. Turvallisuussuunnitelmaan kirjataan päivämäärä, jolloin suunnitelma on tarkistettu sekä suunnitelman seuraava tarkistamisajankohta. Lisäksi kirjataan suunnitelman seurannasta vastaavat henkilöt.

3 PÄIVÄHOIDON UHAT JA VAARAT SEKÄ NIIHIN VARAUTUMINEN TURVALLISUUSSUUNNITELMASSA

Päivähoidon riskienhallinta

Riski on sellaisen tapahtuman mahdollisuus, joka voi aiheuttaa tai josta voi välillisesti seurata henkilövahinkoja, toiminnan vaikeutumista tai taloudellista menetystä.

Päivähoidon riskienhallintaan kuuluvat toimintaan kohdistuvien uhkien tunnistaminen, niihin varautuminen, niiltä suojautuminen sekä jo toteutuneiden vaaraa aiheuttavien tekijöiden poistaminen. Tärkeää on, että jokaisen päivähoitoyksikön toiminnan turvallisuutta seurataan ja kehitetään säännöllisesti.

Riskienhallinta on toiminnan johtamisen osa-alue. Sen päätarkoituksena on jatkuvasti varautua toiminnan uhkiin ja estää niiden toteutuminen. Tämä ei ole aina mahdollista, jolloin on pohdittava keinoja toiminnan riskien todennäköisyyden pienentämiseksi tai ainakin pitämiseksi riittävän alhaisena.

Kunnan päivähoitotoimen tai yksityisten päivähoitopalvelujen tuottajan riskienhallintasuunnitelma sisältää toiminnan turvallisuutta koskevat tavoitteet, tehtävät ja vastuut sekä menettelytavat toteutuneiden riskien arvioimiseksi. Nämä ovat pohjana toimintaa ohjaavalle, motivoivalle ja yhtenäiselle turvallisuuskulttuurille, jonka toteuttamiseen ja kehittämiseen kaikki yksikössä toimivat työntekijät osallistuvat.

Riskienhallinta on tärkeä osa päivähoidon toimintayksikön työsuojelun toimintaohjelmaa (ks. Työturvallisuuslaki ja työsuojelu, s. 15). Päivähoidon toimintayksikköjen tarkastusten yhteydessä työsuojelu- ja terveydensuojeluviranomaisen edellytetään seuraavan muun muassa, että riskien arviointiin ja vaarojen torjuntaan on kiinnitetty riittävä huomiota ja että toimintayksiköissä ryhdytään kohtuulliseksi katsotun aikataulun mukaisesti toimenpiteisiin korjattavien asioiden kuntoon saattamiseksi.

Päivähoidon riskienhallintaa ja riskeihin varautumista koskevaa lisätietoa on Työturvallisuuskeskuksen laatimassa julkaisussa *Päivähoidon työsuojelu- ja kehittämisopas*.

Päivähoidon riskien jaottelu

Riskit jaotellaan yllättävästi toteutuviin vahinkoriskeihin sekä taloudellisesta näkökulmasta tarkasteltaviin liikeriskeihin. Tässä ohjeistuksessa tarkastellaan vahinkoriskejä, joskin kuntien ja yksityisten omat riskienhallintaohjeet saattavat edellyttää tätä laajempaa riskien tarkastelua.

Päivähoitotoiminnan näkökulmasta vahinkoriskit jaetaan jäljempänä seuraavasti:

- **Henkilöriskit**, jotka kohdistuvat toimintayksikössä olevien ihmisten terveyteen, hyvinvointiin sekä fyysiseen tai psyykkiseen turvallisuuteen. Henkilöriskit ovat päivähoitotoiminnan tärkein tarkastelukohde.
- **Toimintariskit**, jotka kohdistuvat päivähoitotoiminnan häiriötöntä suorittamista koskeviin seikkoihin, kiinteistön toimintaan ja sen käyttöä ja huoltoa tukeviin toimintoihin sekä ulkoisesta ympäristöstä johtuviin uhkiin.
- **Omaisuuksriskit**, jotka kohdistuvat sekä kiinteään että irtaimen omaisuuteen. Omaisuusriskien toteutumisella voi olla suuri taloudellinen merkitys.
- **Tietoriskit**, jotka kohdistuvat tietojen suojaamiseen ja tietotekniikan turvallisuuteen.
- **Muut riskit**, jotka kohdistuvat pääosin palveluntuottajan vastuuseen ja palvelujen laatuun.

Päivähoidon riskeihin varautuminen on jokapäiväistä työtä. Ympäristö muuttuu ja toiminnot teknistyvät jatkuvasti, jolloin myös erilaiset riskitekijät ja niiden toteutumisen todennäköisyydet muuttuvat. Uusien riskien jatkuva havainnointi ja tunnistaminen sekä valmistautuminen riittävän ajoissa ennalta toimimaan erilaisissa häiriötilanteissa nostaa merkittävästi toimintayksikön turvallisuustasoa. Erityisen tärkeää on keskittyä toimenpiteisiin, joiden avulla kokonaan ehkäistään henkilöturvallisuutta uhkaavien riskien toteutuminen tai pystytään tehokkaasti rajoittamaan syntyneen häiriötilanteen vaikutuksia.

Jäljempänä on käsitelty eräitä päivähoitotoiminnan tavanomaisia riskejä. Niiden havainnoinnissa ja tarkastelussa on kuitenkin aina otettava huomioon yksikön toiminnalle ominaisten seikkojen merkitys.

Henkilöriskit

Henkilöriskejä tarkasteltaessa on otettava huomioon kaikki päivähoiton toimintayksikössä vakituisesti olevat ja lisäksi tarvittavilta osin siellä tilapäisesti vierailevat henkilöt:

- hoidossa olevat lapset
- toimintayksikön henkilöstö
- hoidossa olevien lasten huoltajat ja muut lasta hakevat henkilöt
- toimintayksikön tilojen tai rakennuksen muut käyttäjät ja ulkopuoliset työntekijät.

Häiriötilanteissa erityinen huomio on kohdistettava päivähoidossa oleviin lapsiin, sillä heidän kykynsä tehdä havaintoja ja toimia on rajallinen. Ratkaisevaa on, että lähellä on aina aikuinen, jolta lapsella on mahdollisuus saada apua ja joka havainnoi tilannetta ja ryhtyy sen mukaisiin toimenpiteisiin. Tämä edellyttää riittävää henkilöstöä ja henkilökunnalta turvallisuusosaamista ja hyvää havainnointi- ja aloitekykyä sekä erityisesti säännöllisten harjoitusten avulla saatua kokemusta.

Hoidossa oleviin lapsiin kohdistuvat riskit

Tässä luvussa tarkastellaan päivähoiton toimintayksikössä oleviin lapsiin hoitopäivän aikana kohdistuvia riskejä ja menettelytapoja niiden ennakoinniseksi ja toteutuneiden häiriöiden ratkaisemiseksi.

Lapsen hakeminen päivähoidosta

Lasten päivähoidosta annetun lain mukaan päivähoiton tavoitteena on tukea päivähoidossa olevien lasten koteja näiden kasvatustehtävässä ja yhdessä kotien kanssa edistää lapsen persoonallisuuden tasapainoista kehitystä. Päivähoidon tulee tarjota lapselle jatkuvat, turvalliset ja lämpimät ihmissuhteet, lapsen kehitystä monipuolisesti tukevaa toimintaa sekä lapsen lähtökohdat huomioon ottaen suotuisa kasvuympäristö. Lain mukaan päivähoiton tulee terveydellisiltä ja muilta olosuhteiltaan olla lapselle ja lapsen hoidolle ja kasvatukselle sopiva.

Lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (361/1983) annetun lain mukaan lapsen huollon tarkoituksena on turvata lapsen tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi lapsen yksilöllisten tarpeiden ja toivomusten mu-

kaisesti. Lapselle tulee turvata hyvä hoito ja kasvatustilanne sekä lapsen ikään ja kehitystasoon nähden tarpeellinen valvonta ja huolenpito.

Lastensuojelulain (417/2007) mukaan lapsella on oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. Laissa todetaan, että lasten ja perheiden kanssa toimivien viranomaisten on tuettava vanhempia ja huoltajia heidän kasvatustehtävässään ja pyrittävä tarjoamaan perheelle tarpeellista apua riittävän varhain. Tavoitteena on, että lapsi saa kaikissa olosuhteissa sellaisen huollon kuin laissa lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta on säädetty.

Lapsen luovuttaminen hakijalle. Kunnan järjestämän lapsen päivähoidon perustana on lapsen huoltajien kanssa käytävä keskustelu, jossa sovitaan lapsen hoitojärjestelyistä ja hoidon periaatteista. Päivähoidon käytännön toimiin liittyvä ensimmäinen keskustelu suositellaan käytäväksi jo ennen päivähoitosuhteen alkamista, jotta molemmilla osapuolilla olisi yhtenevä näkemys hoitokokonaisuudesta. Lapsen päivähoitosta hakemiseen liittyvät yksityiskohdat, kuten kuka lasta hakee ja tavanomaiset sekä myös poikkeukselliset hakuajat ja niihin liittyvät erityiset seikat, kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. On suositeltavaa, että edellä mainitut seikat ovat henkilöstön tiedossa jo ensimmäisestä hoitopäivästä alkaen. Hoidosta sovittaessa henkilökunnan tulee varmistaa edellä aiemmin mainituissa laeissa asetettujen edellytysten toteutuminen.

Päivähoitohenkilökunnan velvollisuus on varmistaa, että lasta noutavalla henkilöllä on oikeus noutaa lapsi. Lapsi luovutetaan ainoastaan huoltajille tai varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjatuille henkilöille (varahakijoille) ja heidän yhteys- ja henkilötietonsa suositellaan kirjattavaksi suunnitelmaan. Varahakijan puoleen voidaan kääntyä myös yllättävissä tilanteissa, esimerkiksi huoltajien jouduttua onnettomuuteen tai jos huoltajat eivät muutoin itse kykene huolehtimaan lapsesta (päätyminen jne.) tai unohtavat noutaa lapsen. Huoltajien toivomuksesta voidaan lisäksi tapauskohtaisesti sopia, että joku muukin kuin varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjattu henkilö saa noutaa lapsen päivähoitosta. Asiasta voidaan tarvittaessa pyytää vahvistus esimerkiksi sähköpostin välityksellä. Varhaiskasvatussuunnitelmaan suositellaan kirjattavaksi, että lapsen hakujärjestelyjä koskevista periaatteista on keskusteltu huoltajien kanssa suunnitelmaa laadittaessa.

Lapsen luovuttaminen päivähoitosta hoitopäivän päättyessä on edelleen osa päivähoitoa ja tapahtuu aina päivähoitohenkilökunnan vastuulla. Päivähoitohenkilökunnan velvollisuus on varmistaa siitä, että

olosuhteet myös lasta haettaessa ovat lapsen hoidolle ja kasvatukselle sopivat. Henkilökunnan on tarvittaessa arvioitava lasta noutamaan tulleen henkilön kyky ottaa vastuu lapsen hoidosta ja turvallisuudesta. Lasta ei saa luovuttaa päihtyneelle tai muutoin huumaantuneelle henkilölle. Lasta ei saa luovuttaa myöskään silloin, kun hakijan käyttäytyminen muutoin antaa aiheen epäillä hänen kykyään vastata lapsen turvallisuudesta. Arvaamattomasti käyttäytyvän tai väkivaltaisen hakijan kohtaamista koskevia ohjeita on esitetty liitteessä 2.

Jos lasta ei voi luovuttaa häntä hakemaan tulleelle henkilölle, selvitetään, voiko toinen huoltaja tai varhaiskasvatussuunnitelmaan merkitty varahakija noutaa lapsen. Mikäli lasta ei voi luovuttaa häntä hakemaan tulleelle henkilölle, tai häntä ei haeta päivähoidosta sovittuna aikana ja lapsen huoltajiin tai varahakijoihin ei saada yhteyttä, asia siirretään viime kädessä lastensuojeluviranomaisten hoidettavaksi. Kunta antaa tarvittaessa tähän liittyviä yksityiskohtaisempia ohjeita.

Lasten hakutilanteisiin liittyy kohonnut turvallisuusriski, koska henkilöstön on lapsia valvoessaan samanaikaisesti tarvittaessa keskusteltava päivän kulusta lapsia noutamaan tulleiden huoltajien kanssa.

Kotimatkan turvallisuuden arviointi. Tapauksissa, joissa huoltajat esittävät lapsen hakijaksi alaikäistä sisarusta tai muuta vastaavaa henkilöä tai toivovat lapsen kulkevan yksin, päivähoitohenkilökunta arvioi yhdessä huoltajien kanssa keskustellen tapauskohtaisesti lapsen kotimatkan turvallisuutta. Keskustelussa tuodaan esille, että huoltajilla on lakisääteinen vastuu turvata lapsen kehitys ja hyvinvointi siten, että lapsi saa hyvän hoidon ja kasvatuksen sekä ikään ja kehitystasoon nähden tarpeellisen valvonnan ja huolenpidon.

Lainsäädännössä ei ole säännöksiä siitä, kuka tai minkä ikäinen henkilö voi hakea lapsen päivähoidosta. Tätä seikkaa arvioitaessa sovelletaan päivähoitolain, lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain ja lastensuojelulain ohella lain tasoisena voimaan saatettua YK:n lapsen oikeuksien yleissopimusta (SopS:60/1991).

Päivähoidossa olevat lapset ovat pääosin alle 7-vuotiaita. Tämän ikäinen lapsi ei voi yksin päättää kulkemisestaan eikä vastata omasta turvallisuudestaan, vaan päätökset ja vastuu ovat aina häntä hoitavilla tai opettavilla aikuisilla. Edellä aiemmin mainittu kansallinen lainsäädäntömme sekä yleissopimus lapsen oikeuksista edellyttävät, että lapsen huoltajat sekä päivähoidon ja esiopetuksen henkilöstö yhdessä vastaavat lapsen turvallisuudesta päivähoidossa mukaan lukien lapsen päivähoidon saapumisen sekä sieltä pois kulkemisen. Ottaen huomioon lapsen

etu ja turvallisuus lasten ei lähtökohtaisesti tulisi kulkea päivähoito- ja kotimatkaa ilman huoltajaa tai muuta riittävän turvallista saattajaa.

Lapsen kotimatkan turvallisuuden arviointiin vaikuttavat muun muassa seuraavat seikat:

- lapsen ikä ja kehitystaso
- noutavan henkilön ikä ja mahdollisuudet vastata lapsen turvallisuudesta
- kotimatkan pituus
- liikenteestä aiheutuvat riskit, esimerkiksi jalankulkuväylien puute, ylitettävät tiet ja liikenteen vilkkaus
- muut riskit, esimerkiksi lapsen terveystilanne, vuorokauden aika, sääolosuhteet ja mahdolliset ympäristöstä aiheutuvat uhat ja vaarat.

Tavoitteena on, että lapsen huoltajien ja päivähoidon henkilöstön kesken syntyy keskustellen yhteisymmärrys siitä, miten lapsen matka päivähoitoon ja takaisin kotiin voidaan toteuttaa turvallisesti. Varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan, miten lapsen tuominen päivähoitoon ja sieltä hakeminen järjestetään. Jos päivähoito ei katso järjestelyä asianmukaiseksi, on tämä näkemys hyvä liittää suunnitelmaan. Tarvittaessa huoltajia pyydetään laatimaan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan liitettävä kirjallinen suostumus, josta ilmenee, että matkajärjestely tapahtuu heidän toivomuksestaan ja vastuullaan. Tämä ei kuitenkaan poista henkilökunnan vastuuta arvioida tilannetta aina tapauskohtaisesti muun muassa matkaan liittyvät satunnaiset riskit huomioon ottaen. On suositeltavaa, että kunnat ja yksityiset toiminnanharjoittajat laativat toimintayksiköilleen ohjeet seikoista, joiden vallitessa lasta ei huoltajien toivomuksesta huolimatta voi luovuttaa hakijalle tai lähettää yksin kotimatkalle.

Mikäli päivähoidon henkilöstö arvioi lapsen kotimatkaan liittyvät riskit arvioidaan niin suuriksi, että lapsen turvallisuus vaarantuu, kotimatkajärjestelyjä ei huoltajien esityksestä huolimatta tule toteuttaa heidän esittämällään tavalla. Päätöksen asiasta tekee toimintayksikön esimies. Jos matkajärjestelyt eivät tämän jälkeen korjaudu huoltajien kanssa keskustelemalla, asia voidaan siirtää kunnan lastensuojelun hoidettavaksi.

Edellä esitetyn lisäksi on otettava huomioon, että perusopetuslain (628/1998) 32 §:n mukaan esiopetuksessa olevalla oppilaalla on oikeus maksuttomaan kuljetukseen, jos oppilaan matka kotoa tai päivähoitosta esiopetukseen ja esiopetuksesta kotiin tai päivähoitoon on viittä kilometriä pitempi. Oppilaalla on oikeus maksuttomaan kuljetukseen myös silloin, kun edellä tarkoitettu matka oppilaan ikä ja muut olosuh-

teet huomioon ottaen muodostuu oppilaalle liian vaikeaksi, rasittavaksi tai vaaralliseksi.

Lapsi on päivähoidon vastuulla koko hoitopäivän ajan. Jos päivähoitohenkilöstö vie lapsen kesken hoitopäivän tai sen jälkeen esimerkiksi kerhoon tms. harrastuspaikkaan, lapsi on perille tultaessa luovutettava varhaiskasvatussuunnitelmassa sovitun henkilön huostaan. Tällaiset kuljetukset eivät kuitenkaan kuulu toimintayksikön velvollisuuksiin.

Harrastustoiminta ei ole päivähoitolain mukaista toimintaa. Tämän vuoksi harrastuspaikan valvovan henkilökunnan lukumäärä, ammattitaito, toiminnan laatu ja turvallisuus eivät välttämättä vastaa päivähoitolle annettujen säännösten mukaista tasoa.

Lasten sairaudet ja tapaturmat

Hoitopäivän aikana sairastuvalle lapselle osoitetaan rauhallinen paikka lepäämistä varten. Tarvittaessa henkilökunta ottaa yhteyttä lääkäriin tai kutsuu paikalle sairaankuljetusauton. Lapsen sairastuessa on otettava välittömästi yhteyttä hänen huoltajiinsa ja sovittava heidän kanssaan lapsen noutamisesta. Sairastunutta lasta ei saa jättää yksin.

Jos lapsi joudutaan viemään lääkäriin tai sairaalahoitoon, häntä saattavalla henkilöllä on oltava mukanaan lasta koskevat tiedot, kuten esimerkiksi lapsen henkilötiedot, tiedot mahdollisista sairauksista, allergioista tai yliherkkyyksistä sekä lapsen huoltajien yhteystiedot. Lapsi kuljetetaan tapauksesta riippuen taksilla tai sairausautolla. Oma autoa voidaan käyttää sairaan lapsen kuljettamiseen vain erityisen perustelluista syistä (ks. myös Liikkuminen lasten kanssa toimintayksikön ulkopuolella, s. 40).

Perustietoa päivähoitoikäisten tartuntataudeista, niiden aiheuttajista ja tarttumisesta on esitetty sosiaali- ja terveysministeriön julkaisussa *Infektioriskin vähentäminen päivähoidossa* (Sosiaali- ja terveysministeriö, Oppaita 2005:28). Julkaisussa on annettu myös yleisiä ohjeita infektioiden torjumiseksi sekä toimintayksiköille että lasten huoltajille.

Lapsen mahdolliset pitkäkestoiset sairaudet sekä muut henkilökohdalliset rajoitteet ja niiden mahdollinen vaikutus lapsen toimintakykyyn selvitetään silloin, kun lapsi otetaan päivähoitoon. Lapsen allergiat ym. sairaudet, vammat ja niiden hoito-ohjeet kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Nämä tiedot annetaan tarvittavilta osiltaan päivähoitohenkilökunnalle ja keittiöhenkilökunnalle.

Lasten yleisimmät sairaudet ovat ylähengitystieinfektiot, ripuli, välikorvantulehdus, silmätulehdus, keuhkoputkentulehdus ja nielurisatulehdus. Näiden sekä eräiden muiden erityisesti lapsille tyypillisten tautien

tarttuvuudesta, oireista ja niiden kestosta sekä päivähoidosta poissaolon tarpeesta on esitetty lisää tietoa edellä mainitussa sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön julkaisussa.

Lapsille sattuvista hoitoa vaativista tapaturmista valtaosa on kaatumisia, putoamisia ja törmäämisiä. Tämän vuoksi kalusteiden, rakenteiden ja lämpöpatterien terävät kulmat on syytä suojata ja mattojen alla käytetään tarvittaessa liukuesteitä. Huonekalujen tulee olla tukevia ja käytössä kestäviä. Liikunta- ja ns. peuhutilat kalustetaan ja varustetaan lasten omaehtoista liikuntaa silmällä pitäen pehmeillä materiaaleilla. Sisäportaisiin suositellaan asennettavaksi lasten kulkemista helpottava oikealle korkeudelle asennettu käsijohdin. Lasten pääsy portaisiin estetään tarvittaessa portilla.

Lapsilta tavatut vaaralliset esineet, kuten linkkuveitset, tulitikut, sytyttimet ja polttolasit, otetaan talteen ja luovutetaan huoltajille.

Erilaisia tapaturmiin johtavia syitä on mainittu sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön julkaisussa *Turvallisuussuunnitteluopas sosiaali- ja terveydenhuollon toimintayksiköille* (Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö, Oppaita 2005:13). Tapaturmien ensiapuohjeita on esitetty muun muassa Suomen Punaisen Ristin internet-sivuilla www.redcross.fi.

Lasten käyttöön annetaan vain myrkyttömiä askarteluvälineitä ja -materiaaleja. Henkilökunnalle laaditaan toimintaohjeet sen varalta, että lapsi on nauttinut vaarallista ainetta. Vaaralliseksi aineiksi luokitellaan muun muassa helposti syttyvät ja myrkylliset aineet. Toimintayksikössä käytössä olevat pääasiassa siivoukseen ja puhtaanapitoon käytettävät vaaralliset aineet on säilytettävä lukitussa tilassa. Niistä suositellaan laadittavaksi luettelo, johon on merkitty kunkin aineen myrkyllisyys ja muu vaarallisuus, aineen käyttöohje ja käyttötapa, aineen vaikutuksilta suojautuminen ja yhteystiedot mahdollisia onnettomuustapauksia silmällä pitäen. Luettelo ohjeineen on hyvä asettaa selvästi näkyviin myös vaarallisten aineiden säilytyspaikkaan. Myrkytystietokeskus, puh. (09) 4711 tai (09) 471 977, vastaa ympäri vuorokauden kaikkina viikonpäivinä äkillisten myrkytysten ehkäisyyn ja hoitoon liittyviin kysymyksiin.

Mahdollisten allergioiden ja astmaattisen oireilun varalta on suositeltavaa, että henkilökunta käyttää tuoksutonta kosmetiikkaa. Hajuvesien käyttöä ei suositella. Sisätiloissa samoin kuin piha-alueellakaan ei saa olla myrkyllisiä tai allergioita aiheuttavia kasveja tai kasveja, joissa on teräviä piikkejä tai teräväreunaisia lehtiä. Luettelo allergiaa aiheuttavista ja myrkyllisistä kasveista on esitetty Myrkytystietokeskuksen internet-sivuilla www.myrkytystietokeskus.fi tai www.hus.fi.

Suosittelaaan, että toimintayksikössä olisi lasten kasvojen ja silmien huuhtelemiseen soveltuva suihkulaite, jonka vedenpaine on kiinteästi säädetty tarkoitukseen sopivaksi.

Mahdollisesti sattuneesta tapaturmasta aiheutuneita jälkiä ei saa siivota ja onnettomuuspaikka on eristettävä, jos on odotettavissa, että tapahtuman johdosta käynnistetään poliisitutkinta.

Lasten lääkintä

Sosiaali- ja terveysministeriön julkaiseman lääkehoidon toteuttamista koskevan julkaisun *Turvallinen lääkehoito* (Oppaita 2005:32) mukaisesti lääkehoito perustuu potilaan ja hänen omaisensa sekä lääkehoitoa toteuttavan työntekijän ja toimintayksikön johdon väliseen sopimukseen. Lääkehoitoa toteuttava työntekijä vastaa omasta toiminnastaan ja työnantaja toiminnan asianmukaisuudesta. Lääkehoitoa antaa ensisijaisesti siihen koulutettu henkilö. Lääkehoitoon kouluttamaton henkilö voi osallistua luonnollista tietä annettavan tai ihon alle pistettävän hoidon toteuttamiseen yksittäistapauksissa tai tilannekohtaisen harkinnan, riittävän lisäkoulutuksen sekä osaamisen varmistamisen jälkeen.

Lapsille ei pääsääntöisesti anneta lääkkeitä hoitopäivän aikana. Vakavaan vaaraan joutuneen henkilön auttaminen sen sijaan on yleinen lakisääteinen velvoite. Hätätapauksissa, esimerkiksi nopean ja vaarallisen allergisen reaktion ilmetessä, otetaan yhteys hätäkeskukseen ja lääkitys voidaan aloittaa, jos on ilmeistä, ettei lasta ehditä saada ajoissa lääkärin hoitoon.

Tavanomaisissa sairaustapauksissa lääkkeiden antaminen lapselle on ensisijaisesti lapsen huoltajien vastuulla. Huoltajia on hyvä muistuttaa, että he pyytävät lääkäriä mahdollisuuksien mukaan määräämään sairaalle lapselle pitkävaikutteisia lääkkeitä, jotka annetaan lapselle kotona ennen tai jälkeen hoitopäivän.

Tiedot lapsen jatkuvaan lääkitystä tarvitsevista pitkäaikaisista sairauksista (esimerkiksi astma, diabetes, yliherkkyys ruoka-aineille tai hyönteisten pistoille) ja niiden vuoksi lapselle hoitopäivän aikana annettavista lääkkeistä ja niitä koskevat lääkärin antamat annostusohjeet on tärkeää liittää kirjallisina varhaiskasvatussuunnitelmaan. Huoltajat toimittavat tarpeellisen määrän lääkkeitä toimintayksikköön. Kunnilla on myös omia ohjeitaan päivähoidossa olevien lasten jatkuvaan lääkitystä silmällä pitäen. Lääkityksen turvallisuutta parannetaan laatimalla toimintayksikössä lääkkeiden säilyttämistä koskeva ohje. Ohje saatetaan toimintayksikön koko henkilöstön tietoon.

Toimintayksikön kaikki lääkekaapit on pidettävä lukittuina. Lasten tarvitsemat lääkkeet suositellaan säilytettäväksi erillään henkilökunnan käyttöön tarkoitettusta lääkekaapista. Jääkaapissa säilytettävät lääkkeet säilytetään lukittavassa säilössä erillään ruokatarvikkeista. Lääkkeiden sekaantumisen estämiseksi on varmistuttava siitä, että jokaisessa lääkepakkauksessa on lapsen nimi.

Lääkekaappien sisällöksi suositellaan:

- antiseptistä haavan puhdistusainetta
- käsien desinfiointiainetta
- laastareita, sidostarpeita, joustositeitä
- kylmäpusseja
- joditabletteja (2 kpl/henkilö)
- hiilitabletteja (ennen antamista soitettava Myrkytystietokeskukseen 09-4711)
- punkkipihdit
- keittiösakset ja kynsisakset
- sideleikkuri
- kuumemittari
- hakaneuloja.

Mahdollisen säteilyonnettomuuden sattuessa viranomaiset antavat radion ja television välityksellä ohjeita joditablettien nauttimisesta.

Hygienia

Päivähoitossa erityisesti lapsiryhmän koko, lapsia päiväkotiin tuovien perheiden lukumäärä ja ruoan jakoon osallistuvien henkilöiden määrä vaikuttavat tartuntatauteihin sairastumiseen. Lapsiryhmien järjestämisen iän mukaan, vaippaikäisten hoitaminen omissa ryhmissään ja sisarusten hoitaminen samassa ryhmässä vähentävät sairastavuutta.

Taudit voivat tarttua ruoan tarjoilun yhteydessä. Tästä syystä suositellaan, että ruoan tarjoilee yksi aikuinen. Lasten ei infektioriskin vuoksi pitäisi osallistua ruoan tarjoiluun ja jakoon. Isommat, omatoimisuutta opettelevat lapset voivat ottaa ruoan itse aikuisen valvoessa hygienian säilymistä.

Infektioautien leviämistä torjutaan tehokkaasti kiinnittämällä huomiota riittävään ja huolelliseen käsienpesuun erityisesti wc:ssä käynnin, wc:ssä avustamisen sekä ruokailun yhteydessä. Myös alkoholipohjaista käsihuuhdetta voidaan käyttää, kun käsissä ei ole mitään näkyvää likaa

esimerkiksi niistämisessä yhteydessä. Käsihuuhteen käyttö on suositeltavaa, jos iho ei kestä usein toistuvaa vesipesua. Käsien kuivaamiseen suositellaan käytettäväksi kertakäyttöpyyhkeitä. Sormusten, rannekorujen ja -kellojen käyttöä työpäivän aikana on vältettävä.

Leluja hankittaessa tulisi ottaa huomioon muun muassa niiden vesipesunkestävyys. Lelut, joita pienet lapset laittavat suuhunsa, tulisi pestä mahdollisimman usein miedolla puhdistusaineella. Kovat lelut suositellaan pestäväksi viikoittain. Lelut, jotka eivät kestä vesipesua, kuivatetaan aika ajoin vähintään viikon ajan, koska tämä vähentää oleellisesti niissä olevien mikrobin määrää. Lasten henkilökohtaiset unilelut on suositeltavaa lähettää säännöllisesti kotiin pestäväksi vähintään kerran kuu-kaudessa.

Tutin käyttö suositellaan rajoitettavaksi lasten päiväuniin. Tutit merkitään selkeällä tavalla, etteivät ne pääse vaihtumaan. Tutin puhtaudesta huolehtiminen on kodin vastuulla ja päivähoidon tulisi tiedottaa tästä lasten huoltajille. Tutti tulisi puhdistaa keittämällä 1–2 kertaa viikossa.

Vastuu lapsen hampaiden puhtaudesta on perheillä. Päivähoito tukee huoltajia muistuttamalla heitä hampaiden harjaamisen tärkeydestä ja antamalla harjausopetusta. Päivähoidossa annettavan neuvonnan merkitys on erityisen suuri silloin, kun lapsen kotona ei huolehdi hampaiden pesusta. Toimintayksikössä huolehditaan ilta- ja yöhoidossa olevien lasten hampaiden pesusta. Hampaiden harjaaminen tehdään valvotusti siten, etteivät lasten harjat pääse vaihtumaan keskenään eivätkä lapset kosketele harjalla pesuallasta tai muita pintoja. Hammasharjojen kunnosta ja puhtaudesta on huolehdittava hyvin ja harjat vaihdetaan tarvittaessa ja vähintään kaksi kertaa vuodessa. Hammasharjat ja -mukit säilytetään lasten ulottumattomissa.

Lasten vaipat vaihdetaan tähän tarkoitukseen varatussa tilassa. Kunnollinen vaipanvaihtoalusta on kosteutta imemätön ja helposti pestävä. Alustan päällä käytetään kertakäyttösuojusta. Vaipanvaihtopaikka puhdistetaan jokaisen vaipanvaihdon jälkeen. Sylissä vaippoja vaihdettaessa käytetään esiliinaa tai muuta vastaavaa suojaa.

Wc-allas ja potta huuhdellaan jokaisen käyttökerran jälkeen. Potan saa tyhjentää vain wc-altaaseen. Potan huuhtelua varten varataan erillinen allas ja/tai käsisuihku, joita ei saa käyttää käsien ja kasvojen pesuun.

Paikat, joista juomavettä voi ottaa, merkitään lapsille ymmärrettävällä tavalla. Wc:n istuintilan välittömässä läheisyydessä ei saa säilyttää juomamukeja eikä wc:stä saa hakea juomavettä.

Kaikki toimenpiteet, jotka päivähoidossa tehdään lasten ja henkilökunnan infektioiden estämiseksi, vähentävät kaikkien sairastuvuutta, antibioottien käyttöä ja siten myös antibiooteille vastustuskykyisten bak-

teerikantojen kehittymistä. Siksi on tärkeää, että jokainen lasten kanssa työskentelevä henkilö sitoutuu omalta osaltaan tehostamaan arkipäivän hygieniää ja huolehtimaan siitä myös hoidossa olevien lasten osalta.

Toimintayksiköiden suositellaan laativan oman infektioiden ehkäisy-suunnitelman, joka liitetään osaksi varhaiskasvatussuunnitelmaa. Sairastavuuden vähentämiseen voidaan vaikuttaa myös antamalla lasten huoltajille riittävästi tietoa hygieniasta ja sen merkityksestä infektioiden vähentämiseksi. Hygieniaan liittyvää tarkempaa ohjeistusta on esitetty julkaisussa *Infektioriskin vähentäminen päivähoitossa* (Sosiaali- ja terveysministeriö, Oppaita 2005:28).

Lelut

Päivähoitossa käytettävien lelujen edellytetään olevan turvallisia ja terveellisiä. Lelut suositellaan tarkastettavaksi säännöllisesti ja vähintään kerran kuukaudessa. Vialliset lelut on poistettava heti käytöstä ja hävitettävä, etteivät ne pääse kulkeutumaan takaisin leikkeihin. On otettava huomioon, etteivät yli kolmevuotiaalle tarkoitetut lelut välttämättä sovellu pienimpien lasten leikkeihin.

Lasten toimintayksikköön mukanaan esimerkiksi lelupäivänä tuomille leluille on tarvittaessa annettava turvallisuutta koskevia rajoituksia ja tiedotettava niistä vanhemmille. Kotien edellytetään huolehtivan lasten omien lelujen puhtaudesta. Näistä syistä myös vanhemmat tarvitsevat tietoa ja valistusta lasten mukanaan tuomien lelujen turvallisuus- ja hygieniavaatimuksista.

Lasten ulkoilu

Lasten ulkoilua varten toimintayksikössä suositellaan laadittavaksi valvontasuunnitelma (pihasäännöt). Siinä otetaan huomioon muun muassa seuraavaa:

- Karttapiirros kiinteistön alueesta, jolla toimintayksikkö sijaitsee. Piirroksesta tulee selkeästi näkyä toimintayksikön käytössä oleva rakennus, aluetta rajaavat rakennukset ja rakennelmat, aidat ja portit, piha- ja leikkialueet ja niillä sijaitsevat kiinteät leikkivälineet.
- Karttaan merkitään valvonnan vastualueet.
- Pihavalvontaa ohjaavien henkilöiden määrä ja tarvittaessa vastualueiden jako valvojien kesken. Tämä ei kuitenkaan poista henkilökunnan vastuuta kokonaisvalvonnasta.

- Ulkoiluajat ja valvottavien lasten määrä.
- Toimenpiteet lasten siirtyessä ulos ja palatessa sisään.
- Riskinarviointi piha- ja leikkialueesta sekä lähiympäristöstä. Riskinarvioinnissa otetaan huomioon muun muassa aitojen ja porttien kunto ja rakenne, valvonnan katvealueet, valaistus, eri vuodenaikojen merkitys valvonnalle, ympäristön liikenteen aiheuttamat uhat, piha-alueen rakennelmat, leikkivälineiden turvallinen käyttö sekä henkilökunnan toimenpiteet häiriötilanteissa.
- Valvonnan järjestäminen, jos joudutaan käymään tilapäisesti sisällä.
- Suositellaan, että pihavalvojien käytössä on kameralla varustettu käsipuhelin. Valvontatehtävän aikana puhelinta saa käyttää vain välttämättömien työtehtävien hoitamiseen.
- Piha-alue tarkastetaan päivittäin ennen ulkoilua. Tarkastus tehdään varmistamalla silmämääräisesti ja tarvittaessa kokeilemalla aitojen ja porttien sekä kiinteiden leikkivälineiden kunto. Pihalta poistetaan sinne mahdollisesti ilmaantuneet vaaralliset esineet, kuten esimerkiksi lasinsirpaleet, ruiskut ja neulat. Lisäksi poistetaan tarvittaessa elävät (esimerkiksi käärmeet) ja kuolleet pieneläimet ja eläinten jätökset. Tarkastuskohteet ja -reitti on suositeltavaa merkitä piha-alueesta laadittuun karttaan.
- Varautuminen ulkoisia olosuhteita silmällä pitäen. Voimakas tuuli voi katkoa puiden oksia tai lennättää katon kappaleita tms. Ilmasto-olosuhteista ja lähialueen liikenteen vilkkaudesta riippuen ilmanlaatu voi huomattavastikin vaihdella. Sen heikkeneminen voi olla seurausta ympäristön liikenteen tai teollisuuden päästöistä. Ilmakehän otsonikerroksen vaihteluiden vuoksi auringon säteily saattaa aika ajoin olla voimakasta. Tällaisissa tapauksissa on hyvä välttää liiallista oleskelua auringossa. Lakki ja pitkähihainen paita suojaavat usein riittävän hyvin liialliselta auringon säteilyltä. Silmät on tarvittaessa hyvä suojata aurinkolaseilla.

Liikkuminen lasten kanssa toimintayksikön ulkopuolella

Lasten kanssa kuljetaan toimintayksikön ulkopuolella muun muassa perhe- tai ryhmäperhepäivähoitopaikan käyttämälle ulkoilualueelle siirryttäessä, lasten siirtyessä hoitopäivän aikana toimintayksiköstä muuhun järjestettyyn tilaisuuteen sekä retkien tai äkillisen lääkärinhoidon tarpeen vuoksi.

Siirtyminen esimerkiksi toimintayksikön lähellä sijaitsevaan leikkipaikkaan tapahtuu samanaikaisesti kaikkien hoidossa olevien lasten

kanssa mahdollisuuksien mukaan vain jalankulkijoille tarkoitettuja väyliä pitkin. Pimeään aikaan tulee tieliikennelain (267/1981) mukaisesti käyttää asianmukaisia heijastimia, esimerkiksi heijastinnauhoja tai -liivejä. Heijastinliivit lisäävät lapsen havaittavuutta myös päiväsaikaan ja auttavat myös ulkopuolisia havaitsemaan ryhmän kokonaisuutena.

Lasten kuljetustavan valintaan vaikuttavat julkisen liikenteen verkosto ja palveluiden etäisyys. Kuljetuksiin tulee ensisijaisesti käyttää julkisia liikennevälineitä tai julkisen liikennöitsijän järjestämää kuljetusta. Julkisen liikenteen ulottumattomissa, esimerkiksi taajama-alueiden ulkopuolella, matkat voidaan työnantajan suostumuksella poikkeustapauksissa tehdä omalla autolla. Kuljetuksista niin julkisilla liikennevälineillä kuin omalla autollakin on sovittava kirjallisesti lasten huoltajien kanssa esimerkiksi lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa tehtäessä. Vastuu kuljetuksista on kuitenkin aina toimintayksiköllä.

Oman auton käyttöä kuljetuksissa tulee välttää. Luvan oman auton käyttöön antaa toimintayksikön johtaja tai muu erikseen nimetty henkilö. Oman auton käytössä on otettava huomioon, että vaikka liikennevaakuutus maksaa toiselle aiheutetut aineelliset ja henkilövahingot niin siitä ei korvata vahingonkorvauksia. Onnettomuuden seurauksena nämä korvaukset saattavat langeta auton kuljettajan vastattavaksi varsinkin, jos työnantajan isännänvastuussa on epäselvyyksiä.

Turvavöitä on käytettävä kaikissa ajoneuvoissa. Busseissa turvavyötä on käytettävä kaikilla istuinpaikoilla, joihin vyö on asennettu. Alle 135 cm pituisten lasten on käytettävä henkilö-, paketti- ja kuorma-autoissa lapsen painon mukaan määräytyvää turvalaitetta, kuten turvaistuinta tai istuinkoroketta ja turvavyötä. Alle kolmevuotiaita lapsia ei turvalaitteetomassa autossa saa kuljettaa lainkaan. Tästä poiketen taksissa myös alle kolmevuotias lapsi saa matkustaa takaistuimella turvavyössä.

Lasta ei saa kuljettaa selkä menosuuntaan turvaistuimessa turvatyynyllä suojatulla istuinpaikalla, jos turvatyynyä ei ole kytketty pois toiminnasta.

Päivähoidon työntekijä on kuljettaessaan lapsia joko kesken hoitopäivän tai sen päätteeksi aina vastuussa lapsista siihen saakka, kun lapset on luovutettu määränpäässä olevalle vastaanottajalle.

Lasten kanssa tehtävät retket. Lasten kanssa tehtävät koko päivän kestävät retket suuntautuvat usein lapsille vieraaseen ympäristöön, jolloin henkilöriskien todennäköisyys lisääntyy. Tämän vuoksi koko päivän kestävien retkien turvallisuuden varmistamiseksi suositellaan laadittavaksi kirjallinen retkikohtainen suunnitelma, jossa mahdollisimman kattavas-

ti pyritään ennakoimaan retken aikana mahdollisesti ilmenevät häiriötilanteet ja päätetään toimintatavoista niistä selviytymiseksi. Esimerkki retkikohtaisessa suunnitelmassa tarkasteltavista asioista on esitetty liitteessä 3.

Toimintayksikkö voi järjestää myös lähellä sijaitseviin tuttuihin kohteisiin tai lähimaastoon suuntautuvia lyhyen ajan kestäviä retkiä. Toimintayksikkö laatii tällaisia retkiä varten yleisohjeen, jota sovelletaan kaikkien tämän tyyppisten retkien järjestämiseen.

Lapsen katoaminen päivähoidosta

Päivähoidon henkilökunnan määrä suhteessa lasten määrään on säädetty päivähoitolaissa. Pihavalvontaan liittyvät tehtävät suunnitellaan ja ohjeistetaan toimintayksiköissä huolellisesti. Kaikista turvallisuustoimenpiteistä huolimatta on kuitenkin mahdollista, että lapsi pääsee poistumaan toimintayksiköstä kenenkään huomaamatta.

Lapsen kadottua päivähoidosta toimintayksikön esimies, yleensä päiväkodin johtaja tai perhe- ja ryhmäperhepäivähoidon esimies tai muu paikalla oleva toimintayksikön toiminnasta ja turvallisuudesta vastaava henkilö, tekee heti katoamisen varmistumisen jälkeen asiasta ilmoituksen poliisille ja ottaa yhteyttä lapsen huoltajiin. Tämän jälkeen hänen johdolla käynnistetään lähialueelle kohdistuva lähietsintä ennalta sovittujen ja harjoiteltujen menettelytapojen ja työnjaon mukaisesti.

Lähietsinnän suunnittelu. Toimintayksiköllä tulee olla lähietsintäohje kadonneen lapsen etsintää varten. Sen suunnitteluun tulisi toimintayksikön esimiehen lisäksi osallistua toimintayksikön henkilöstöä. Lisäksi suositellaan pyydettäväksi asiantuntija-apua poliisilta ja pelastuslaitokselta.

Jokaisen toimintayksikön ympäristöllä on omat erityispiirteensä. Lähietsinnän suunnittelu edellyttää siten toimintayksikön lähialueen hyvää tuntemusta. On hyvä tietää jalankulkureittien sijainti ja tunnistaa erityisen vaaralliset kohteet, esimerkiksi vilkkaat liikenneväylät, suuret pysäköintialueet, kalliot, jyrkänteet ja vesialueet.

Lähietsinnän piiriin kuuluva alue määritetään paikallisten näkökohtien mukaan. Lähietsintäalue ulottuu tyypillisesti noin 100–200 metrin päähän toimintayksiköstä. Etsintäalue jaetaan kartan maastotietoja apuna käyttäen sektoreihin, joille nimetään etsijät ja varaetsijät. Etsintäalue ja sektorit nimetään ja merkitään alueesta laadittuun karttaan.

Lähietsinnän suunnittelussa otetaan huomioon muun muassa kadonneen lapsen iän ja kehitystason merkitys etsinnässä. Esimerkiksi pieni lapsi jää usein leikkimään lähimaastoon, kun taas esiopetusikäinen menee usein kotiin tai kaverinsa luokse.

Suosittelaaan, että kunta ja yksityiset palvelujen tuottajat laativat toimintayksiköilleen ohjeen lähietsinnässä mukana tarvittavista varusteista. Niitä ovat muun muassa alueen kartta, käsipuhelimet, taskulamput, poliisin ja pelastuslaitoksen sekä etsintää johtavien yhteystiedot, elvytysohjeet jne. Ohje ja varusteet suositellaan säilytettäväksi yhdessä paikassa siten, ettei niiden mukaan ottamiseen tositilanteessa kulu tarpeettomasti aikaa.

Kadonneen lapsen etsintään osallistuu osa päivähoidon henkilökunnasta. Tämän vuoksi lapsia etsinnän aikana hoitamaan jäävän henkilökunnan määrä ja tehtävien järjestelyt on myös suunniteltava etukäteen.

Yksin työskentelevä perhepäivähoitaja ei voi jättää lapsia valvomatta. Tällaisten tapausten varalta etsintäjärjestelyihin liittyvät toimenpiteet suositellaan sovittavaksi kunnan perhepäivähoidon ohjaajan kanssa.

Lähietsintään varautuminen. Toimintayksikön esimies huolehtii, että koko henkilöstö on perehtynyt lähietsintäohjeeseen ja ymmärtää ryhtyä toimenpiteisiin heti havaittuaan lapsen puuttuvan joukosta. Lapsen nopea löytyminen edellyttää, että jokainen etsijä tuntee hyvin oman sektorinsa ja varasektorinsa ja osaa liikkua niissä sekä osaa havainnoida ympäristöä ja arvioida lapsen liikkumista.

Lähietsintää suositellaan harjoiteltavaksi säännöllisesti ja usean keran vuodessa. Harjoituksissa on tärkeää ottaa huomioon myös erinäköisissä olosuhteiden vallitsevien olosuhteiden merkitys lapsen liikkumiselle ja etsinnälle. Samalla harjoitellaan kadonneen lapsen tunnistamista esimerkiksi vaatetuksen, koon ja muiden tuntomerkkien perusteella.

Harjoitellaan katoamisilmoituksen tekemistä poliisille ja pelastuslaitokselle ja yhteydenpitoa etsijöiden kesken etsinnän aikana.

Harjoitellaan tiedottamista lapsen huoltajille, muille viranomaisille sekä tiedotusvälineille.

Lähietsintä. Lähietsintä käynnistetään toimintayksikön laatimaa lähietsintäohjetta noudattaen. Kun lapsen katoaminen on huomattu ja varmistettu tarkistamalla huolellisesti sisä- ja ulkotilat, toimintayksikön esimies tekee katoamisesta ilmoituksen poliisille yleiseen hätänumeroon (puh. 112).

Kun lapsen katoamisesta on tehty ilmoitus poliisille, ilmoitetaan asiasta viipymättä lapsen huoltajille. Huoltajilta tiedustellaan lapsen löytämisen kannalta tärkeää tietoa lapsen toiminnasta, käyttäytymisestä, tavoista, mieltymyksistä, tottumuksista ja tuntomerkeistä. Jos lapsesta on saatavilla esimerkiksi sähköisessä muodossa oleva valokuva, annetaan siitä kopio etsijöille.

Tämän jälkeen aloitetaan etsintä toimintayksikön lähiympäristössä lähietsintäohjeen mukaisella tavalla. Etsintä suoritetaan rauhallisesti ja tarkkaavaisesti edeten. Vastaantulijoilta kysytään mahdollisia havaintoja kadonneesta lapsesta ja kerrotaan heille lapsen tuntomerkit ja pyydetään myös heitä tarkkailemaan ympäristöä. Etsinnän aikana tehdyt havainnot ja niitä vastaavat kellonajat suositellaan merkittäväksi muistiin.

Etsintää jatketaan siihen saakka, kunnes lapsi löytyy tai poliisi antaa luvan etsinnän lopettamiseksi. Myös toimintayksikössä päivystetään lapsen löytymiseen saakka.

Lapsen löytymisestä ilmoitetaan heti etsinnän johtajalle esimerkiksi käsipuhelimella. Lapsen huoltajia pidetään ajan tasalla tilanteen kehittymisestä. Etsinnän johtaja tiedottaa tarpeen vaatiessa tilanteesta tiedotusvälineiden edustajille.

Katoamistilanteen selvittyä järjestetään tarpeellinen jälkihoito. Myöhemmin suoritetaan henkilökunnan ja etsintään osallistuneiden kesken tilannetta koskeva jälkiarviointi.

Katoamistilanteen jälkihoito. Lapsen katoaminen on usein traumaattinen kokemus lapselle itselleen, toimintayksikössä päivähoidossa oleville muille lapsille, kadonneen lapsen huoltajille ja toimintayksikön henkilöstölle. Tyypillisiä ovat ahdistuksen ja syyllisyyden tunteet ja muut eriaisteiset psyykkiset oireet. Tämän vuoksi katoamistilanteen jälkeen tapauksessa mukana olleilla tulee aina olla mahdollisuus psykososiaaliseen tukeen (ks. Jälkihoito, s. 89). Katoamistilanteesta on myös hyvä keskustella ryhmissä lasten kanssa.

Katoamistilanteen jälkiarviointi. Katoamistilanteen jälkeen toimintayksikön henkilöstö tekee esimiehen johdolla arvion lähietsinnän suorittamisesta. Siinä selvitetään tapauksen kulku, etsintätoimenpiteiden onnistuminen, niissä havaitut puutteet ja etsintämenettelyn kehittämistarpeet. Lähietsintäohjetta tarkistetaan tämän jälkeen mahdollisesti havaittujen epäkohtien poistamiseksi ja toimintayksikön henkilöstö perehdytetään muuttuneisiin ohjeisiin. Toimintayksikön esimies tiedottaa asiasta tarpeen mukaan lasten vanhemmille.

Lapsen koskemattomuuteen kohdistuvia uhkia

Lapsen koskemattomuutta voidaan loukata lapsen ollessa päivähoidossa, jolloin tekijä on yleisimmin joku päivähoitohenkilöstöstä tai lapselle läheinen aikuinen. Lapsen lähelle voi myös pyrkiä henkilö, jolle on annettu lasta tai tämän lisäksi toimintayksikköä koskeva lähestymiskielto. Päivähoidossa voidaan havaita myös muualla lapseen kohdistettu väkivalta tai laiminlyönti, jonka perusteella päivähoidon henkilöstöllä on velvollisuus tehdä lastensuojeluilmoitus. Väkivalta voi olla esimerkiksi ruumiillista tai henkistä pahoinpitelyä, laiminlyöntiä taikka seksuaalista hyväksikäyttöä.

Lastensuojeluilmoitus. Velvollisuudesta tehdä lastensuojeluilmoitus säädetään lastensuojelulain (417/2007) 25 §:ssä. Säännös velvoittaa yhtäläisesti julkisen ja yksityisen päivähoidon järjestäjiä ja tuottajia sekä kaikkia niiden palveluksessa olevia. Ilmoitusvelvoite koskee myös esimerkiksi yksityistä ja julkista opetuksen ja terveydenhuollon järjestäjää, tuottajaa sekä niiden palveluksessa olevia henkilöitä. Samoin velvoite koskee terveydenhuollon ammattihenkilöitä sekä koululaisten aamu- ja iltapäivätoimintaa toteuttavia henkilöitä riippumatta toiminnan järjestäjästä ja tuottajasta. Nämä tahot saattavat päivähoidon yhteydessä olla mukana havainnoimassa ja mahdollisesti todentamassa lapseen kohdistunutta väkivaltaa.

Lastensuojelulain 25 §:n mukaan ilmoitusvelvollisen tulee viipymättä ilmoittaa salassapitosäännösten estämättä kunnan lastensuojeluviranomaisille, jos on tehtävässään saanut tietää lapsesta, jonka

- hoidon ja huolenpidon tarve,
- kehitystä vaarantavat olosuhteet, tai
- oma käyttäytyminen

edellyttävät, että lastensuojelun tarve selvitetään. Ilmoitusvelvollisuus syntyy siis jo ennen kuin on varmaa, että lapsi on lastensuojelun tarpeessa. Lastensuojeluviranomaisten velvollisuus on puolestaan selvittää, seuraako ilmoituksesta lastensuojeluasiakkuus vai ei. Ilmoitusvelvollisuus ei poistu sillä, että ilmoitus on jo kerran tehty, jos arvio lastensuojelun uusien toimenpiteiden tarpeesta jatkuu tai herää uudelleen.

Ilmoituksen tekemiselle ei ole säädetty määrättyä muotoa. Ilmoituksen vastaanottajan tulee kuitenkin kirjata tietyt tiedot silloinkin, kun ilmoitus tehdään henkilökohtaisesti tai puhelimitse. Jos huoli lapsesta kerrotaan lastensuojeluviranomaisille esimerkiksi yhteisessä neuvottelussa, tulee ilmoitusvelvollisen varmistua, että vastaanottaja ymmärtää keskustelun lastensuojeluilmoitukseksi.

Jos on selvästi tiedossa, että joku perheen ulkopuolinen henkilö on pahoinpidellyt lasta tai käyttänyt häntä seksuaalisesti hyväkseen, päivähoito voi kertoa tehdystä lastensuojeluilmoituksesta myös suoraan huoltajalle. Jos pahoinpitelyn tai hyväksikäytön epäillään olevan perheen sisällä tapahtunut asia, on suositeltavaa, että kunnan lastensuojeluviranomaiset kertovat lastensuojeluilmoituksesta ja mahdollisesti poliisille tehdystä ilmoituksesta lapsen huoltajalle keskusteltuaan asiasta poliisin kanssa.

Ilmoitus poliisille. Lastensuojelulaki velvoittaa lastensuojeluviranomaisen tekemään salassapitosäynnösten estämättä ilmoituksen poliisille, jos on perusteltua syytä epäillä, että lapseen on kasvuympäristössään kohdistettu seksuaalirikos taikka väkivaltarikos. Väkivaltarikoksista vain lievän pahoinpitelyn epäily voidaan harkinnanvaraisesti jättää ilmoittamatta.

Jos tuntematon henkilö loukkaa käytöksellään lapsen koskemattomuutta tai yksityisyyden suojaa, henkilökunnan on hyvä tarvittaessa kutsua paikalle poliisi. Henkilökunnan on myös suotavaa pyrkiä tallentamaan muistiin häiriön aiheuttaneen henkilön tuntomerkit (ks. liite 4).

Lapsen sieppaus. Lapsen sieppaajaksi katsotaan kuka tahansa henkilö, joka vie lapsen luvatta pois päivähoidon toimintayksiköstä. Sieppaaja voi olla myös lapsen äiti tai isä, jonka tarkoituksena on ottaa lapsi mukaansa ilman (toisen) huoltajan suostumusta.

Jos lapsen toinen vanhempi tai muu henkilö ilmaisee aikeensa siepata lapsi, ilmoitetaan asiasta heti (toiselle) huoltajalle ja kehoitetaan häntä kääntymään asiassa sosiaalitoimen ja poliisin puoleen. Lapsen silmälläpito on syytä tehostaa sekä rajoittaa toimintayksikön henkilöliikennettä mahdollisuuksien mukaan. Tämä voidaan toteuttaa esimerkiksi pitämällä ulko-ovet lukittuina. Kiireellisessä tapauksessa myös toimintayksikön työntekijä voi tehdä poliisi-ilmoituksen, jos lapsen etu taikka erittäin tärkeä yleinen tai yksityinen etu sitä vaatii (laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista, 18.3 §).

Sosiaaliviranomaiset voivat kiireellisessä tapauksessa sijoittaa lapsen tuomioistuimen päätöksellä. Erittäin kiireellisessä tapauksessa, jossa ei ole mahdollista pyytää tuomioistuimen päätöstä asiasta, myös ulosottomies tai poliisi voi ottaa lapsen välittömästi haltuunsa huoltajan vaatimuksesta. Tällöinkin sosiaaliviranomaisten tulee sijoittaa lapsi sopivaan hoitoon tai määrätä tarvittavista väliaikaisista turvaamistoimista. (Laki lapsen huoltoon ja tapaamisoikeutta koskevan päätöksen täytäntöönpanosta, 619/1996, 25 § sekä vastaava asetus 729/1996, 11 §.)

Poliisin on aina myöhemmin selvitettävä, onko tapahtunut teko (lapsen sieppaus, sieppauksen yritys tai sieppauksella uhkaaminen) rikos. Rikokseksi on säädetty muun muassa lapsen omavaltainen huostaanotto. Rikoslain (39/1889; RL) mukaan tunnusmerkistö toteutuu, jos lapsen vanhempi, kasvatusvanhempi, huoltaja tai muu lapselle läheinen henkilö ottaa lapsen päivähoidon toimintayksiköstä huostaansa tai muun edellä mainitun henkilön huostaan (RL 25 luku 5 §, 578/1995).

Jos on uhka, että joku vie lapsen laittomasti pois maasta, kysymyksessä on kansainvälinen lapsikaappaus. Tilanteessa poliisi voi asiasta tiedon saatuaan toimia yhteistyössä muiden viranomaisten kanssa kaappausten estämiseksi taikka jo ulkomaille viedyn lapsen saamiseksi takaisin maahan. Siksi on tärkeää, että poliisi saa mahdollisimman nopeasti tiedon asiasta.

Sieppaustilanteessa pyritään toimimaan rauhallisesti ja ilmoittamaan asiasta poliisille, huoltajalle ja omalle esimiehelle mahdollisimman nopeasti. Lapsen sieppaustilanteessa tai muun vastaavan tyyppisen häiriön sattuessa tulee mahdollisuuksien mukaan kiinnittää huomiota sieppaajan tuntomerkkeihin ja pyrkiä mahdollisimman huomaamattomasti kuvaamaan hänet esimerkiksi käsipuhelimen kameralla (ks. liite 4). Tärkeää on, että lapsista pyritään koko tilanteen ajan huolehtimaan hyvin ja yritetään ohjata heidät pois tapahtumapaikalta ennalta harjoitellulla tavalla.

Sieppaus samoin kuin muutkin erityistilanteet saattavat olla lapsille ja henkilökunnalle hyvin voimakkaita tuntemuksia aiheuttavia kokemuksia psyykkisine jälkitiloineen. Erityisen tärkeää on huolehtia, että asiasta tiedotetaan riittävästi lasten vanhemmille ja työntekijöille ja kaikille asianosaisille järjestetään tarvittaessa riittävästi jälkihoitoa (ks. luku Jälkihoito, s. 89).

Toimintayksikön henkilöstön riskit

Tässä luvussa tarkastellaan toimintayksikön häiriöitä ensisijaisesti henkilöstön näkökulmasta käsin.

Päivähoidon työntekijän sairauskohtaus tai tapaturma

Työnantajan on työturvallisuuslain mukaisesti huolehdittava työntekijöiden ja muiden työpaikalla olevien henkilöiden ensiavun järjestämisestä työntekijöiden lukumäärän, työn luonteen ja työolosuhteiden edellyttämällä tavalla. Työn ja työolosuhteiden mukaisesti työntekijöille on annettava ohjeet toimenpiteistä, joihin tapaturman tai sairastumisen sattuessa on ensiavun saamiseksi ryhdyttävä.

Työnantajan on järjestettävä yksin työskenteleville mahdollisuus tarpeelliseen yhteydenpitoon ja avun hälyttämiseen. Sairauskohtauksen sattuessa kyseessä on sairastuneen henkilön ohella myös hoidossa olevien lasten turvallisuus. Turvarannekkeen avulla voidaan parantaa sellaisten lääkärin lausunnon mukaan työhön kykenevien henkilöiden turvallisuutta, joilla kuitenkin on syytä epäillä olevan kohonnut sairastumisriski. Vuorokauden ympäri avoinna olevan toimintayksikön hoitajille suositellaan annettavaksi käyttöön turvaranneke tai muu vastaava hälyttilaite.

Sairauskohtauksen tai tapaturman sattuessa on tärkeää, että päivähoidon henkilöstölle on annettu koulutusta onnettomuuksien ehkäisemiseen ja toimimiseen tyypillisimmissä onnettomuustapauksissa. Esiopetusikäisille lapsille suositellaan heidän ikänsä ja kehitystasonsa huomioon ottaen annettavaksi turvakasvatusta ja opastusta hälytyksen tekemiseen siinä tapauksessa, että päivähoidon työntekijä ei itse kykene hälyttämään apua.

Varhaisen ammatillisen kuntoutuksen järjestäminen on tärkeää työkyvyn ylläpitämiseksi. Tämän johdosta suositellaan, että henkilöstölle järjestetään säännöllisin väliajoin työterveyshuollon tekemät riittävän kattavat tarkastukset fyysisten ja psyykkisten sairauksien havaitsemiseksi mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Työntekijän työkyvyn palautumista auttaa paljon esimiehen ja työtovereiden yhteinen tuki ja vastuunotto toimintayksikön työhyvinvoinnista.

Työkykyyn liittyvien ongelmien ehkäisystä, varhaisesta havaitsemisesta ja korjaamisesta on esitetty lisätietoa muun muassa Helsingin kaupungin työterveyskeskuksen julkaisussa *Varhainen tuki – toimintamalli*

työkyvyn heiketessä. Ohjeita ensiaputilanteisiin on esitetty muun muassa Suomen Punaisen Ristin internet-sivuilla [www. redcross.fi](http://www.redcross.fi).

Päivähoidon henkilöstön työolot

Päivähoitotyön moninaisten fyysisesti rasittavien tehtävien vuoksi työn ergonomiaan on kiinnitettävä erityistä huomiota. On tärkeää opastaa henkilökuntaa omaksumaan alusta alkaen oikeat työasennot. Tätä auttaa muun muassa, että lasten hoitoon tarkoitetuissa tiloissa on riittävästi henkilökunnan käyttöön soveltuvia kalusteita. Myös esimerkiksi lapsille tarkoitettujen wc-istuinten riittävän suuri koko tai niiden sijoittaminen oikealle korkeudelle auttaa ergonomisen työasennon säilyttämisen lasta avustettaessa.

Työntekijöiden käytössä tulee olla riittävät ja asianmukaiset peseytymis-, pukeutumis- ja vaatteiden säilytystilat sekä ruokailu-, lepo- ja wc-tilat. Kalusteiden ja pintamateriaalien valinnoissa suositellaan rauhallisia värisävyjä ja ääntä vaimentavien materiaalien käyttöä.

Päivähoitotyön vaativuuden johdosta työntekijöiden henkisen hyvinvoinnin turvaaminen on tärkeää. Työnantaja ja työsuojelutoimikunta laativat yhteistyössä menettelytapaohjeet terveyttä vaarantavaa epäasiallista kohtelua ja häirintää varten. Työpaikkakiusaamista havaittaessa asia on välittömästi saatettava toimintayksikön esimiehen tietoon ja tarvittaessa otettava yhteyttä työterveyshuoltoon ja työsuojeluvaltuutettuun.

Muuttuvassa toimintaympäristössä tarvittavan osaamisen kehittämistä tuetaan järjestämällä riittävästi täydennyskoulutusta.

Päihderiippuvuus ja huumausainetestaus

Alkoholi- ja muu päihderiippuvuus on sairaudenkaltainen tila, joka kehittyy usein vuosien kuluessa suurkulutuksen ja ongelmakäytön kautta varsinaiseksi sairaudeksi. Alkoholi- ja muuhun päihderiippuvuuteen voidaan vaikuttaa muun muassa tiedottamalla ja terveyskasvatuksella. Varhainen omatoiminen hoitoon hakeutuminen on päihderiippuvuudesta irti pääsemisen kannalta paras ratkaisu. On tärkeää, että ongelma tunnistetaan työpaikalla varhain ja siihen puututaan heti, kun päihneiden väärinkäytön seuraukset näkyvät työpaikalla.

Jos toimintayksikön esimies toteaa päihdeongelman, hän on velvollinen ottamaan työntekijän puhutteluun, johon asianomaisen toivomuksesta kutsutaan myös luottamusmies. Tilaisuudessa on suositeltavaa

kartoittaa tilanne, tehdä kirjallinen kuntoutussopimus sekä pohtia mahdollisia sanktioita, esimerkiksi kirjallisen varoituksen antamista. Mikäli henkilö on tavattu työpaikalla päihtyneenä tai päihteitä nauttimassa, esimiehen on poistettava hänet välittömästi työpaikalta ja järjestettävä puhuttelu myöhemmin.

Päihdekuntoutus liittyy työpaikkaterveydenhuoltoon ja työkykyä ylläpitävään toimintaan sekä toimintayksikön työsuojelun toimintaohjelmaan. Kuntoutussopimus tehdään vähintään 18 kuukauden ajalle toistaiseksi voimassa olevassa työsuhteessa olevalle henkilölle, jos hänen mahdollinen koeaikansa on umpeutunut. Kuntoutettavan on sitouduttava siihen, että yhteishenkilönä toimivalla työterveyshoitajalla ja työnantajalla on oikeus saada tieto hoidon ja kuntoutuksen edistymisestä suunnitellulla tavalla. Jos tilannetta ei saada hoito- ja kuntoutustoiminnalla hallintaan tai henkilö ei ole näihin motivoitunut, kyseeseen tulee työsuhteen päättäminen.

Jos henkilön epäillään perustelluin syin olevan alkoholin vaikutuksen alainen, hän voi osoittaa syyttömyytensä työnantajan edustajan valvonnassa välittömästi suoritettulla puhalluskokeella. Hän voi vaihtoehtoisesti käydä työnantajan edustajan valvonnassa työterveysasemalla, jossa asianomaisen pyynnöstä todetaan päihtymistilan aste ja annetaan kirjallinen lausunto. Juopumistila voidaan katsoa todeksi ainakin silloin, jos päihdevaikutus työssä vastaa tieliikennelain mukaista rangaistavuuden astetta.

Työpaikoilla on jaettava tietoa päihteiden haitoista ja hoitomahdollisuuksista. Tiedottaminen sekä hoidon ja kuntoutuksen järjestäminen kuuluu omalta osaltaan työterveyshuollon ammattihenkilöille. On suositeltavaa, että toimintayksikön ilmoitustaululla on luettelo alueellisista hoitopaikoista yhteystietoineen.

Huumausaineiden käyttöä koskevien tietojen käsittelystä on säädetty laissa yksityisyyden suojasta työelämässä (759/2004, työelämän tietosuojalaki). Työterveyshuoltolakiin on lisätty tuolloin muun muassa säännökset työnantajalta edellytettävistä toimenpiteistä ennen huume-testauksen suorittamista sekä huumausainetestistä ja sitä koskevasta todistuksesta (760/2004). Huumausainetestien tekemisestä on säädetty valtioneuvoston asetuksessa (218/2005).

Työnhakijalle tai työntekijälle tehtävän huumausainetestin edellytyksenä on, että työnantajalla on kirjallinen päihdeohjelma, joka sisältää työpaikan yleiset tavoitteet ja noudatettavat käytännöt päihteiden käytön ehkäisemiseksi ja päihdeongelmaisten hoitoon ohjaamiseksi. Ohjelman hyväksyminen edellyttää yhteistoimintamenettelyn mukaista käsittelyä.

Työntekijää työhön otettaessa työnantaja saa ottaa vastaan tai muutoin käsitellä huumausainetestiä koskevaan todistukseen merkittäviä tietoja tehtävään valitun työntekijän suostumuksella esimerkiksi silloin, kun työnhakijan on tarkoitus hoitaa tehtäviä, joihin pysyväisluonteisesti ja olennaisesti kuuluu alaikäisen kasvatusta, opetusta, hoitoa tai muuta huolenpitoa taikka muuta työskentelyä henkilökohtaisessa vuorovaikutuksessa alaikäisen kanssa eikä niihin osallistu muita henkilöitä. Työnantaja voi velvoittaa työntekijän työsuhteen aikana esittämään huumausainetestiä koskevan todistuksen, jos työnantajalla on perusteltua aihetta epäillä, että työntekijä on huumausaineiden vaikutuksen alaisena työssä tai että hänellä on riippuvuus huumeista ja työtehtävien suorittaminen huumeiden vaikutuksen alaisena vakavasti vaarantaa työntekijän omaa tai toisen henkeä, terveyttä tai työturvallisuutta.

Huumausainetesti voi myös olla osa työterveyshuollon suorittamaa terveystarkastusta. Tällöin työterveydenhuollon ammattihenkilö määrittelee huumausainetestin tekemisen tarpeellisuuden. Työntekijä ei ilman perusteltua syytä saa kieltäytyä osallistumasta terveystarkastukseen, joka työhön sijoitettaessa tai työn kestäessä on välttämätön hänen terveydentilansa selvittämiseksi erityistä sairastumisen vaaraa aiheuttavassa työssä tai työympäristössä taikka hänen työ- ja toimintakykynsä selvittämiseksi työstä aiheutuvien, terveydentilaan kohdistuvien vaatimusten vuoksi.

Päihdeohjelman tulisi sisältää myös menettelytavat siitä, miten esimerkiksi mahdollisen positiivisen huumausainetestin saaneelle työntekijälle annetaan tietoja huumeongelmaisten hoitopaikoista ja hoitomuodoista. Hoitoonohjaus tapahtuu usein parhaiten yhteistyössä työterveyshuollon kanssa.

Huumausainetestiä koskeva todistus on annettava testatulle itselleen työnantajalle toimitettavaksi. Testattavalla on oikeus saada positiivinen testitulos kirjallisena. Testin perusteella saatu positiivinen tulos on varmistettava laatuvalvotussa laboratorioissa. Testattavalla on oikeus vaatia B-näytteen analysointia 30 päivän kuluessa siitä, jolloin hän on saanut tiedon varmistetusta positiivisesta testituloksesta.

Lasten kanssa työskentelevän henkilön rikostaustan selvittäminen

Lainsäädäntö. Laissa lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä (504/2002) on säädetty, että työnantajan tulee pyytää henkilöltä nähtäväksi rikosrekisterilain (770/1993) 6 §:ssä tarkoitettu ote rikosrekisteristä, kun henkilö ensi kerran otetaan tai nimitetään työ- tai

virkasuhteeseen, johon pysyväisluonteisesti tai olennaisesti kuuluu ilman huoltajan läsnäoloa tapahtuvaa alaikäisen kasvatusta, opetusta, hoitoa tai muuta huolenpitoa taikka muuta työskentelyä henkilökohtaisessa vuorovaikutuksessa alaikäisen kanssa.

Kunnan tulee vastaanottaa yksityisten sosiaalipalvelujen valvonnasta annetun lain 6 §:n tai lasten päivähoitolain 28 §:n mukaisen ilmoituksen pyytää henkilöltä nähtäväksi ote rikosrekisteristä.

Lakia ei kuitenkaan sovelleta tehtäviin, jotka yhden vuoden aikana kestävät enintään kolme kuukautta.

Rikostaustaote ja sen hakeminen. Rikostaustaote annetaan vain henkilölle itselleen. Henkilö ei voi valtuuttaa ketään tilaamaan otetta eikä hakemaan sitä.

Rikostaustaote on tarkoitettu vain esitettäväksi työnantajan tai lupaviranomaisen nähtäväksi. Työnantaja voi kirjata muistiin, että ote on esitetty. Työnantaja ei saa kerätä eikä tallentaa otteen tietoja henkilön nimeä ja otteen päivämäärää lukuun ottamatta.

Työ- ja elinkeinoministeriön verkkosivuilla www.tem.fi on annettu tarkempia ohjeita työnantajan velvollisuudesta vaatia rikostaustaote nähtäväkseen.

Rikostaustaotteeseen merkitään tiedot ratkaisuisista, joilla henkilö on tuomittu seuraavista rikoksista:

- lapseen kohdistuvat rikokset
- seksuaalirikokset
- väkivaltarikokset
- huumausainerikokset.

Rikostaustaote ei saa sitä esitettäessä olla kuutta kuukautta vanhempi.

Rikostaustaotetta haetaan Oikeusrekisterikeskuksesta kirjallisesti joko vapaamuotoisella hakemuksella tai Oikeusrekisterikeskuksen internet-sivuilla olevalla lomakkeella. Hakemuksessa on mainittava, että hakija haluaa tilata rikostaustan selvittämiseksi tarvittavan otteen rikosrekisteristä lasten kanssa työskentelyä varten.

Lisätietoja rikostaustaotteen hakemisesta antaa Oikeusrekisterikeskus, asiakaspalvelu (puh. 0100 86208 tai 010 36 65662). Oikeusrekisterikeskuksen verkkosivut ovat osoitteessa www.oikeus.fi/oikeusrekisterikeskus.

Uhkaustilanne

Työturvallisuuslaki edellyttää, että työssä, johon liittyy ilmeinen väkivallan uhka, työ ja työolosuhteet on järjestettävä siten, että väkivallan uhka ja väkivaltatilanteet ehkäistään mahdollisuuksien mukaan ennakolta. Tällöin työpaikalla on oltava väkivallan torjumiseen tai rajoittamiseen tarvittavat asianmukaiset turvallisuusjärjestelyt tai -laitteet sekä mahdollisuus avun hälyttämiseen. Työnantajan on myös laadittava menettelytapaohjeet, joissa ennakolta kiinnitetään huomiota uhkaavien tilanteiden hallintaan ja toimintatapoihin, joilla väkivaltatilanteen vaikutukset työntekijän turvallisuuteen voidaan torjua tai rajoittaa. Tarvittaessa on tarkistettava turvallisuusjärjestelyjen ja -laitteiden toimivuus.

Työntekijän saadessa tietoonsa, että toimintayksikköön on mahdollisesti saapumassa henkilö, joka saattaa käyttäytyä väkivaltaisesti, hänen on tiedotettava asiasta muille paikalla oleville työntekijöille. Tämän jälkeen toimintayksikössä ryhdytään hankalan asiakkaan varalta ennalta suunniteltuihin varautumistoimenpiteisiin (ks. myös liite 2).

Puhelimitse tai kirjeitse tulleesta uhkauksesta ilmoitetaan mahdollisimman nopeasti toimintayksikön esimiehelle ja poliisille. Tilanteessa toimitaan poliisin antamien ohjeiden mukaan. On huomattava, että jo puhelinsoitosta henkilöltä, jolla on lapsen kohdistuva lähestymiskielto, on tehtävä ilmoitus poliisille.

Toimintayksikköön saapunut uhkauksen tekijä pyritään poistamaan toimintayksiköstä, samalla kun paikalla mahdollisesti olevat lapset saataan pois tilanteesta. Jos uhkauksen tekijä on ennestään tuntematon henkilö, on yritettävä painaa mieleen hänen tuntomerkinsä. Henkilökunta voi myös pyrkiä mahdollisimman huomaamattomasti ottamaan hänestä valokuvan (ks. Lapsen sieppaus s. 46).

Tupakointi

Toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi annetun lain (693/1976; tupakkalaki) 12 §:n 1 kohdan mukaan tupakointi on kielletty päiväkotien lapsille ja oppilaitosten oppilaille tarkoitetuissa sisätiloissa sekä niiden pääasiassa kahdeksaatoista vuotta nuoremmille tarkoitetuilla ulkoalueilla. Ryhmäperhepäivähoitoon tai perhepäivähoitoon tarkoitetuissa tiloissa tai asunnoissa ei tule sallia tupakan savua eikä hajua. Lasten terveyskasvatuksen vuoksi on suositeltavaa, etteivät päivähoidon työntekijät tupakoi hoitopäivän aikana.

Tupakointipaikkaa ei saa järjestää lähelle päivähoitotiloja tai leikialuetta. Tupakantumppien ja tuhkakuppien nesteeseen sisältämä nikotiini voi aiheuttaa myrkytysvaaran. Tämän ja tuhkakuppeissa kytevien tupakoiden aiheuttamien savuhaittojen ja tulipalovaaran johdosta on perusteltua rajata tupakointia mahdollisuuksien mukaan myös toimintayksikön lähistöllä. Juuri tupakoineen henkilön ei ole lupa tulla keittiöön eikä kulkea sen kautta sisälle päiväkotiin.

Kunnan tupakkavalvontaviranomainen, usein terveystarkastaja, valvoo tupakkalain muutoksen (700/2006) perusteella lain noudattamista. Tuotevalvontakeskus ohjaa tupakointikiellon noudattamista ja antaa asiaa koskevia ohjeita ja neuvoja: www.sttv.fi.

Kiinteistön muiden käyttäjien riskit

Päivähoitotilojen mahdollista ulkopuolista käyttäjää pyydetään nimeämään vastuuhenkilö, joka huolehtii tilojen asianmukaisesta käytöstä, siisteydestä ja lukitsemisesta sekä siitä, ettei tiloihin päästetä asiankuulumattomia henkilöitä. Vastuuhenkilölle kerrotaan tilojen ja niissä olevien laitteiden käyttöön liittyvistä turvallisuusriskeistä, varapoistumisteistä, sammutusvälineistä ja rakennuksen yleisistä turvallisuusjärjestelyistä (ks. myös Toimintayksikön tilojen muut käyttäjät, s. 25).

Toimintariskit

Toimintariskit vaikeuttavat toteutuessaan huomattavasti päivähoitoyksikön jokapäiväistä työntekoa tai voivat pahimmillaan pysäyttää sen kokonaan. Esimerkiksi henkilöstön poissaolojen johdosta toimintayksiköön joudutaan nopeasti hankkimaan sijaisia tai lapsille osoittamaan väliaikainen hoitopaikka. Ruokailun järjestäminen voi vaikeutua keittiölaitteiden rikkoutumisen tai kuljetuksissa tapahtuvien katkosten vuoksi, rakennuksen veden- tai sähkönsaanti voi keskeytyä tai toimintayksikön lähiympäristössä voi tapahtua toiminnan rajoittamiseen johtavia häiriöitä.

Henkilökunnan riittävyys ja kelpoisuus

Ammattitaitoisen hoito- ja kasvatushenkilöstön riittävä määrä on keskeisimpiä päivähoidon turvallisuuteen vaikuttavia tekijöitä. Päivähoitoasetuksessa säädetyn henkilöstömitoituksen tarkoitus on turvata lapsen hyvä hoito sekä vastata hänen yksilöllisiin tarpeisiinsa.

Päiväkodissa tulee olla päivähoitoasetuksen 6 §:n 1 ja 2 momentissa säädetyn suhdeluvun edellyttämä määrä hoito- ja kasvatushenkilöstöä hoitosuhteessa olevaan ja tosiasiallisesti päivähoitopaikkaa käyttävään lapsimäärään nähden. Henkilöstön työajan käyttö tulee kohdentaa tarkoitukseenmukaisella tavalla suhteessa lasten läsnäoloon.

Jos päiväkodissa on yksi tai useampia erityisen hoidon ja kasvatuksen tarpeessa olevia lapsia, on tämä päivähoitoasetuksen 6 §:n 3 momentin mukaan otettava huomioon hoidettavien lasten lukumäärässä tai hoito- ja kasvatustehtävään osallistuvien henkilöiden lukumäärässä, jollei päiväkodissa ole tällaista lasta varten erityistä avustajaa.

Päivähoitoasetuksen 6 §:n 5 momentissa on säädetty, että kunta voi poiketa 6 §:n 1 ja 2 momentissa mainitusta suhdeluvusta, jos lasten keskimääräiset hoitopäivät ovat jatkuvasti huomattavasti vähäisemmät kuin toimintapäivät. Poikkeaminen voi tapahtua siten, ettei lapsia ole muutoin kuin lyhytaikaisesti yhtäaikaisesti hoidossa enempää kuin kokonais-suhdeluku edellyttää (asetuksen muutos 1345/2006).

Edellä esitetyn mukaisesti päivähoitoasetus sallii yksittäisessä päiväkodissa satunnaisen ja lyhytaikaisen poikkeamisen säädetystä suhdeluvusta. Poikkeaminen edellyttää kussakin päiväkodissa tilannekohtaista ja lapsen varhaiskasvatussuunnitelmassa määriteltyä lapsen hoitoaikaan perustuvaa harkintaa. Poikkeaminen on mahdollista esimerkiksi silloin, kun päiväkodissa on lapsia, jotka jatkuvasti ovat hoidossa vain osan viikkoa tai vastaavasti muissa tilanteissa, joissa lasten keskimääräiset hoitopäivät jäävät huomattavasti vähäisemmiksi kuin päiväkodin toimintapäivät. Näissä tilanteissa samaa päivähoitopaikkaa käyttävät lapset saattavat olla satunnaisesti ja lyhytaikaisesti paikalla yhtä aikaa.

Lapsia päiväkotiin otettaessa on lähtökohtana, että asetuksen mukainen henkilöstömitoitus toteutuu. Lapsia ei pidä sijoittaa samalle paikalle, jos lapsilla on hoidon tarvetta samoina ajankohtina. Päiväkodeissa on kaikkina toimintapäivinä oltava käytettävissä vähintään suhdeluvun edellyttämä henkilömäärä.

Henkilöstömitoitusta on noudatettava myös henkilöstön sairaus- ja vuosilomien sekä muiden ennakoitavissa olevien poissaolojen, esimerkiksi koulutuksen sekä mahdollisten lomautusten aikana varautumalla

niihin etukäteen. Suhdeluvusta poikkeaminen ei näiden syiden perusteella ole asetuksen mukaan mahdollista. Saman päivän aikana tapahtuviin yllättäviin sairauslomiin tulee pyrkiä saamaan sijainen mahdollisimman pian.

Päivähoitoasetuksen 8 §:ssä säädetystä perhepäivähoidon henkilöstömitoituksen suhdeluista poikkeaminen ei asetuksen mukaan ole mahdollista. Niitä noudatetaan siten sekä ryhmiä perustettaessa että tilapäisissä hoitojärjestelyissä.

Ympäri vuorokautisessa päivähoidossa tulee yöllä tapahtuvan hoidon takia varmistaa lisähenkilöstön saatavuus työvuorossa olevien työntekijöiden tilalle, jos työntekijä sairastuu äkillisesti tai ei muutoin voi hoitaa tehtävänsä.

Päivähoitoasetuksessa on säännökset päiväkodin ja perhepäiväkodin henkilöstörakenteesta sekä henkilöstön kelpoisuusehdoista, joista säädetään sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista annetussa laissa (272/2005). Henkilöstön riittävyyden ohella on tärkeää huolehtia myös siitä, että henkilöstö on ammattitaitoista ja henkilöstön koulutus vastaa kelpoisuusvaatimuksia.

Yksityiseen päivähoidon sovelletaan yksityisten sosiaalipalvelujen valvonnasta annettua lakia. Sen mukaan henkilöstön lukumäärän tulee olla riittävä palvelujen tarpeeseen ja hoidettavien lukumäärään nähden. Henkilöstön on täytettävä samat kelpoisuudet kuin kunnan järjestämän sosiaalihuollon ammatilliselta henkilöstöltä vaaditaan vastaavissa tehtävissä (ks. Laki ja asetus yksityisten sosiaalipalvelujen valvonnasta, s. 14).

Tukitoiminnot

Ruokahuolto

Päiväkodissa sijaitsevassa elintarvikehuoneistossa (keittiö säilytystiloineen sekä ruoan kuljetus- ja tarjoilutilat) on oltava elintarvikealan toimijan laatima kirjallinen omavalvontasuunnitelma. Omavalvontasuunnitelma on selvitys elintarvikeyrityksen toiminnasta ja toimintatavoista, joka voi toimia myös työntekijöiden toimintaohjeena. Omavalvontasuunnitelma perustuu hyvän hygienian tukijärjestelmään (HACCP), jolla luodaan puitteet ja pohja turvallisten, säilyvien ja elintarvikemääräykset täyttävien tuotteiden valmistamiselle ja myymiselle.

Omaavontasuunnitelman tarkoitus on tunnistaa toiminnan riskikohdat, joissa voi esiintyä hygieenisiä tai muita vaaroja. Toiminnan riskikohtiin määritellään toimenpiteet riskien valvomiseksi sekä toimenpiderajat ja korjaavat toimenpiteet toimenpiderajojen ylittyessä. Riskitekijöiden arviointi on vaativampaa pienten lasten ruokahuollossa. Omaavonnassa tehdyt havainnot, toimenpiteet ja korjaukset kirjataan. Suunnitelma pidetään ajan tasalla ja säilytetään toimipaikassa.

Omaavontasuunnitelman tulee sisältää toiminnan mukaisesti ainakin seuraavat asiat: kohteen perustiedot, tavaran hankinta, elintarvikkeiden säilytys, ruoan valmistukseen liittyvät eri vaiheet (esikäsittely, kypsennys, tarjoilu, jäähdytys, uudelleen kuumennus, jäädytys), astioiden pesu, puhtaanapito, jätehuolto, tuhoeläinten torjunta, henkilökunnan hygienia, hygieniaosaaminen, työterveyshuollon järjestäminen, asiakkaiden osallistuminen, ruokamyrkytyspäilyjen ja valitusten käsittely, omaavontanäytteet, asiakirjojen säilytys ja omaavonnan päivittäminen. Toimija, jolla on useita keittiöitä, voi käyttää samaa omaavontasuunnitelmaa, mutta suunnitelma on täsmennettävä keittiökohtaisen riskinarvioinnin pohjalta.

Elintarvikelain mukaan toimijan on varmistettava, että elintarvikehuoneistossa työskentelevällä pakkaamattomia helposti pilaantuvia elintarvikkeita käsittelevällä henkilöllä on elintarvikehygieenistä osaamista osoittava todistus. Osaamistodistus tulee olla henkilöllä, joka toimii tehtävissä vähintään kolme kuukautta. Elintarvikelakia ei sovelleta kotona tapahtuvaan ruoanvalmistukseen. Perhepäivähoitajalta ei siten vaadita omaavontasuunnitelmaa eikä hygieniaosaamistodistusta.

Tiedossa olevat lapsen ruoka-aineallergiat kirjataan aina varhaiskasvatussuunnitelmaan. Tieto lapsen erityisruokavaliosta annetaan kirjallisesti toimintayksikön ruokahuollosta vastuussa olevalle.

Ruokahuollon järjestäminen edellyttää varautumista sekä lyhyt- että pitkäaikaisiin sähkön- tai vedensaannin katkoksiin ja ruoanjakelun häiriöihin. Näiden varalta tulee toimintayksikössä olla saatavilla ainakin päivän tarvetta vastaava määrä nautintavalmiita ruokatarpeita.

Perhepäivähoidossa noudatetaan kotitaloudessa käytettäviä yleisiä hygieenisiä työtapoja. Erityisen tärkeää on, että ruoanvalmistaja huolehtii henkilökohtaisesta hygieniasta ja esimerkiksi pesee kätensä riittävän usein, myös eri työvaiheiden välillä. Taudinaiheuttajien siirtyminen elintarvikkeesta toiseen vältetään käsittelemällä eri tuotteet, kuten kasvikset, broileri, kala ja liha, erillään toisistaan. Ruokien kypsennykseen kiinnitetään erityistä huomiota. Esimerkiksi siipikarjanlihan sisäosan kylmimmän kohdan lämpötilan on noustava yli +75 °C. Ruoanvalmistusväli-

neet on puhdistettava huolellisesti ennen siirtymistä tuotteesta toiseen. Kuumentamattomana tarjottavien kasvisten ja leivän leikkaamista varten käytetään eri alustoja.

Ruoan valmistumis- ja tarjoamisajankohdan välinen aika ei saisi ylittää kahta tuntia. Lämpimän ruoan säilytyslämpötila on vähintään +60 °C ja kylmänä tarjottavan ruoan tuotteesta riippuen +6 – +8 °C. Ruoka on kuljetettaessa tai pitkään esillä pidettäessä suojattava ilmassa olevilta taudinaiheuttajilta. Tarjoilutaso on puhdistettava aina ennen ruoan asettamista sille.

Elintarvikkeita on käsiteltävä, säilytettävä ja kuljetettava niin, ettei niiden hyvä hygieeninen laatu vaarannu eikä esimerkiksi lämpöketju katkea missään vaiheessa. Ruoka-aineita säilytettäessä on pidettävä silmällä, ettei parasta ennen -päivämäärää ylitetä. Lisäksi on varmistettava, että retkille mukaan otettava ruoka kestää säilytysolosuhteet ja että myös silloin ruoan nauttiminen on riittävän hygieenistä. Tarvittaessa voidaan pyytää neuvoja terveystarkastajalta.

Mikäli juomavesi on hajultaan, maultaan, väritään tai muutoin tavallisuudesta poikkeavaa, vettä ei saa käyttää ruoanvalmistukseen ennen kuin terveystarkastajalta tai vesilaitokselta on saatu ohjeet veden turvallisuudesta käytöstä. Jos epäillään ihmisten sairastuneen vatsatautiin juomaveden tai elintarvikkeen nauttimisen johdosta, on välittömästi otettava yhteyttä terveystarkastajaan.

Ruokamyrkytysten ja elintarvike- tai vesivälitteisten tartuntatautien ja epidemioiden nopeaa selvittämistä ja rajoittamista varten on kunnassa nimetty selvitysryhmä. Ryhmässä ovat edustettuina terveyskeskuksen tartuntatautien ehkäisystä vastaava taho sekä elintarvike- ja terveysnsuojeluviranomainen. Selvitystyötä varten tehtävät tarkastukset, näytteenotot ja laboratoriotutkimukset maksaa valvontaviranomainen. Valtioneuvoston asetuksella annetaan paikallisviranomaiselle tarkempia säännöksiä erityistilanteisiin varautumisesta.

Ympäristöterveydenhuoltoon liittyviä asioita on käsitelty tarkemmin Elintarviketurvallisuusvirasto EVIRA:n (ent. Eläinlääkintä- ja elintarviketutkimuslaitos EELA:n) *Terveysvaarakansiossa* ja sosiaali- ja terveysministeriön *Ympäristöterveyden erityistilanteiden oppaassa* (Sosiaali- ja terveysministeriö, oppaita 200:4).

Siivous

Päivähoitotilojen ja päivähoidossa käytettävien tarvikkeiden ym. puhtaudesta huolehtiminen on tärkeää, koska lika toimii mikrobin erityi-

sen tehokkaana kasvualueena. Puhdistamistarpeen ja -tiheyden arviointiin vaikuttavat muun muassa tilojen käyttöaste ja hoidettavien lasten ikä. Puhtaudella on sitä suurempi merkitys, mitä nuorempia hoidettavat lapset ovat.

Päiväkotien siivouksesta vastaava henkilö laatii kirjallisen siivoussuunnitelman, jota siivoushenkilöstö noudattaa ja jota käytetään soveltuvin osin hyväksi siivoussopimusta tehtäessä. Suunnitelman perusteella siivouksen tasoa voidaan aistinvaraisesti tarkkailla. Keittiöissä tulee olla erillinen siivoussuunnitelma osana elintarvikelaissa tarkoitettua omaavontasuunnitelmaa.

Siivous suositellaan suoritettavaksi pääsääntöisesti sellaisina aikoina, jolloin tiloissa ei ole muuta toimintaa, esimerkiksi päivähoitotoiminta-ajan ulkopuolella tai lasten ulkoiluaikana. Päivittäin puhdistetaan wc-tilojen kosteat pinnat ja kosketuspinnat, kuten altaat, istuimet, hanat, wc-altaan vetonupit sekä oven kahvat ja lukot. Samoin puhdistetaan erityisesti kaikki kosketuspinnat, kuten esimerkiksi huonekalut, hyllyt ja pöytätasot, joihin vaippaikäiset ulottuvat. Eteistilat puhdistetaan myös päivittäin. Erikoistilat, kuten esimerkiksi pikkukeittiöt ja vesileikkihuone, puhdistetaan jokaisen käyttökerran jälkeen. Puhdistuksessa käytetään heikosti emäksistä puhdistusainetta. Eritteet, kuten oksennus ja veri, on poistettava välittömästi ottaen huomioon mahdollinen tartuntavaara.

Tekstiilipyyhkeet suositellaan vaihdettavaksi päivittäin ja tarvittaessa useamminkin. Lasten henkilökohtaiset tynnyliinat suositellaan vaihdettavaksi kerran viikossa ja lakanat joka toinen viikko. Lakanat ja pyyhkeet pitää pestä vähintään +60 °C lämpöisessä vedessä. Tekstiilien pesussa on kiinnitettävä huomiota pölypunkkien ehkäisemisen edellyttämiin lämpötilasuosituksiin. Patjat suositellaan imuroitavaksi kuukausittain.

Home- ja kosteusongelmien välttämiseksi siivouksessa on varottava liiallista vedenkäyttöä. Kuitenkin on huolehdittava, että myös erittäin hienojakoinen pöly saadaan poistetuksi esimerkiksi nihkeää pyyhintää käyttäen. Erityistä huomiota on kiinnitettävä pölyä keräävien materiaalien (esimerkiksi verhot ja huonekalukankaat) puhdistamiseen riittävän usein. Kaappien, kirjahyllyjen ja rakenteiden päälle kertyvä ns. yläpöly suositellaan poistettavaksi kuukausittain, kuitenkin vähintään kaksi kertaa vuodessa.

Kylmälaitteiden ja lämpökaappien taustat on puhdistettava ja imuroitava pölystä vähintään kerran vuodessa. Kuivausrumpujen yms. laitteiden suodattimet tarkistetaan sekä vaihdetaan tai puhdistetaan säännöllisesti usean kerran vuodessa. Liesien taustat puhdistetaan tarpeen vaatiessa ja vähintään kerran kuussa. Ilmanvaihtoventtiilit tulee puhdistaa kaksi kertaa vuodessa.

Eri tarkoituksiin käytettävät siivousvälineet suositellaan merkittäväksi esimerkiksi helposti erottuvien värikoodein. Siivousta suunniteltaessa on huolehdittava siitä, ettei allergisoivia puhdistusaineita käytetä siivoukseen. Pääsääntöisesti suositellaan käytettäväksi hajuttomia puhdistusaineita.

Siivousvälineet, -tarvikkeet ja pesuaineet säilytetään lukitussa tilassa. Siivoukseen ja puhtaanapitoon tarkoitettujen roska- ja jäteastioiden tulee olla lukittuja tai siten sijoitettuja, etteivät lapset voi päästä käsiksi niiden sisältöön.

Jätehuolto

Toimintayksikön jätetilat ja jätehuolto järjestetään niin kuin rakennuslupaa hyväksyessä ja kunnan jätehuoltomääräyksiä annettaessa on edellytetty. Jäteaitaus, -katos ja jätteiden keräysvälineet on sijoitettava siten, että jäteautojen ei tarvitse liikkua alueilla, joilla lapset liikkuvat ja leikkivät. Lapsilta on estettävä pääsy jätetiloihin niin, ettei heillä ole vaaraa joutua jäteastioihin, -säiliöihin tai -puristimiin tai kaatuvien astioiden alle. Rakennus- ym. jätteet ja mahdolliset ongelmajätteet varastoidaan niin, etteivät lapset pääse niihin käsiksi. Mikäli kiinteistön haltija on järjestänyt ongelmajätteille keräyksen, on näitä varten oltava erillinen lukittava tai valvottu tila.

Ostopalvelut

Toimintayksikön ostamiin palveluihin, kuten esimerkiksi liikuntapalveluihin tai toimintaa tukeviin siivouspalveluihin, sovelletaan tuoteturvallisuuslainsäädäntöä. Siten toimintayksikkö ja palvelun tuottaja ovat kumpikin vastuussa palvelun turvallisuudesta. Tämä edellyttää, että palvelujen tuottajan työntekijöillä on riittävä turvallisuuskoulutus ja että heille on tehty vastaavat turvallisuusselvitykset ja testit kuin toimintayksikön työntekijöille. Lisäksi heidät tutustutetaan toimintayksikön omiin turvallisuusohjeisiin ja heitä opastetaan turvallisuuteen liittyvien välineiden sijainnissa ja käytössä (ks. työturvallisuuslaki ja työsuojelu, s. 15).

Toimintayksikön on edellä esitetyn vuoksi varmistuttava siitä, että palvelujen tuottaja sitoutuu toimintayksikön turvallisuussuunnitelmaan ja -tavoitteisiin, joita koskevat periaatteet ja vastuukysymykset suositellaan kirjattavaksi ostopalvelusopimukseen. Esimerkiksi on varmistuttava siitä, että palvelujen tuottaja pystyy toimimaan sopimuksenmukaisesti myös erilaisissa häiriötilanteissa.

Ostopalvelujen arviointia ja valvontaa ja samalla toiminnan turvallisuutta voidaan tehostaa kattavan laatuohjeistuksen avulla.

Kiinteistön toiminta

Päivähoitotoiminnan sujuvuus ja jatkuvuus edellyttävät, että kiinteistön sisä- ja ulkotilat on suunniteltu vastaamaan käyttötarkoitustaan ja että kiinteistön tekninen toimivuus on mahdollisimman häiriötöntä. Tämän vuoksi toimintayksikön henkilökunnan on hyvä tietää eräistä kiinteistöön vaikuttavista tavanomaisimmista riskeistä ja osata havaita niihin liittyvien häiriöiden tunnusmerkkejä. Ilmoittaminen havainnoista riittävän ajoissa kiinteistön haltijalle on tärkeää toiminnan jatkumisen turvaamiseksi ja häiriön aiheuttamien vahinkojen minimoimiseksi.

Työnantaja vastaa tilojen turvallisuudesta myös vuokratiloja käytettäessä. Työturvallisuuslain mukaan vuokranantajan on osaltaan sallittava, että työnantaja suorittaa tiloissa lain edellyttämät korjaukset ja muutokset.

Rakennuksen teknisten järjestelmien häiriöt voivat vaikeuttaa toimintayksikön toimintaa tai jopa johtaa toiminnan siirtämiseen kokonaan toisiin tiloihin. Kiinteistön turvallisuutta suunniteltaessa ja kehitettäessä tulisi tarkastella muun muassa jäljempänä esitettyjä seikkoja.

Lämmitys, käyttövesi ja sähkönjakelu

Toimintaa suunniteltaessa on varauduttava energiantoimituksessa tapahtuviin häiriöihin, jotka saattavat esimerkiksi huonelämpötilan alenemisen vuoksi pahimmillaan johtaa toiminnan väliaikaiseen siirtämiseen toisiin tiloihin.

Käyttöveden häiriöitä varten toimintayksikössä tulisi olla välttämättömän henkilökohtaisen hygienian turvaamiseksi riittävästi esimerkiksi paperipyyhkeitä ja antiseptisiä pyyhkeitä. Häiriön sattuessa voidaan kunnan terveystarkastajalta ja kunnan vesilaitokselta tarvittaessa varmistaa, onko häiriö mahdollisesti aiheuttanut veden laadun huononemisen. Pitkäaikaista häiriötilannetta varten on varmistettava, että puhdasta vettä on riittävästi saatavilla.

Lämpimän vesijohtoveden vähimmäislämpötilat ovat käyttöpisteessä 1–2 minuutin valutuksen jälkeen Legionella-bakteerikasvuston synty-
misen välttämiseksi:

- välttävä lämpötila +50 °C
- tyydyttävä lämpötila +55 °C.

Henkilökohtaiseen puhtaanapitoon tarkoitetuista lämminvesikalusteista saatavan veden lämpötila ei saa olla tapaturmien välttämiseksi yli +65 °C.

Lyhyen sähkönjakeluhäiriön aikana toimintayksikössä tulisi olla tarpeellinen valaistus vara-akuin tai paristovalaisimin. Kynttilöitä tai muuta ns. elävää tulta ei tällaisissa tapauksissa saa käyttää tulipalovaaran johdosta.

Pitkäaikainen sähkönjakeluhäiriö vaikuttaa muun muassa ruoka-huollon järjestelyihin esimerkiksi kylmässä tai viileässä säilytettävien ruokatarvikkeiden pilaantumista vaaran vuoksi. Jos lasten kylmässä säilytettävien lääkkeiden epäillään pilaantuneen esimerkiksi sähkökatkoksen vuoksi, ne palautetaan vanhemmille tai hoitajille.

Ilmanvaihto ja sisäilman laatu

Päivähoitotilojen sisäilman laatu pidetään hyvänä huolehtimalla tilojen riittävästä ilmanvaihdosta. Huono sisäilman laatu aiheuttaa väsymystä, päänsärkyä, lämmön nousua, pahoinvointia ja silmien ärsytysoireita. Riittämätön ilmanvaihto edesauttaa myös tarttuvien tautien leviämistä.

Uusien ja peruskorjattavien rakennusten ilmanvaihtoa koskevat ohjeet on annettu ympäristöministeriön asetuksessa *Rakennusten sisäilmasto ja ilmanvaihto* (RakMK D2 Suomen rakentamismääräyskokoelma, 30.10.2002). Sen mukaan rakennettavien päivähoitotilojen ilman vaihtuvuuden pitää olla vähintään kuusi litraa sekunnissa henkilöä kohti.

Vanhojen rakennusten ilmanvaihdon tulee olla sellainen, että sisäilman hiilidioksidipitoisuus ei ylitä sosiaali- ja terveysministeriön *Asumisterveysohjeessa* (Sosiaali- ja terveysministeriö, Oppaita 2003:1) annettuja arvoja.

Suosittelavin ilmanvaihtotekninen ratkaisu päiväkodeissa on koneellinen tulo- ja poistoilmanvaihto, jolla voidaan varmistaa riittävä ilmanvaihto. Koneellisella, lämmitetyllä ilman sisään puhalluksella voidaan varmistaa, että toiminnan vaatima suuri ilmamäärä voidaan tuoda sisätiloihin vedottomasti ja ulkoilman epäpuhtaudet saadaan suodatettua pois mahdollisimman hyvin. Pelkällä koneellisella poistoilmanvaihdolla tai painovoimaisella ilmanvaihdolla varustetuissa päiväkotitiloissa on yleensä vaikea saavuttaa tyydyttäviä sisäilmaolosuhteita muulla ta-

voin kuin käyttäjämääriä rajoittamalla, koska ilmanvaihdon tehostaminen aiheuttaa tällaisissa tapauksissa yleensä vetohaittoja.

Ilmanvaihtolaitteiden säännöllinen huolto on tärkeää, koska likaisen tai huonosti toimivan ilmanvaihtolaitoksen kautta sisäilmaan kulkeutuu epäpuhtauksia. Tukkeutuneet kanavat tai suodattimet pienentävät myös merkittävästi ilman virtaamista. Päiväkotien ilmanvaihtolaitteet ja -kanavat on puhdistettava vähintään viiden vuoden välein. Tuloilmakoneiden suodattimet suositellaan vaihdettavaksi 1–2 kertaa vuodessa ja tarvittaessa useamminkin. Ilmanvaihtolaitteiden huollosta ja säädöistä huolehtiminen kuuluu pääsääntöisesti kiinteistön omistajan vastuulle.

Toimintayksikön lähellä sattuvan häiriötilanteen varalta pelastusviranomaisen voi antaa määräyksen koneellisen ilmanvaihdon katkaisemisesta. Tämän vuoksi toiminta-aikana paikalla tulee olla aina henkilö, joka kykenee tarvittaessa pysäyttämään ilmanvaihdon. On suositeltavaa, että ilmanvaihdon pysäytyskytkimen sijainti on henkilökunnan tiedossa ja sen paikka on selkeästi merkitty. Vanhoissa rakennuksissa pysäytyskytkin voidaan sijoittaa esimerkiksi peruskorjauksen yhteydessä helposti saavutettavaan paikkaan.

Mikäli päiväkodin henkilökunnan tai lasten määrä muuttuu olennaisesti tai tiloihin on tarkoitus sijoittaa aiempaa enemmän toimintaa, on ilmanvaihdon riittävydestä aina pyydettävä selvitys kiinteistön toimivuudesta vastaavalta taholta jo ennen muutosta. Merkittävistä toiminnan muutoksista on terveydensuojelulain mukaisesti tehtävä kirjallinen ilmoitus kunnan terveydensuojeluviranomaiselle.

Valaistus

Oikeantyyppinen riittävä valaistus on tärkeää lasten hyvinvoinnin ja toisaalta tarkkuutta vaativien toimintojen kannalta. Myös toimintayksikön henkilöstön terveellisyys- ja turvallisuusnäkökohdat on valaistusta suunniteltaessa otettava huomioon. Tärkeää on muun muassa, että valonlähde ei aiheuta häikäisyä ja sillä on hyvät värintoisto-ominaisuudet. Valaistuksella voidaan parantaa tasoerojen havaitsemista lisäämällä kontrastieroja sekä tasaamalla voimakkaita päivänvalon vaihteluita. Valaistusta himmentämällä saadaan aikaan rauhallinen tunnelma, joka auttaa lasten lepohetkien onnistumista.

Valotehon määrä ratkaistaan tilassa tapahtuvan toiminnan vaatimusten perusteella. Suositeltava valoteho lasten pöytäpinnoilla on 200–300 luxia.

Riittävän tehokas ulkovaistus auttaa piha-alueen ja kulkuväylien liukkauden sekä niillä mahdollisesti olevien esteiden ja maaston korkeuserojen havaitsemista. Lasten leikkialueiden valaistuksen suunnittelussa on tärkeää ottaa huomioon erityisesti lasten valvonnasta johtuvat tarpeet.

Äänenvoimakkuus ja akustiikka

Melu on päivähoidon toimintayksikössä ajoittain häiritsevää ja kuormittaa sekä henkilökuntaa että lapsia. Melu on luonteeltaan impulsiivista. Se koostuu yksittäisistä korkeista äänitasopiikeistä (huudahdukset, kolahdukset jne.), mikä on usein hyvin stressaavaa. Toiminnasta aiheutuvaa melua voidaan yleensä tehokkaasti vähentää toimimalla pienryhmissä.

Päiväkotirakennuksen teknisistä laitteista (ilmanvaihtolaitteet, lämmityslaitteet jne.) aiheutuva melu on yleensä pitkäkestoista ja tasaista, jolloin äänet eivät välttämättä erotu toimintatilanteissa lasten aiheuttamien äänten ylitse. Liian suuri jatkuva taustamelu rasittaa kuuloelimiä. Usein esimerkiksi ilmanvaihdon hallitsematon tehostaminen saattaa aiheuttaa äänihaittoja voimistuneen ilmavirran aiheuttaman suhinan muodossa. Teknisten laitteiden aiheuttama keskiäänitaso ei sosiaali- ja terveysministeriön *Asumisterveysohjeen* (Sosiaali- ja terveysministeriö, Oppaita 2003:1) mukaan saa oleskelu- ja työskentelytiloissa ylittää 35 dB(A):ä. Pitkäaikaista yli 85 dB(A):n äänitasoa pidetään yleisesti kuulo-
vamman riskirajana.

Päiväkodin työntekijät joutuvat muun muassa lasten suuren määrän ja näin syntyvien hälyäänien johdosta käyttämään paljon ääntään. Puheen ymmärrettävyys heikkenee kuitenkin akustiikaltaan huonoissa tiloissa. Tämä taas johtaa yleensä äänen korottamiseen ja siten melun lisääntymiseen. Tilojen kaikuvuutta ilmaiseva jälkikaiunta-aika ei huoneakustiikkaa käsittelevän Rakennustieto Oy:n RT-ohjekortin (RT 07-10881) mukaan saa opetus- ja työskentelytiloissa ylittää 0,6 sekuntia. Riittävän hyvien akustisten olosuhteiden aikaansaaminen edellyttää yleensä ääntä vaimentavien materiaalien asentamista kattoon ja mahdollisesti myös seinille. Äänenvaimennusmateriaalia valittaessa on varmistettava, että se soveltuu myös allergisille ihmisille.

Kalusteet, varusteet ja laitteet

Toimintayksikössä saa käyttää vain ehjiä sähköturvallisuusmääräysten mukaisia sähkölaitteita. Ulkotiloissa saa käyttää vain ulkokäyttöön tarkoitettuja laitteita ja sähköjohtoja.

Sähkölaitteiden tarvitsemat verkkojohdot sijoitetaan siten, etteivät ne aiheuta kompastumisen vaaraa. Pistorasioiden suojuksilla estetään lapsia työntämästä esineitä rasioiden sisälle. Kiinteistön toiminnan kannalta tarpeettomista sähkölaitteista on suositeltavaa katkaista virta työajan päättyessä. Televisioiden paloturvallisuudesta on varmistuttava.

Lieden etusuojaus ehkäisee palovammojen syntymistä tiloissa, joissa toimitaan lasten kanssa. Lieden käytön ajastin tai lieden sähkönsaannin ohjaus erillistä kytkintä käyttäen ovat tehokkaita tapoja tulipalojen ehkäisemiseksi. Erillistä kytkintä käytettäessä on kuitenkin varmistettava, etteivät lapset voi saada liettä yksin päälle. Liedet samoin kuin muut suurehkot sähkölaitteet on kiinnitettävä tai sijoitettava siten, että ne eivät pääse kaatumaan.

Lasten käytössä olevissa tiloissa käytetään tukevia ja kestäviä kalusteita. Seinälle ylös nostettavat sängyt eivät saa päästä aukeamaan itsestään. Lastensängyjen tulee täyttää lasten sängyille ja kokoontaitettaville lastensängyille kotikäytössä asetettavat turvallisuusvaatimukset (SFS-EN 716-6).

Lasten käytössä olevien wc-tilojen ovien lukkojen tulee olla ulkopuolelta avattavia. Komeroiden ja pihavarastojen ovien lukituksen tulee tarvittaessa olla sellainen, että lapset kykenevät sisältä päin avaamaan oven.

Huolto- ja korjaustyöt

Kiinteistön korjaus- ja rakennustyöt vähäisiä korjaustöitä ja tavanomaisia huoltotöitä lukuun ottamatta suositellaan ajoitettavaksi esimerkiksi loma-aikoihin, jolloin yksikössä ei ole toimintaa. Jos töitä kuitenkin joudutaan tekemään toiminnan aikana, töiden kohteena olevat tilat on eristettävä huolellisesti toimintayksikön muista tiloista. Rakennustöiden liiallisen melun, pölyn tms. seikkojen johdosta on suotavaa siirtää päivähoitotoiminta väliaikaisesti tiloihin.

Työmaa-alue on eristettävä siten, etteivät lapset pääse sinne. Rakennusmateriaalit ja -jätteet samoin kuin rakentamisessa käytettävät koneet ja laitteet on suojattava siten, etteivät lapset pääse niihin käsiksi, ja ne on paloturvallisuuden vuoksi säilytettävä riittävän etäällä rakennukses-

ta. Työmaaliikenteen suunnittelussa on toimintayksikön toiminta otettava huomioon.

Vähäistenkin korjaustöiden suorittajalta tarvitaan ns. tulityökortti, jos töiden suorittamisessa tarvitaan tulta tai sen yhteydessä syntyy kipinäntoimia. Myös kuumailmapuhaltimen käyttö edellyttää tulityökorttia.

Piha-alue

Piha-alueen riskit

Päivähoitopaikan perustamista suunniteltaessa varmistetaan tarvittaessa, ettei alueella aiemmin mahdollisesti harjoitettu toiminta ole aiheuttanut maaperän likaantumista siinä määrin, että kiinteistön tontti tai tarvittaessa sitä laajempi maa-alue on puhdistettava ennen kuin alue voidaan osoittaa lasten käyttöön.

Päivähoidon toimintayksikön ulkoilualueelta edellytetään, että se sijaitsee riittävän meluttomassa ja ilmastoltaan terveellisessä paikassa. Pihan sijoittelussa tulisi ottaa huomioon muun muassa keskimääräinen liikennemäärä piha-alueen läheisyydessä. Liikenteen ja muiden lähiympäristön melulähteiden aiheuttaman keskiäänitason ei tulisi tontilla klo 7–22 ylittää 55 dB(A).

Ilman laatua tarkasteltaessa kiinnitetään huomiota teollisuuden ja liikenteen päästöihin. Ilman epäpuhtauksien johdosta päivähoitotilan ulkoilualan ja tuloilmanottoaukkojen suuntaa-antavat vähimmäisetäisyydet tien reunasta ovat keskimääräisten vuorokausiliikennemäärien mukaan seuraavat:

Ajoneuvoa/vrk	Vähimmäisetäisyys (metriä)
5 000	10
10 000	20
30 000	50
70 000	100

Tarvittaessa paikan soveltuvuus aiottuun käyttöön on selvitettävä ta-pauskohtaisesti yhteistyössä kunnan rakennusvalvonnan sekä kunnan terveyden- tai ympäristönsuojeluviranomaisten kanssa. Tonttia ei voi pitää sopivana päivähoitokäyttöön, jos valtioneuvoston asettamat ilmanlaadun ohjearvot ylittyvät toistuvasti.

Leikkipihaa suunniteltaessa on pidettävä huolta sen käyttökelpoisuudesta kaikkina vuodenaikoina. Sen vaihteleva pinnanmuodostus parantaa lasten toimintamahdollisuuksia. Suuria jyrkkiä korkeuseroja ei kuitenkaan saa esiintyä. Pienetkin lammikot saattavat olla erityisen vaarallisia varsinkin kevättalvella maanpinnan ollessa vielä liukas. Pihan yli 500 mm pystysuorat tasoerot ja pudotukset suojataan määräysten mukaisesti sopivin rakentein. Alueen valoisuus on tärkeää, mutta siellä tarvitaan myös varjopaikkoja auringonsuojiksi. Pihan pintamateriaaleja valittaessa on syytä kiinnittää huomiota pölyhaittojen ehkäisyyn.

Leikkikentälle tai -pihalle suositellaan mahdollisista onnettomuustilanteista ja ilkivallasta ilmoittamista varten asennettavaksi selvästi erotettu tunnistetaulu, johon merkitään leikkipihan nimi, sijainti, ylläpitäjän yhteystiedot sekä yleinen hälytysnumero 112.

Pihan leikkikenttävälineiden on oltava kestäviä, lasten ikätason mukaisia ja käyttöturvallisia. Kiinteistön omistaja/ylläpitäjä huolehtii ensisijaisesti leikki- ja kiipeilytelineiden kunnosta ja niiden tarkastamisesta. Kiinteistön omistajalla/ylläpitäjällä tulee olla piha- ja leikkialueesta samoin kuin leikkikenttävälineistä huolto- ja kunnossapitosuunnitelma, johon on kirjattu tarkastettavat kohteet ja tarkastusaikataulut sekä ketkä vastaavat tarkastusten suorittamisesta. Tarkastuksissa havaitut epäkohdat ja puutteet sekä niiden korjaukset kirjataan.

Päivähoitohenkilökunta tarkastaa ulkona olevat leikkikenttävälineet silmämääräisesti työpäivän alussa ilkivallan ja kulumisen varalta. Leikkikenttävälineen rikkouduttua sen käyttö on estettävä ja tarvittaessa on tehostettava valvontaa, etteivät lapset pääse käyttämään rikkiäistä välinettä. Asiasta ilmoitetaan viipymättä toimintayksikön esimiehelle.

Leikkikenttävälineet ja oleskelukalusteet tulee tehdä materiaaleista, jotka eivät ole myrkyllisiä eivätkä vaadi ongelmajätöksittelyä. Leikkikenttävälineiden alle on rakennettava iskua vaimentava alusta, kun vapaa putoamiskorkeus on yli 600 muun muassa. Vaikka putoamiskorkeus olisi tätä pienempi, alustaksi ei sovellu kova materiaali.

Hiekkalaatikko suositellaan peitettäväksi käytön jälkeen kannella tai pressulla kissojen ym. pieneläinten jätösten varalta. Hiekkalaatikon hiekkasuositellaan vaihdettavaksi vuosittain keväällä.

Leikkikenttävälineiden turvallisuutta arvioitaessa sovelletaan Suomen Standardisoimisliiton standardeja SFS-EN 1176 (*Leikkikenttävälineet*) ja SFS-EN 1177 (*Leikkikenttien iskua vaimentavat alustat*). Näitä standardeja noudatetaan julkisilla leikkipaikoilla, päiväkodeissa ja asunto-osakeyhtiöissä. Standardeja noudatetaan myös omakotikiinteistöissä, joissa tuotetaan päivähoitopalveluja.

Leikkialueiden suunnittelua koskevia tarkempia ohjeita on annettu ulkoleikkipaikkoja koskevassa RT-ohjekortissa (RT 89-10749).

Pihan siisteys helpottaa turvallisuuden ylläpitämistä. Lasten oleskeluun tarkoitetuilla piha-alueilla olevat puut ja pensaas on tarvittaessa leikattava tai aidattava siten, etteivät lapset joudu alttiiksi niiden aiheuttamille pistoille ja haavoille. Allergisoivien, myrkyllisten tai muutoin vaaralliseksi katsottujen kasvien aitaamista, leikkaamista tai poistamista koskeva vaatimus on kirjallisesti annettava kiinteistön omistajalle tai isännöitsijälle.

Pihan vaaroja arvioitaessa otetaan huomioon piha-alueella olevat rakennukset, rakennelmat ja ulkopuolisten tahojen toiminta. On varmistettava, että rakennusten palotikkaat ovat lasten ulottumattomissa ja etteivät lapset pääse kiipeämään katosten ja muiden keveiden rakennelmien päälle. Pihalla mahdollisesti olevien kaivojen sekä sadeveden keräysastioiden turvallisuus on myös tarkistettava.

Piha-alueen sisääntuloteiden ja ulkoportaiden puhtaanapidossa, lumen aurauksessa ja liukkauden torjunnassa otetaan huomioon erityisesti liikuntaesteiset henkilöt sekä sylilapsia kuljettavat vanhemmat. Liukkaudesta ilmoitetaan välittömästi kiinteistön huollosta vastaavalle.

Räystäälle ja katolle kerääntyvät jääpuikot ja lumi ovat erittäin vaarallisia pudotessaan lapsen päälle. Tämän vuoksi kalteville katoille rakennetaan sisäänkäyntien kohdalle lumiesteet. Tarvittaessa käytetään turvapuomeja ja -aitoja. Katolle kerääntyneestä liiasta lumesta sekä jäätä ilmoitetaan viipymättä kiinteistön huollosta vastaavalle henkilölle.

Moottoriajoneuvoliikennettä ei pääsääntöisesti pidä sallia päivähoidon toimintayksikön piha-alueella. Tavarantoimitusta ja kiinteistön huoltoa palveleva liikenne voidaan järjestää joko vain tätä tarkoitusta varten osoitettua väylää pitkin tai muutoin siten, että piha-alueella ei ole liikennöinnin aikana lapsia. Lasten tuontia ja hakemista palvelevalle liikenteelle suositellaan osoitettavaksi piha-alueesta erillinen pysäköintialue. Liikennöinti pysäköintialueella suositellaan järjestettäväksi yksisuuntaisena siten, että alueella ei jouduta peruuttamaan.

Perhe- ja ryhmäperhepäivähoidon tilat voivat sijaita asuntoyhtiöissä, joiden piha-aluetta käyttävät myös muut rakennuksen asukkaat ja käyttäjät ja tämän johdosta piha-alueeseen saattaa kohdistua liikennöintitarvetta, jonka merkitys on turvallisuustarkasteluissa otettava huomioon.

Aidat ja portit

Aidat. Päiväkodin pihat ja leikkialueet samoin kuin leikkialueet (esimerkiksi puistot), joita päiväkodit ja ryhmäperhepäiväkodit käyttävät, on pääsääntöisesti aidattava ja varustettava asianmukaisella portilla. Perhe- ja ryhmäperhepäiväkotien kiinteistöjen piha-alue suositellaan aidattavaksi esimerkiksi silloin, kun lähiympäristössä on vilkasta ajoneuvoliikennettä, lapsen hukkumis- tai putoamisvaaran aiheuttava luonnonolosuhde tai muu vastaava vaaraa aiheuttava ympäristötekijä. Tällaisissa tapauksissa voidaan tapauksesta riippuen harkita leikkipaikan ympärille esimerkiksi puutarha- ja pensasaitaa.

Leikkialueiden aidan materiaali voi olla esimerkiksi puu, metalli tai muovi. Aitojen reunojen tulee olla sileät, piikkejä ei saa olla. Puuaidan saa käsitellä vain myrkyttömillä maaleilla tai kyllästysaineilla, jotka eivät sisällä kromia tai arseenia. Metalliaita suositellaan rakennettavaksi epoksimaalattuna tai muovipinnoitettuna. Metalliaitaratkaisut ovat lasten kannalta käyttökelpoisia hyvän läpinäkyvyytensä vuoksi.

Aidan suositeltava vapaa korkeus on vähintään 1 200 millimetriä (ks. www.kuluttajavirasto.fi). Aidan vapaan korkeuden on säilyttävä riittävänä myös talviolosuhteissa. Aidan viereen ei esimerkiksi saa sijoittaa kiipeilyä helpottavia rakenteita tai kalusteita tai talviaikaan kasata lunta. Aidan alareunan ja maanpinnan välinen etäisyys ei saa ylittää 100 millimetriä, jottei lapsi mahdu ryömimään aidan alitse.

Aita suositellaan rakennettavaksi riittävän tiiviiksi ja rakenteeltaan sellaiseksi, ettei se houkuttele kiipeämään. Vaakajuoksuja ei saa rakentaa aidan sisäpuolelle. Aidan yläreunassa ei saa olla käsijohdetta, joka helpottaa aidan päälle kiipeämistä tai jonka päällä on mahdollista tasapainoilta. Pystyrakenteisen aidan (pystykaide) aukon leveys saa olla enintään 100 millimetriä. Metalliaidan lankaverkon rakoväli saa olla enintään 30 millimetriä. Tarkoituksena on, etteivät lasten sormet, varpaat, raajat tai pää voi jäädä aidan rakoihin puristuksiin. Vaaraa aiheuttavien ruuvien ja pulttien kannat on suojattava sopivalla tavalla.

Vaakarakenteisia lauta-aitoja ei suositella rakennettavaksi, koska lautojen välisen raon on silloin kiipeämisen estämiseksi oltava hyvin pieni. Tällainen aita tekee varsinkin pienillä leikkipaikoilla suljetun vaikutelman, mikä voi tuntua lapsista ahdistavalta.

Edellä esitettyihin mitoitusohjeisiin on sovellettu ympäristöministeriön asetusta rakennusten käyttöturvallisuudesta (RakMK F2 Suomenrakentamismääräyskokoelma, 1.3.2001).

Portit. Päiväkotien pihojen ja leikkialueiden samoin kuin päiväkotien ja ryhmäperhepäiväkotien käyttämien muiden leikkialueiden aidat edellytetään varustettavaksi porteilla. Portin säpin sekä lukituksen tulee olla sellainen, etteivät lapset saa porttia helposti auki. Porttiin suositellaan rakennettavaksi kaksoislukitusmahdollisuus, työntösarpa ja nostosalpa. Portin ulkopuolella oleva lisäsalpa varmistaa, ettei lapsi pääse portista ilman aikuista. Porttia suunniteltaessa on varmistettava, että sen käyttö on mahdollista myös liikuntaesteisille (ks. Ympäristön ja ulkotilojen esteettömyys, s. 71).

Portin suositeltava korkeus on vähintään 1 200 millimetriä. Käyntiportin vapaan aukon leveyden tulisi esteettömyysnäkökohdat huomioon ottaen olla vähintään 1 000 millimetriä. Portin alareunan ja maanpinnan välisen etäisyyden ei tule ylittää 100 millimetriä.

Porttien suositellaan olevan pihalle päin aukeavia. Portin sovitusten tulee olla riittävän väljiä, etteivät lasten sormet voi jäädä puristuksiin portin ja sen pieliin väliin. Jos portti tehdään umpirakenteisena, suositellaan siihen asennettavaksi katseluikkuna lasten silmien korkeudelle.

Porttiin suositellaan kiinnitettäväksi sen kiinni pitämisestä muistutava kyltti. Vanhempia opastetaan porttien sulkemisen tärkeydestä.

Kiinteistön huoltoportit suositellaan rakennettavaksi mahdollisuuksien mukaan erilleen käyntiporteista. Pelastuslaitoksen ajoneuvojen pääsy tontille kaikissa olosuhteissa on kuitenkin aina varmistettava.

Jalkakäytävälle johtavan käyntiportin kohdalle suositellaan jalkakäytävän ajoradan puoleiselle sivulle rakennettavaksi suojaava kaide, joka estää lapsia ryntäämästä portista ajoradalle.

Portteihin suositellaan sovellettavaksi samoja materiaali- ja rakeneratkaisuja kuin aitoihin. Aitojen ja porttien kunto sekä porttien lukituksen toimivuus on tarkastettava säännöllisesti.

Toimintaympäristön esteettömyys

Varhaiskasvatustyön tehtävänä on tukea lasten henkistä ja fyysistä kehittymistä ja kehittää lasten kykyä itsenäiseen toimintaan. Päivähoidossa olevilla lapsilla samoin kuin päivähoitohenkilökunnallakin on oltava tätä tarkoitusta vastaavat yhtäläiset toimintamahdollisuudet. Varhaiskasvatustyön lisäksi toimitiloja käytetään usein myös ulkopuolisten henkilöiden kuten esimerkiksi lasten huoltajien tai iltaikäyttäjien tarpeisiin. Tämä edellyttää, että piha-alue ja tilat ovat riittävän esteettömät, toimivat ja turvalliset kaikkia käyttäjäryhmiä silmällä pitäen.

Toimintayksiköltä edellytetään viihtyisyyttä ja sen on oltava suunniteltu siten, että sekä lapset että aikuiset, joiden toimintakyky tai aistit ovat joko tilapäisesti tai pysyvästi alentuneet, voivat ikään ja sukupuoleen sekä sosiaalisiin, psyykkisiin tai fyysisiin ominaisuuksiin katsomatta saapua rakennukseen ja käyttää siellä annettavia palveluja.

Esteettömyyttä ajatellaan usein vain liikkumisesteisten näkökulmasta. Esteettömyys on käsitteenä kuitenkin paljon laajempi. Sillä muun muassa helpotetaan lasten ja lyhytkasvuisten toimintoja normaalipituksille mitoitetuissa tiloissa ja luodaan ikäihmisille sekä näkö- ja kuulovammaisille turvallinen liikkumisympäristö ja mahdollisuus luontevaan kommunikointiin toisten ihmisten kanssa. Tämän vuoksi on tärkeää, että toimintayksikön esteettömyyttä tarkastellaan mahdollisimman laajalaisesti.

Ympäristön ja ulkotilojen esteettömyys

Lasten tuontia ja hakemista varten varattujen pysäköintipaikkojen riittävä väljyys sallii auton oven avaamisen kantoistuimessa istuvan lapsen siirtämiseksi. Henkilökunnassa tai rakennuksen muissa käyttäjissä voi olla vammaisia henkilöitä, joiden pysäköintitarpeesta on myös muistettava huolehtia.

Pysäköintipaikalta päivähoidon toimintayksikköön johtavan tien riittävä leveys ja tasaisuus helpottavat pyörätuolilla kulkemista. Näkövammaisia varten kulkutien pintaan tai reunaan suositellaan asennettavaksi ohjaavia raitoja tai muita merkintöjä.

Pihalle johtavan portin leveyden tulisi olla talviolosuhteet huomioon ottaen vähintään 1 000 muun muassa Liikuntaesteisten kulkemista helpottaa, jos portin ja ulko-oven avaamista voidaan helpottaa aukaisua keventävällä mekanismilla. Ovet tulisi voida avata myös pyörätuolista käsin. On kuitenkin huolehdittava, etteivät lapset saa porttia helposti auki. Liikuntaesteisiä varten pihaporttiin voidaan asentaa esimerkiksi kutsupainike.

Ulkotilojen opasteiden tulee olla näkörajoitteiset henkilöt huomioon ottaen riittävän suuria ja luettavuudeltaan selkeitä, jotta niistä saa selvän myös erilaisissa valaistusolosuhteissa. Eri kieliryhmiin kuuluvien henkilöiden kulkemista voidaan helpottaa kirjoittamalla opasteiden tekstit tarvittavilta osin myös heidän helposti ymmärtämällään kielellä.

Piha-alueen ja sen kulkuteiden valaistuksessa on otettava huomioon näkörajoitteisten henkilöiden tarpeet muun muassa siten, että vältetään

katvealueita sekä liian kirkkaita liikkujaa häikäiseviä valonlähteitä. Rakennuksen sisäänkäynnin alueen hyvä valaistus helpottaa sisäänkäynnin havaitsemista ja heikkonäköisen saapumista rakennukseen.

Toimintayksikön sisätilojen esteettömyys

Toimintayksikön ulko-oven tulee olla riittävän leveä ja sen edustan tarpeeksi suuri siten, että oven pystyy avaamaan myös pyörätuolista käsin. Tuulikaapissa ja muilla poistumisteillä ei saa säilyttää liikkumista haittaavia ulkoiluvälineitä, lastenrattaita tai muita tavaroita.

Hahmojen, muotojen ja yksityiskohtien erottaminen perustuu kontrastien havaitsemiseen. Voimakkaat värierot parantavat kontrasteja ja kohteen näkyvyyttä. Sisätilojen tasoeroja, kuten portaita, on suotavaa korostaa selkeällä tavalla väri- tai tummuuskontrasteilla. Voimakkaat varjot vaikeuttavat heikkonäköisen henkilön mahdollisuuksia hahmottaa tilaa oikein. Tämän vuoksi vuorokauden- ja vuodenaikojen valaistusolosuhteiden muutoksilla on merkitystä sisävalaistusta järjestettäessä. Hyvän yleisvalaistuksen avulla saavutetaan tasainen valaistustaso siten, etteivät yksittäiset valopisteet tule korostetusti esiin. Tarvittaessa voidaan käyttää häikäisysojia.

Toimintayksikössä syntyvä hälinä ja korkeat äänet huonontavat kuulovammaisten kuunteluolosuhteita. Liiallinen jälkikaiiku vaikeuttaa lasten samoin kuin työntekijöidenkin kuuntelua ja keskittymistä. Asiaan voidaan vaikuttaa pienentämällä jälkikaiunta-aikaa huonetilojen akustisella suunnittelulla, vähentämällä tilassa olevien äänilähteiden määrää ja eristämällä riittävästi tilan ulkopuolelta kantautuvia ääniä. Rakenteellisten ratkaisujen lisäksi häiriöääniä voidaan vähentää muun muassa paksuilla ikkunaverhoilla, seinätekstiileillä, matoilla, tilanjakajilla ja kalusteiden jalkojen alle liimattavilla huopapehmusteilla.

Huonetilan hyvä yleisvalaistus auttaa kuulovammaisia lapsia käyttämään huulilta lukua kuulemisen tukena. Kuulovammaisen lapsi korvaa puuttuvaa kuuloaan muilla aisteilla, joista tärkein on näköaisti. Lapsella voi olla kuulokoje, vaikka olosuhteet sen käytölle olisivatkin ympäristön voimakkaasti vaihtelevan äänenvoimakkuuden johdosta hankalat. Lapsen on kuitenkin hyvä tottua käyttämään kuulokojettaan pienestä pitäen. Radiotaajuudella toimivan RT-laitteen (lähetinvastaanotinlaitteisto) avulla hoitajan puhe välittyy lapselle ilman hälyääniä. Tarvittaessa voidaan toimintayksikköön asentaa induktiivinen kuuntelujärjestelmä.

Sisätilojen opasteiden riittävän suuri koko ja näkyvä sijoitus ovat tärkeitä nopeaa poistumista vaativia tilanteita silmällä pitäen. Kuulovammaisia varten tiloihin suositellaan asennettavaksi vaaratilanteesta varoittavia valo-opasteita. Toimintayksikössä on liikunta-, näkö- ja kuulovammaisuus otettava aina erikseen huomioon. Lisäksi lasten kuulovammaisia huoltajia varten suositellaan laadittavaksi toimintayksikköä koskevat kirjalliset toimintamallit.

Toimintayksikön esteettömyyden suunnittelu ja parantaminen

Uusien rakennusten suunnittelussa noudatetaan Ympäristöministeriön asetuksen *Liikkumisesteetön rakentaminen* (RakMk F1 Suomen rakentamismääräyskokoelma, 1.10.2004) määräyksiä. Vanhojen rakennusten esteettömyys otetaan sen mukaisesti huomioon esimerkiksi peruskorjausta koskevaa rakennuslupaa haettaessa.

Päivähoidon toimintayksiköille suositellaan laadittavaksi esteettömyyssuunnitelma. Toimintayksikön saavutettavuutta ja esteettömyyttä sekä tilojen toimivuutta voidaan arvioida esimerkiksi Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus Stakesin kehittämän sosiaali- ja terveydenhuollon toimintayksiköissä asiointia varten tarkoitetun ISO-OID-esteettömyysluokituksen sekä Invalidiliitto ry:n ESKEH-esteettömyysprojektissa kehitetyn menettelyn avulla.

Tilojen soveltuvuutta vammaisille ja menettelytapoja esteettömyyden parantamiseksi voidaan selvittää myös yhteistyössä kunnallisen vammaisneuvoston sekä kunnassa toimivien tai valtakunnallisten vammaisjärjestöjen kanssa.

Ympäristöstä aiheutuvat riskit

Ympäristön ominaisuudet

Ympäristön riskejä arvioitaessa otetaan huomioon esimerkiksi toimintayksikön lähellä mahdollisesti sijaitsevat vilkasliikenteiset kulkuväylät, jyrkkärinteiset kalliot tms. suuret korkeuserot sekä veden läheisyys. Lasten pääsy tällaisille paikoille on aina estettävä esimerkiksi suoja-aitojen tai muiden esteiden avulla.

Edellä mainittujen seikkojen lisäksi on selvitettävä lähialueella olevien teollisuuslaitosten toiminnasta aiheutuvat ilman epäpuhtaudet paikkakunnalla vallitsevat tuulet huomioon ottaen sekä kiinteistön ton-

tin maaperän likaantuminen tontilla mahdollisesti aiemmin harjoitetun toiminnan johdosta.

Ympäristön aiheuttamat häiriöt

Toimintaohjeet ympäristöstä aiheutuvien suurten häiriöiden varalta annetaan pelastussuunnitelmassa. Säteilyvaaran varalta toimintayksikköön varataan riittävä määrä joditabletteja henkilöstöä sekä lapsia varten, joille jodin nauttiminen tällaisessa tilanteessa on erityisen tärkeää. Säteilyvaaran uhatessa ikkunat on suljettava mahdollisimman tiiviisti ja ilmanvaihto pysäytettävä (ks. Ilmanvaihto ja sisäilman laatu, s. 62). Viranomaiset antavat tiedotusvälineiden kautta yksityiskohtaisia toimintaohjeita.

Myrskyt tai tavanomaista voimakkaammat tuulet saattavat katkoa ja lennättää piha-alueella tai sen läheisyydessä sijaitsevien puiden oksia, kaataa puita tai irrottaa talojen kattopeltejä tms. Tuulen voimakkuuden kasvaessa lasten ulkoilun turvallisuutta arvioidaan tapauskohtaisesti edellä mainittuja seikkoja silmällä pitäen.

Ilmakehän otsonikerroksen vaihteluiden vuoksi auringon UV-säteily saattaa aika ajoin olla voimakasta. Säteilyn arvioitu taso ilmoitetaan sääennusteiden yhteydessä (ks. Lasten ulkoilu, s. 39).

Toimintayksikön sijainnin tulisi olla sellainen, etteivät liikenteen melu ja pakokaasu- ym. päästöt vaaranna lasten terveyttä. Tarvittaessa voidaan asian johdosta pyytää kunnan terveydensuojeluviranomaisen tai ympäristönsuojeluviranomaisen lausunto (ks. Piha-alueen riskit, s. 66).

Toimintayksikön lähellä mahdollisesti vaarallisten aineiden kuljetuksessa sattuvan onnettomuuden tai lähistöllä sijaitsevan teollisuuslaitoksen tai huoltoaseman tulipalon varalta on suositeltavaa laatia toimintamalli yhteistyössä paikallisen pelastusviranomaisen kanssa.

Päivähoitoympäristössä voi olla lapsille etupäässä sosiaalisia häiriöitä aiheuttavia lieveilmiöitä. Näitä voivat olla alueen yleinen levottomuus, ravintoloiden ja niiden ulkoilmaterassien läheisyys tai puistoissa päivittäin vetelehtivät seurueet.

Muut toimintariskit

Tartuntatautiepidemiat

Tartuntatauteja esiintyy Suomessa aika ajoin normaalia runsaammin (epidemia). Kansanterveyslaitos tiedottaa internet-sivuillaan (www.ktl.fi) infektioautien normaalia runsaammasta esiintymisestä (epidemia) sekä leviävistä kulkutaudeista (pandemia).

Jos lasten tai henkilökunnan sairastavuus nousee toimintayksikössä merkittävästi ja syyksi epäillään epidemialuonteista infektioautia, sen torjumiseksi otetaan ensisijaisesti yhteyttä kunnan terveyskeskuksen tartuntataudeista vastaavaan lääkäriin. Tavanomaisia sairauksia ehkäistään kiinnittämällä huomiota hygieniaan esimerkiksi sosiaali- ja terveystieteiden oppaassa *Infektioriskin vähentäminen päivähoitossa* annettujen ohjeiden mukaisesti.

Tartuntatautiin torjumiseksi torjunnasta vastaava kunnan toimielin ja eräissä tapauksissa lääninhallitus tai kunnan tartuntataudeista vastaava lääkäri voi tarvittaessa määrätä tartuntatautilain (583/1986) 14 §:n mukaan päiväkotia suljettaviksi. Tällaisissa erittäin harvinaisissa tapauksissa kunnan terveyskeskus antaa tarvittaessa lisäohjeita.

Vakavia häiriötilanteita varten kunnassa on laadittu poikkeusolosuunnitelmia, joiden käyttöön otosta tiedotetaan erikseen.

Uskonnolliset ja etniset näkökohdat

Päivähoidon asiakkaiden uskonnollisia ja etnisiä näkökohtia ja perinteitä on kunnioitettava toimintoja suunniteltaessa ja toteutettaessa. Esimerkiksi ruoan valmistajalle ja toimittajalle on ilmoitettava edellä mainituista seikoista ja niistä johtuvista mahdollisista rajoituksista. Toimintayksikön juhlia ja muita tilaisuuksia järjestettäessä nämä näkökohdat on myös otettava tarpeellisilta osin huomioon.

Omaisuusriskit

Omaisuusriskit kohdistuvat päivähoitoyksikön käytössä olevaan piha-alueeseen, rakennukseen ja toimintayksikön sekä päivähoitohenkilökunnan ja hoidossa olevien lasten irtaimeen omaisuuteen. Toteutuessaan ne aiheuttavat usein terveydellisen, taloudellisen tai toiminnan jatkuvuuteen kohdistuvan häiriön.

Rakennus

Tulipalo

Rakennuksen omistaja, haltija ja liiketoimen harjoittaja ovat pelastuslain mukaisesti velvollisia ehkäisemään vaaratilanteiden syntymistä ja varautumaan henkilöiden, omaisuuden ja ympäristön suojaamiseen vaaratilanteissa. Heidän velvollisuuksiinsa kuuluu myös varautua kykyjensä mukaisiin pelastustoimenpiteisiin.

Valtioneuvoston pelastusasetuksen 9 §:ssä on mainittu kohteet, joille on laadittava pelastussuunnitelma. Näitä ovat muun muassa vähintään viisi asuinhuoneistoa käsittävät asuinrakennukset sekä yli 25 hoitopaikan päiväkotihuoneistot.

Tulipalon syttyessä rakennuksessa oleskelevilla on myrkyllisten palokaasujen ja kuumuuden lisääntymisen johdosta vain muutamia minutteja aikaa yrittää tukahduttaa alkanut palo tai rajata sitä sekä poistua rakennuksesta. Tämän vuoksi on tärkeää, että toimintayksikölle on laadittu turvallisuusohjeet, joihin koko henkilökunta on perehdytetty. Turvallisuusohjeissa neuvotaan, miten tulipaloon varaudutaan ja miten palon syttymistä voidaan ehkäistä, missä ovat alkusammutusvälineet, poistumistiet ja miten palavasta rakennuksesta poistutaan. Ohjeissa kerrotaan myös henkilökunnalle annettavasta koulutuksesta ja toimintayksikössä suoritettavista harjoituksista.

Paloturvallisuudesta huolehtiminen on tärkeä osa kiinteistölle laadittua pelastussuunnitelmaa, johon myös uudet työntekijät, mukaan lukien opiskelijat, harjoittelijat ja lomittajat perehdytetään.

Tulipaloon varautuminen. Tulipaloon varautumisessa tärkeintä on henkilökunnan kouluttaminen ja turvallisuustietoisuuden lisääminen. Koulutusta suositellaan annettavaksi muun muassa tulipalojen tavanomaisimmista syttymissyistä, alkusammutusvälineiden käytöstä, paloilmoituksen tekemisestä sekä keinoista rajoittaa syttynyttä paloa. Näin saatuja tietoja on kerrattava säännöllisin harjoituksin. Tulipalon syttyessä jokainen minuutti on ihmishenkien pelastamisen kannalta kallisarvoinen. Tämän vuoksi henkilökunnan on osattava toimia johdonmukaisesti ja ripeästi ennalta sovittuja ja harjoiteltuja menettelytapoja noudattaen.

Toimintayksikön seinälle suositellaan kiinnitettäväksi tilojen pohjapiirros, johon on selkeällä tavalla merkitty alkusammutusvälineiden sijoituspaikat sekä poistumisteiden sijainti.

Alkusammutusvälineitä ovat muun muassa:

- sammutuspeite
- käsisammutin (myös sähköpaloa varten)
- sankoruisku
- pikapaloposti.

Alkusammutusvälineiden kunto samoin kuin palovaroittimien ja -hälyttimien toimivuus on tarkistettava säännöllisin väliajoin.

Poistumistiet merkitään helposti havaittavin opastein. Tulipalossa muodostuvan sakean savun johdosta kattoon kiinnitettyjä opasteita on vaikea nähdä. Tämän johdosta poistumisteille johtavat reitit suositellaan merkittäväksi lähelle lattiaa sijoitettavilla itsevalaisevilla tarroilla ja/tai led-valoilla.

Rakennuksen palo-ovet on pidettävä aina suljettuina. Poistumisteillä ei saa säilyttää lastenvaunuja tai muita tavaroita ja niiden ulos johtavat ovet on pystyttävä avaamaan hätätilanteessa sisältäpäin ilman avainta. On suositeltavaa selvittää myös pelastautumismahdollisuudet ikkunoiden kautta ja silloin käytettävät menettelytavat.

Henkilökunnalle on suositeltavaa antaa ohjeet koneellisen ilmanvaihdon pysäyttämisestä (ks. Ilmanvaihto ja sisäilman laatu, s. 62).

Kiinteistölle johtavat pelastustiet merkitään asianmukaisilla kylteillä. Pelastusteiden ja rakennuksen ympäristön esteettömyydellä turvataan hälytysajoneuvojen pääseminen erityistilanteessa riittävän lähelle rakennusta. tämän vuoksi esimerkiksi ajoneuvojen pysäköinti pelastustielle on kielletty.

Tulipalotilanteessa on pystyttävä toimimaan nopeasti ennalta suunnitellulla tavalla. Koska tilanne on usein kaoottinen ja aikaa on vähän, kaikkien henkilökuntaan kuuluvien pitää olla perillä tilanteeseen liittyvistä menettelytavoista. Tämän johdosta suositellaan, että toimintayksiköissä järjestetään päivähoidossa olevien lasten kanssa poistumisharjoitus puolen vuoden välein. Harjoitusten järjestämisestä ilmoitetaan ennalta lapsille ja heidän huoltajilleen. Harjoituksista suositellaan tehtäväksi yhteenveto, jonka perusteella selvitetään, onko poistumiseen liittyviä menettelyjä syytä edelleen parantaa.

Pelastautumisharjoitusten yhteydessä on tärkeää tarkastella myös näkö-, kuulo- ja liikuntarajoitteisten henkilöiden selviytymistä poistumistilanteessa. On tärkeää, että paloturvallisuutta koskevaa tietoa annetaan lapsille helposti omaksuttavalla tavalla ja keskustellaan heidän kanssaan siihen liittyvistä asioista.

Tulipalojen ehkäisy. Paloturvallisuutta voidaan parantaa kiinnittämällä huomiota tulipalojen tyypillisiin syttymistapoihin. Erityisesti tulisi kiinnittää huomiota seuraaviin seikkoihin:

- Roska-astiat ja -lavat säilytetään tuhopolttojen varalta riittävän etäällä rakennuksesta. Rakennuksen seinustoilla ei saa varastoida mitään.
- Nojatuolien, sohvien, sänkyjen ja lastenvaunujen vaahtomuovisten pehmusteiden palamisessa syntyvät palokaasut ovat erittäin myrkyllisiä. Tämän vuoksi esimerkiksi lastenvaunuja ei saa säilyttää porraskäytävässä tms. yleisessä tilassa, joka toimii rakennuksen poistumistienä.
- Kalusteiden ns. yläpöly poistetaan säännöllisesti.
- Huolehditaan yleisestä siisteydestä sekä ulkona että sisällä. Kodinkoneiden, kuten esimerkiksi liesien ja jääkaappien, takaosat puhdistetaan säännöllisin väliajoin ja vähintään kerran vuodessa. Huolehditaan, ettei liesien välittömässä läheisyydessä ole palavaa materiaalia.
- Lasten tiloissa oleviin liesiin asennetaan aikakytkin. Suositeltavaa on, että liesien sähkönsyöttö tapahtuu erillisen kytkimen kautta. Liesien kaatuminen on estettävä.
- Sähkölaitteet pidetään pölyttöminä ja niiden kuntoa tarkkaillaan säännöllisesti. Laitteet poistetaan käytöstä ja huolletaan heti vian ilmetessä. Televisioiden ja atk-näyttöjen päällä ei saa säilyttää tavaraa. Lattian poikki kulkevia jatkojohtoja ei saa kompastumisvaaran vuoksi käyttää. Käyttämättömiin pistorasioihin laitetaan suojatulpat.
- Suositetaan kiinteitä valaisimia. Esimerkiksi pöytävalaisimina suositellaan käytettäväksi pöytään kiinnitettäviä malleja. Lattialla seisovat valaisimet eivät saa päästä kaatumaan. Valaisimia ei saa peittää eikä niihin saa kiinnittää somisteita.
- Tekstiilejä, pehmusteita ja muita sisusteita hankittaessa suositetaan paloturvallisia, huonosti syttyviä materiaaleja.
- Päivähoidon toimintayksikössä vältetään avotulen käyttöä. Kynttilöitä saa polttaa ainoastaan aikuisen henkilön läsnä ollessa. Kynttilä on aina asetettava palamattomalle liikkumattomalle alustalle. Erityisesti on huolehdittava, etteivät lasten hiukset, vaatteet, koristeet tai heidän käsissään olevat esineet joudu liian lähelle tulta.
- Tulitöiden suorittamista edellyttäviä rakennus- ja korjaustöitä ei tule tehdä toimintayksikön aukioloaikana.
- Päiväkodissa suositellaan suoritettavaksi vuosittain omaehtoinen palotarkastus yhdessä kiinteistön huollosta vastaavien henkilöiden kanssa.

Toiminta palotilanteessa. Tulipalon sattuessa toimintayksikön henkilökunta ohjaa lapset ulos palavasta tilasta rakennuksen poistumistielle. Samalla esimerkiksi huutamalla varoitetaan muita rakennuksessa oleskelevia ja kutsutaan apua lasten ulos johdattamiseksi ja alkusammutuksen aloittamiseksi. Mikäli ensisammutuksella ei paloa saada hallintaan tai se on palon rajuuden vuoksi mahdotonta, pyritään sulkemaan palavan tilan ikkunat ja sinne johtavat ovet. Hälytys hätäkeskukseen suoritetaan viipymättä puhelinnumeroon 112. Poistuttaessa pyritään mahdollisuuksien mukaan sulkemaan myös muiden tilojen ikkunat sekä rakennuksen ilmanvaihto.

Lasten käyttäytyminen palotilanteessa saattaa olla arvaamaton, joten poistuttaessa rakennuksesta on huolehdittava, että kaikki lapset varmasti saadaan johdatettua pois rakennuksesta. Siksi poistuttaessa lapsiryhmän kanssa yhden aikuisen on tultava viimeisenä ja varmistettava, ettei kukaan lapsista jää palavaan rakennukseen. Tätä varten rakennus suositellaan jaettavaksi vastuualueisiin, joilla kullakin on hoitohenkilökuntaan kuuluva paikalla oleva vastuuhenkilö.

Savukaasut ovat myrkyllisiä ja sisältävät hiilimonoksidia, joka punasoluihin sitoutuessaan estää hapen kulkeutumisen elimistöön. Savuista huonetilasta on siten pyrittävä poistumaan mahdollisimman matalana kulkien välttämättä hengittämästä savukaasuja. Tulipalossa syntyvä paksu musta savu saattaa nopeasti estää hoitajaa ja lapsia havaitsemasta toisiaan. Hätätilanteessa lapsi voi pyrkiä piiloutumaan, joten savun sekaan jäänyttä lasta kutsutaan nimeltä ja kerrotaan, kuka häntä on noutamassa sekä tarvittaessa annetaan hänelle äänimerkkejä ja pyydetään häntä vastaamaan niihin. Epäedullisissa olosuhteissa savukaasujen määrä on suuri ja lämpötila nousee nopeasti sietämättömän korkeaksi. Savun sekaan jääneen lapsen etsintään käytettävissä oleva aika on hyvin lyhyt, usein vain muutamia kymmeniä sekunteja.

Kerrostalon asunnon palaessa on vältettävä savuiseen porraskäytävään menoa ja sinne johtava asunnon ulko-ovi tiivistetään esimerkiksi kosteilla pyyhkeillä. Hissiä ei saa käyttää, jos porraskäytävään poistutaan. Asuntoon jäätessä pelastuslaitokselle annetaan merkkejä ikkunan kautta tai käytetään puhelinta. Asunnossa oleville lapsille turvallisin paikka on tulipaloon nähden kauimmaisessa huoneessa, ei kuitenkaan ikkunan läheisyydessä.

Rakennuksesta poistumisen jälkeen keräännytään ennalta sovitulle ja selvästi erottuvalla kyltillä merkitylle kokoontumispaikalle. Näin voidaan varmistaa, että kaikki rakennuksessa tulipalon alkaessa olleet ovat sieltä poistuneet. Kokoontumispaikan sijainnin on oltava riittävän kaukana rakennuksesta sekä sillä tavoin syrjässä, että pelastuslaitos pääsee

esteettä saapumaan rakennuksen luo ja ryhtymään tarvittaviin toimenpiteisiin. Tämän jälkeen ilmoitetaan tapahtuneesta toimintayksiköstä vastuussa oleville henkilöille sekä lasten huoltajille. Lisäksi varmistetaan, ettei kenelläkään ole lääkärissä käyntiä tai sairaalahoitoa vaativia fyysisiä vammoja.

Päivähoidon toimintayksikössä on tulipalotilanteessa ensisijaisena tehtävänä ihmishenkien pelastaminen, hätäilmoituksen tekeminen ja palon rajoittaminen siten, että kaikilla rakennuksessa olevilla on mahdollisuus pelastautua. Vasta toissijaisesti pyritään mahdollisuuksien mukaan palon muuhun rajoittamiseen ja alkusammutustöiden aloittamiseen.

Palavien huonekalujen, tekstiilien, roskakorien ym. tavallisten materiaalien sammuttamiseen voi käyttää vettä, neste- tai jauhesammutinta. Sammutuspeitettä suositellaan käytettäväksi erityisesti pienehköjen sähkölaitteiden paloissa kietomalla peite ilmatiiviisti palavan laitteen ympärille. Suurempien sähkölaitteiden sammuttamiseen sopivat erityisesti sähköpaloihin sopivat happea syrjäyttävät hiilidioksidisammuttimet, jotka tunnistaa suihkutusetkun päässä olevasta muhvista. Myös neste- tai jauhesammuttimia voi tarpeen tullen käyttää.

Keittiössä syttyvien palojen sammuttamiseen käytetään pääsääntöisesti sammutuspeitettä. Erityisesti on muistettava, että jos ruoanvalmistuksessa käytettävä rasva syttyy palamaan, paloa ei milloinkaan saa yrittää sammuttaa vedellä. Kuumentuessaan vesi höyrystyy ja levittää mukanaan palavia rasvapisaroihin, jolloin palo leviää silmänräpäyksessä koko huonetilaan. Rasvapalon turvallisoin sammutustapa on tukahduttaa se joko laittamalla kattilan kansi palavan kattilan päälle tai käyttää sammutuspeitettä. Myös neste- ja hiilidioksidisammutin soveltuvat rasvapalon sammuttamiseen.

Ihmisen vaatteisiin tarttunut tuli voidaan tukahduttaa kierittämällä uhria maassa tai tukahduttamalla tuli sammutuspeitteen, maton tms. avulla aloittaen hänen pääpuoleltaan. Kuumuudessa sulavat runsaasti keinokuituja sisältävät vaatteet tulisi sen sijaan pyrkiä poistamaan uhrin päältä ennen kuin ne sulavat ja tarttuvat ihoon.

Tulipalo voi syttyä myös lähiympäristössä (maastopalo, liikennevälineen palo, tuhopoltto). Tällöin siirrytään toimintayksikön sisätiloihin, suljetaan tiiviisti ovet ja ikkunat, katkaistaan koneellinen ilmanvaihto ja otetaan yhteys pelastusviranomaiseen.

Toiminta palotilanteen jälkeen. Rakennuksesta voidaan joutua poistumaan nopeasti ilman päällysvaatteita. Tällaista tilannetta varten suositellaan, että toimintayksikölle on lähistöltä katsottu ns. väistötila. Väis-

tötilassa on oltava turvallista oleskella riittävän kauan, kunnes lapsille ja henkilökunnalle saadaan tarvittaessa riittävästi vaate- ja mahdollisesti varalla olevaan toimintayksikköön siirtymistä varten tai huoltajat saapuvat noutamaan lapsensa.

Jos tulipalo on ollut vähäinen tai jos kyseessä on vika-hälytys, voidaan tilanteen tarkistamisen jälkeen palata takaisin päivähoitotiloihin, jos pelastustöiden johtaja antaa siihen luvan.

Pienehkökin tulipalo on lapselle pelottava, traumaattinen kokemus. Henkilöstö ja lasten huoltajat voivat myös reagoida tällaiseen tapahtumaan. Tämän vuoksi välittömästi tulipalotilanteen jälkeen pitää selvittää jälkihoidon tarve (ks. Jälkihoito, s. 89).

Tulipalotilanteen jälkeen toimintayksikön henkilökunnan on suositeltavaa selvittää kiinteistöstä vastaavien tahojen kanssa tulipalon syyt sekä lasten ja henkilökunnan toiminta tulipalon aikana. Samalla voidaan tarkistaa toimintayksikön turvallisuus- ja pelastussuunnitelman toimitus ja tehdä niihin mahdollisesti tarvittavat muutokset.

Erityisesti perhe- ja ryhmäperhepäiväkoteja silmällä pitäen laadittu paloturvallisuuden ennakointi- ja toimintaopas on esitetty liitteessä 5.

Vesivaauriot ja home

Rakennuksen homeongelma ilmenee usein sisäilman huonona laatu- ja saattaa aiheuttaa rakennuksessa oleskeleville terveyshaittoja. Sisäilmaongelmat eivät kuitenkaan aina johdu homevauriosta, vaan syynä voi olla myös esimerkiksi väärin mitoitettu tai väärin toimiva ilmanvaihto, rakennuksessa oleskelevien henkilöiden määrän muuttuminen, sopimattomat rakennus- tai pintamateriaalit tai rakennuksen ylläpitoon liittyvät toimenpiteet tai laiminlyönnit.

Homeongelma aiheutuu rakenteisiin (katto, lattia, ulko- ja väliseinät) päässeestä tai rakenteiden pinnoilla olevasta kosteudesta. Tämä voi johtua esimerkiksi vesikatossa tai ulkoseinässä olevasta vesivuodosta, vesitai viemäriputken vuodosta, puutteellisesta tuuletuksesta tai ilmanvaihdon tai esimerkiksi ns. kosteiden tai märkien tilojen (eteis-, wc- ja suihkutilat) tai rakennuksen alapohjan vesieristyksen peittämisestä tai salaojien tukkeutumisesta.

Kosteus- tai homeongelman aiheuttaman sisäilmasto-ongelman syntymisestä on heti ilmoitettava toimintayksikön esimiehelle. Hän ottaa yhteyttä kiinteistön omistajaan, joka useimmissa tapauksissa on vastuussa tarpeellisten korjausten tekemisestä. Kiinteistön omistajalla on velvollisuus aloittaa korjaustoimenpiteet välittömästi ja tarvittaessa hankkia

korjaustoimenpiteiden suorittamiseen tarvittavaa asiantuntemusta esimerkiksi korjaustarpeen laajuuden selvittämiseksi.

Jos kiinteistön omistaja ei huomautuksista huolimatta puutu asiaan, voidaan asian hoitamiseksi ottaa yhteyttä työterveyshuoltoon, työsuojeluvaltuutettuun tai kunnan terveystarkastajaan. Laajojen ja vaikeiden sisäilmaongelmien selvittämiseksi voidaan tarvittaessa perustaa ns. sisäilmatyöryhmä.

Suositus menettelytavaksi kosteus- ja homeongelman ilmetessä on esitetty liitteessä 6.

Home ilmenee usein tunkkaisena, kellarimaisena tai pistävänä hajuna sisätiloissa sekä erilaisina kosteusvaurioon viittaavina jälkinä rakenteissa. Homevauriosta kertovat usein nuhaisuus, nenän tukkoisuus, kurkun kipeys, äänen käheys, yskä, hengenahdistus ja iho-oireet. Vastaavia oireita voi kuitenkin aiheutua myös muista sisäilman epäpuhtauksista tai muualta saatuina infektioina. Pitkään kosteudelle ja homeelle altistuksessaan rakennuksessa oleskelevat voivat saada myös eriasteisia astmaattisia tai allergisia oireita.

Homeen aiheuttamia terveyshaittoja voitaisiin aiempaa tehokkaammin ehkäistä ja epäkohdan korjaamiseksi suoritettavia toimenpiteitä nopeuttaa ja tehostaa, jos henkilökunta osaa havaita rakennuksessa kosteus- ja homevaurion syntymistä ennakoivia tai jo syntyneeseen vaurioon viittaavia tunnusmerkkejä. Näitä ovat muun muassa

- räystäällä on jatkuvasti paljon jääpuikkoja (yläpohjassa on lämpövuoto)
- katon vesikouru tulvii tai syöksytorvet ovat rikki tai tukossa ja sen seurauksena sadevesi valuu jatkuvasti seinälle
- sisäkatossa on tummia läikkiä
- sisä- tai ulkoseinien maalipinta kupruilee
- lattiapinnoite (esimerkiksi muovimatto) kupruilee tai irtoaa alustastaan
- käsienvesiuuni- tai wc-altaat tai lattiakaivot ovat pitkään tukossa
- sisätiloissa on tunkkainen tai kellarimainen haju.

Valvonta

Ilkivallan ja rikosten riskiä voidaan tarvittaessa pienentää vähentämällä niiden houkuttelevuutta. Tarpeen mukaan piha-alueita ja rakennusta, jossa toimintayksikkö sijaitsee, voidaan valvoa ympäri vuorokauden tallentavilla kameroilla. Rakennukseen voidaan asentaa myös murtohälytysjärjestelmä. Rakennuksen vartiointi voidaan hankkia tähän erikoistuneilta vartiointiliikkeiltä.

Rakennuksen valvontaa helpottaa, että tilat pidetään tarpeen mukaan lukittuina ja avainturvallisuudesta huolehditaan. Suositellaan käytettäväksi lukitusjärjestelmiä, joihin on saatavana avaimia vain keskitetysti. Lukot sarjoitetaan tarvittaessa käyttötarpeen mukaan. Avaimista on pidettävä kirjaa. Työntekijöiltä ja ulkopuolisilta käyttäjiltä pyydetään kuittaus heidän haltuunsa luovutetuista avaimista.

Kameravalvontaa säätelevät yksityisyyden suojasta työelämässä annetun lain viidennen luvun (759/2004), työelämän tietosuojalaki säännökset. Tallentavan kameravalvontajärjestelmän avulla suoritettavaan henkilötietojen käsittelyyn sovelletaan henkilötietolakia (523/1999). Valvonnan käyttöön otosta ja menetelmistä on käytävä yhteistoimintaneuvottelut.

Työnantaja saa toteuttaa kameravalvontaa työntekijöiden ja muiden tiloissa oleskelevien henkilökohtaisen turvallisuuden varmistamiseksi tai omaisuuden suojaamiseksi tai näitä vaarantavien tilanteiden ennaltaehkäisemiseksi tai selvittämiseksi. Käymälässä tai pukeutumistiloissa tai muissa vastaavissa paikoissa ei saa olla kameravalvontaa. Kameravalvonnasta on tiedotettava työntekijöille yhteistoimintamenettelyn mukaisesti.

Kameravalvonnan tallenteita saa käyttää vain niihin tarkoituksiin, joita varten tarkkailua on suoritettu. Kameravalvonnasta on ilmoitettava näkyvällä tavalla niissä tiloissa, joihin kamerat on sijoitettu. Tallenteita saa käyttää muun muassa työtapaturman tai muun työturvallisuuslaisissa tarkoitettua vaaraa tai uhkaa aiheuttaneen tilanteen selvittämiseksi. Tallenteita saavat laissa säädetyin perustein tutkia poliisiviranomainen tai työtehtäviinsä liittyvästi järjestelmän käytöstä vastaava toimintayksikön henkilöstö. Tallenteet on hävitettävä heti, kun niitä ei enää tarvita alkuperäiseen tarkoitukseensa. Tallenteita ei myöskään saa ilman erityistä syytä säilyttää vuotta kauempaa.

Kameravalvontaa suositellaan käytettäväksi päivähoidon toimintayksikön suojaamiseksi silloin, kun toimintayksikköön kohdistuu usein ilkeävaltaa tai rikollista toimintaa tai jos kiinteistöllä tai sen lähialueella esiintyy yksikön toimintaa vaikeuttavia häiriöitä. Kameravalvonta on yleensä tarpeen vain taajamien rauhattomilla alueilla sijaitsevien päiväkotien ja yleisten leikkipuistojen turvallisuuden lisäämiseksi.

Kameravalvonta on tarkoitettu piha- ja leikkialueella olevien henkilöiden sekä omaisuuden suojaamiseksi. Usein pelkkä piha- ja aluevalvonta sekä aivan lähiympäristöön ulottuva valvonta on riittävä häiriöiden poistamiseksi. Kameravalvonnalla ei kuitenkaan saa suorittaa henkilöiden tarkkailua eikä sillä saa korvata lasten eikä piha- ja leikkialueella tapahtuvan toimintayksikön toiminnan valvontaan liittyviä tehtäviä.

Kameravalvonnan tekninen toteutus tehdään toimintayksikön tarpeiden mukaan. Kameroiden määrän ja sijoittelun kannalta on ratkaisevaa, kuinka esimerkiksi rakennuksen ja pihan katvealueista johtuvat näköesteet pystytään ratkaisemaan. Kamera on sijoitettava sopivalle korkeudelle siten, että kuvattavien henkilöiden tunnistaminen on helppoa ja että kuvausalueen peittäminen esimerkiksi kameran eteen siirrettävällä kookkaalla ajoneuvolla ei ole mahdollista. Lisäksi on otettava huomioon valitun teknisen järjestelmän sopivuus yöllä tapahtuvaan kuvaamiseen samoin kuin mahdollisen vastavalon vaikutus tallenteiden laatuun.

Kameravalvonnasta vastaavan tahon kanssa suositellaan sovittavaksi, että tämä raportoi toimintayksikölle välittömästi, kun yksikön alueella on havaittu häiriöitä, joiden seurauksena toimintayksikön alueella on jätetty pullonsirpaleita, neuloja ja muita jätteitä tai alueella on tehty muuta ilkkivaltaa.

Irtain omaisuus

Suurehkot irtaimet koneet ja laitteet on sijoitettava joko kiinteästi tai muutoin tukevasti siten, ettei niillä ole kaatumisen tai putoamisen vaaraa. Koneita ja laitteita käytetään ja huolletaan valmistajan ohjeiden mukaisesti. Käyttöohjeet suositellaan säilytettäväksi laitteen läheisyydessä.

Henkilökunnan omaisuuden suojaamiseksi toimintayksikön työntekijöillä tulee olla henkilökohtainen lukittava vaatekaappi.

Lastenvaunut ja -rattaat suositellaan säilytettäväksi toimintayksikön sisävarastossa, ulkokatoksessa tai -varastossa. Erityisesti vanhojen lastenvaunujen pehmusteiden palamiskaasut ovat hyvin myrkyllisiä. Tämän vuoksi vaunuja ja rattaita ei saa säilyttää yleisissä porras- tai käytävätiloissa.

Lasten muun omaisuuden säilyttämisestä toimintayksikkö antaa ohjeet lasten huoltajille.

Tietoriskit

Tietoriskejä aiheutuu muun muassa painettujen asiakirjojen huolimattomasta käsittelystä, puutteellisesta säilyttämisestä ja hävittämisestä sekä sähköisten asiakirjojen kyseessä ollessa riittämättömästä virustorjunnasta, käyttöympäristön turvattomuudesta, käyttövaltuuksien puutteellisesta hallinnasta, laitteistojen ja järjestelmien ongelmista sekä käyttäjien

tahattomista tai tahallista virheistä tai rikkomuksista. Toimintayksikölle laaditut menettelytapaohjeet luovat perustan tietoturvalliselle työympäristölle. Tämä edellyttää myös henkilöstön kouluttamista tietoturvalliseseen työskentelytapaan. Henkilöstöä koskevien tietojen käsittelyn periaatteista on käytävä yhteistoimintaneuvottelut.

Päivähoidon toimintayksikössä tulisi tietoriskien välttämiseksi ottaa huomioon jäljempänä esitettyjä tietosuojan ja tietotekniseen turvallisuuteen liittyviä seikkoja.

Tietosuoja

Perustuslaissa on turvattu yksityisyyden suoja. Tietosuojan perustana on henkilötietolaki (523/1999). Lain sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000) tarkoituksena on edistää asiakaslähtöisyyttä ja asiakassuhteen luottamuksellisuutta sekä asiakkaan oikeutta hyvään palveluun ja kohteluun sosiaalihuollossa. Laissa viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999) on säädetty muun muassa asiakirjojen salassapitovelvoitteista.

Päivähoidon toimintayksiköllä on hallussaan sekä henkilökuntaa että hoidossa olevia lapsia sekä heidän vanhempiaan koskevia salassa pidettäviä tietoja. Näitä ovat muun muassa henkilötunnukset, sairauksia, lääkitystä, lapsen fyysistä tai psyykkistä tilaa koskevat tiedot sekä lasten vanhempia tai muuta huoltajaa koskevat tiedot. Päivähoidon toimintayksikön on laadittava käytössään olevista henkilörekistereistä henkilötietolaissa mainittu rekisteriseloste. Henkilökunnalle sekä lasten vanhemmille ja huoltajille on annettava tieto siitä, kuka on rekisterinpitäjä, mitä tietoja rekisterit sisältävät ja miten rekisterin sisältöön on mahdollista päästä tutustumaan omalta osaltaan. Rekisteriin ei saa merkitä laissa erikseen kiellettyjä henkilötietoja. Salassa pidettäviä tietoja sisältäviä asiakirjoja on käsiteltävä ja säilytettävä, ja ne on myöhemmin hävitettävä siten, etteivät sivulliset pääse käsiksi niiden sisältöön. Arkaluonteisia tietoja, kuten esimerkiksi henkilötunnuksia tai muita lasten ja perheiden yksityisiä tietoja, ei saa lähettää suojaamattomassa sähköpostissa.

Kunta tai yksityisen päivähoitotoiminnan johto antaa tarvittaessa toimintayksiköilleen ohjeet sähköisessä muodossa olevien tietojen säilyvyyden varmistamiseksi. Varmuuskopioita suositellaan säilytettäväksi toimintayksikön ulkopuolella sellaisessa paikassa, etteivät ne voi joutua väärin käsiin. Lisäksi päätetään, keillä on oikeus päästä käsiksi tietoihin. On myös pidettävä huoli siitä, etteivät asiaankuulumattomat hen-

kilöt pääse näkemään tietokoneen näyttöruudulla olevia tietoja tai pääse käsiksi kirjoittimella tai faksilla tulostettuun tietoon. Tietosuojaan piiriin kuuluvista asioista, kuten lasten allergioista tai kotiasioista, ei saa keskustella julkisesti esimerkiksi pihalla tai työmatkoilla liikennevälineissä eikä muutoinkaan sivullisten ollessa kuuloetäisyydellä.

Tietotekninen turvallisuus

Salassa pidettäviä tietoja tulisi antaa vain sellaisten henkilökuntaan kuuluvien käsiin, jotka työnsä johdosta niitä tarvitsevat. Atk-laitteiden käyttöä varten henkilökunnalle on annettava riittävästi koulutusta. Toimintayksikössä on käytettävä vain yksikön omia virussuojattuja laitteita ja ohjelmistoja. Salasanat suositellaan vaihdettavaksi esimerkiksi kolmen kuukauden välein eikä niitä saa säilyttää tietojenkäsittelylaitteistojen läheisyydessä. Kannettavia atk-laitteita kuljettaessa ja säilytettäessä on noudatettava huolellisuutta varkauden varalta. Laitteita käytöstä poistettaessa on varmistauduttava, ettei niiden kiintolevyille ole jäänyt salassa pidettäviä tietoja. Samoin levykkeiden ja muistitikkujen hävittämisessä on noudatettava vastaavaa huolellisuutta.

Atk-laitteiden käyttäjien välinpitämättömyys ja laitteiden tahallinen väärinkäyttö ovat usein tietoturvariskien toteutumisen syytä. Eriyisesti sähköpostin ja internetin hallitsemattoman käytön seurauksena työasemalle saattaa ilmaantua tietoturva vaarantavia haittaohjelmia. Tietokoneen USB-väylään kytkettäviä muistitikkuja käytettäessä on aina varmistettava, etteivät ne sisällä haittaohjelmia tai viruksia. Salassa pidettäviä tietoja ei saa kopioida perusjärjestelmistä irrotettaviin massamuistiteihin (ulkoinen kovalevy, USB-muistitikku) ja siirtää toimintayksikön ulkopuolelle tai viedä työntekijän kotiin, ellei se ole työn hoidon kannalta ehdottoman välttämätöntä ja siitä on erikseen sovittu ottaen huomioon turvamääräykset. Tiedot on näissä tilanteissa suojattava salausjärjestelmällä.

Toimintayksikön on suositeltavaa laatia menettelyohje sen varalta, että tiedot katoavat tai ne muutoin joutuvat väriin käsiin. Tietoja säilytettäessä on otettava huomioon arkistolain (931/1993) määräykset. Tietoturvallisuutta on käsitelty laajemmin sosiaali- ja terveysministeriön julkaisussa *Tietoturvallisuus sosiaali- ja terveydenhuollon toimintayksiköissä* (Sosiaali- ja terveysministeriö, julkaisuja 2007:19)

Muut riskit

Päivähoitotoiminnan muut riskit ovat pääasiassa palvelun tuottamiseen liittyviä vastuu- ja laaturiskejä. Toimintayksikön toiminnan tulee täyttää lain mukaiset vaatimukset ja laatukriteerit toiminnan muodosta sekä tuotanto- tai hallinnointitavasta riippumatta. Päivähoidon laatu ja sopimuksenmukaisuus voidaan varmistaa päivähoitossa olevien lasten huoltajille sekä henkilökunnalle osoitetuin säännöllisin kyselyin ja paikan päällä tehtävin tarkastuskäynnein. Osa päivähoitolaatua on varautuminen riskeihin riittävin vastuuvakuutuksin.

Toimintaohjeita

Työntekijän havaitseman vaaran tai riskin poistaminen

Henkilökunnan edellytetään lasten turvallisuuden varmistamiseksi tarkkailevan päivittäin leikkivälineiden sekä piha-alueen ja sitä rajoittavien aitojen ja porttien kuntoa. Samalla kehoitetaan kiinnittämään huomiota ympäristöstä mahdollisesti aiheutuviin toimintayksikön ulkopuolelta uhkaaviin riskeihin.

Sisätilojen tarkkailussa tulisi kiinnittää huomiota erityisesti terveydelle vaarallisten seikkojen havainnointiin. Näitä ovat muun muassa huonosti toimiva tai vetoa aiheuttava ilmanvaihto, kosteusvauriosta kertova sisätilojen jatkuva tunkkainen haju, huonosta äänenvaimennuksesta johtuva korkea äänen taso tai sellaiset vaurioituneet rakennusosat, joihin lapset voivat loukata itsensä.

Toimintayksikön työntekijä ilmoittaa havaitsemastaan turvallisuutta vaarantavasta ongelmasta toimintayksikön esimiehelle. Työturvallisuuslain mukaisissa asioissa ilmoitus tehdään myös työsuojeluvaltuutetulle. Henkilöstön tulee kuitenkin myös itse mahdollisuuksien mukaan poistaa vaaraa aiheuttavat viat ja puutteellisuudet.

Esimies ilmoittaa asiasta välittömästi sekä suullisesti että kirjallisesti omalle esimiehelleen ja tapauksesta riippuen kiinteistön hoidosta vastaavalle henkilölle. Mikäli ongelmat ovat merkittäviä ja toimintayksikön esimies tai kiinteistön omistaja ei puutu asiaan kohtuullisen ajan kuluessa, toimintayksikön henkilöstö tai yksittäinen työntekijä voi kääntyä asian johdosta työterveyshuollon tai kunnan terveystarkastajan puoleen (ks. myös kohta Vesivauriot ja home, s. 81 ja liite 6). Kirjallinen ilmoitus asiasta voidaan tehdä sähköpostin välityksellä. Siinä tapauksessa suosi-

tellaan, että viestin perille saapuminen varmistetaan ja asiaa koskeva kirjeenvaihto tallennetaan.

Havaitusta ongelmasta tehtävässä kirjallisessa ilmoituksessa suositellaan esitettäväksi muun muassa:

- ongelman kuvaus ja sen havaitsemisen ajankohta sekä arvio siitä, miten ongelma vaikuttaa lasten tai henkilökunnan terveyteen tai turvallisuuteen ja yksikön toimintaan
- vaatimus ongelman korjaamisesta ja maininta asian kiireellisyydestä
- pyyntö ilmoituksen saajaa tarvittaessa kirjallisesti määräpäivään mennessä ilmoittamaan, minkälaisiin toimiin ja minkälaisen aika-taulun mukaisesti ilmoituksen saaja aikoo asian johdosta ryhtyä
- tarvittaessa viittaus työturvallisuuslainsäädäntöön ja lakiin kulutustavaroiden ja kuluttajapalvelusten turvallisuudesta
- ilmoituksen teko-aika ja ilmoituksen tekijän allekirjoitus.

Ilmoituksesta suositellaan otettavaksi jäljennös ja myös sähköisesti tehty ilmoitus suositellaan tallennettavaksi mahdollisia jatkotoimenpiteitä varten. Vakavien ongelmien kyseessä ollessa on suositeltavaa kirjata muistiin myös suullisesti käydyt keskustelut ja keskusteluajankohdat.

Pääsääntönä on, että huolto- ja korjaustyöt, jotka koskevat lasten ja henkilökunnan terveyteen ja turvallisuuteen vaikuttavia seikkoja, suoritetaan viipymättä toimintayksikön tehtyä asiasta ilmoituksen.

Vaaratilanteita koskeva ilmoitusvelvollisuus

Kulutustavaroiden ja kuluttajapalvelusten turvallisuudesta annetun lain 4 §:ssä on säädetty, että jos kuluttajapalveluksesta aiheutuu vaaraa kuluttajan tai muun henkilön terveydelle tai omaisuudelle, palvelujen tarjoajan on ilmoitettava tästä välittömästi valvontaviranomaiselle. Palvelujen tarjoajan on ilmoitettava samalla toimenpiteistä, joihin hän on jo ryhtynyt vaaran takia. Tämän mukaisesti myös päivähoidossa lapsille sattuneista vakavista tapaturmista ja vakavista ns. ”läheltä piti” -tilanteista on tehtävä ilmoitus kunnan valvontaviranomaiselle. Ilmoituslomake on saatavana Kuluttajaviraston internet-sivuilla www.kuluttajavirasto.fi (Yritykselle > Tavaroiden/palvelujen turvallisuus > Vaarallinen tavara/palvelu > Ilmoitus valvontaviranomaiselle).

Palvelujen tarjoajan edellytetään KuTuL:n 3 §:ssä säädetyn huolellisuusvelvoituksen täyttämiseksi seuraavan myös sellaisia toiminnassaan tapahtuvia vähäisempiä onnettomuus- ja vaaratilanteita, joista ei tarvit-

se tehdä ilmoitusta viranomaiselle. Palvelujen tarjoajan suositellaan pitävän tällaisista tapahtumista omaa onnettomuuskirjanpitoa sekä seuraavan ja hyödyntävän sitä palvelujensa turvallisuuden parantamiseksi. Säännöllisen onnettomuuskirjanpidon seurannan avulla voidaan puuttua havaittuihin ongelmiin, esimerkiksi lasten karkaamistilanteisiin, mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Valvontaviranomainen voi pyytää nähtäväkseen onnettomuuskirjanpidon esimerkiksi tarkastusten yhteydessä.

Henkilöstöä koskevat tapaturmailmoitukset hoidetaan tapaturmavakuutuslain (608/1948) mukaisesti. Suositeltavaa on, että myös vähäisemmistä onnettomuus- ja vaaratilanteista ja niitä vastaavista ”läheltä piti” -tilanteista raportoidaan työsuojeluvaltuutetulle ja tilanne käsitellään vastaisuutta silmällä pitäen (ks. Jälkiarviointi, s. 93). Malli tällaisesta raportista on saatavana Kuluttajaviraston internet-sivuilta www.kuluttajavirasto.fi (Yritykselle > Tavaroiden/palvelujen turvallisuus > onnettomuuskirjanpito > malli tapausilmoituslomakkeesta) (ks. liite 7).

Onnettomuuskirjanpitoon kirjatut henkilö- ja terveydentilätiedot muodostavat henkilökisterin, jonka säilyttämisessä ja hävittämisessä tulee ottaa huomioon henkilötietolain vaatimukset.

Jälkihoito

Päivähoidon toimintayksikön on varauduttava siihen, että hoidossa oleva lapsi, työntekijä tai koko yksikkö kohtaavat äkillisen, järkyttävän tapahtuman. Lapsen tai työntekijän kuolema, vakava tapaturma, sairaus tai väkivalta voivat aiheuttaa yksilöissä ja yhteisöissä traumaattisen kriisin. Traumaattinen kriisi seuraa ulkoisesta tapahtumasta, joka uhkaa yksilön fyysistä olemassaoloa, sosiaalista identiteettiä ja turvallisuutta ja joka ylittää hänen nykyiset voimavaransa ja selviytymiskeinonsa. Lapset ja aikuiset tarvitsevat tukea näistä tilanteista selviytyäkseen.

Ihmiset kokevat traumaattisen tilanteen yksilöllisesti, eikä sen vaikutuksia voi aina selvästi havaita. Sokissa oleva ihminen voi käyttäytyä hyvinkin rauhallisesti ja järkevästi. Traumaattisen tapahtuman kokeneelle ihmiselle on pyrittävä järjestämään mahdollisimman nopeasti psykososiaalista tukea. Ensimmäiset tunnit ja vuorokaudet ovat toipumisen kannalta ratkaisevan tärkeitä. Kriisitilanteen luonne ja yksilölliset erot vaikuttavat siihen, kuinka pitkään tukea tarvitaan. Traumaattisten tapahtumien jälkeinen tuen tarve voi olla kuukausien, jopa vuosien mittainen.

Kunta antaa päivähoidon toimintayksiköille ohjeet kriisitilanteessa toimimiseksi. Kriisin kohtaamiseksi päivähoidon toimintayksiköillä tu-

lee olla mahdollisuus tukeutua kriisinhallintaan perehtyneen kriisiryhmän apuun. Toimintayksiköillä on suositeltavaa olla käytössään tyypillisimpiä häiriötilanteita koskeva kriisisuunnitelma (ks. liite 8).

Kunnan sosiaali- ja terveystoimen kanssa on neuvoteltava menettelytavoista järjestettäessä traumaattisen kriisin kokeneelle henkilölle ensiapua, hoitoa ja psykososiaalista tukea. Psykososiaalista tukea on varauduttava antamaan päivähoitoyksikössä ja myös sen ulkopuolella sattuneiden tapahtumien johdosta, joilla on vaikutusta henkilökunnan tai lasten psyykkiseen terveyteen. Jälkihoidon onnistumista on varauduttava seuraamaan yhdessä henkilökunnan ja lasten lähiomaisten kanssa.

Psykososiaalisia palveluja tuottavat kunnallinen perusterveydenhuolto, mielenterveystoimistot ja -keskukset, sairaalat ja sosiaalitoimi. Myös kirkko on valtakunnallisena organisaationa muodostanut oman psykososiaalisen ja hengellisen huollon järjestelmän. Useat ns. kolmannen sektorin järjestöt antavat myös psykososiaalisen tuen palveluja. Näistä valtakunnallisesti palvelevat muun muassa Suomen Punainen Risti, Suomen Mielenterveysseura, Rikosuhripäivystys, Traumaterapiakeskus, Pelastakaa lapset ry, Mannerheimin Lastensuojeluliitto ja Folkhälsan.

4 TURVALLISUUDEN YLLÄPITO PÄIVÄHOIDON TOIMINTAYKSIKÖSSÄ

Päivähoidon toimintayksikön toiminnalle on tärkeää turvallisuuden merkityksen ymmärtävä koulutettu henkilökunta, joka säännöllisesti kertailee tietojaan ja taitojaan. Uusille työntekijöille annetaan tehtävien hoitoon nähden tarpeellinen turvallisuuskoulutus ja huolehditaan opittujen tietojen ja taitojen säännöllisestä ylläpidosta. Toimintayksikön suositellaan järjestävän säännöllisesti yhdessä lasten kanssa turvallisuuden, suojautumisen ja poistumisen merkityksen ymmärtämistä kehittäviä harjoituksia. Turvallisuustavoitteista keskustellaan lasten kanssa ymmärrettävällä tavalla ja heidän huoltajilleen annetaan toimintayksikön turvallisuutta koskevaa kirjallista tietoa. Turvallisuusasioita tulisi käsitellä säännöllisesti muun muassa kasvatuskeskusteluissa ja vanhempainilloissa.

Henkilöstön turvallisuuskoulutus

Turvallisuuskoulutuksella lisätään henkilökunnan tietoa turvallisuutta tukevista menettelytavoista ja lisätään motivaatiota henkilökohtaisen turvallisuustietoisien ajattelutavan kehittämiseen. Tavoitteena on, että koko henkilökunta tietää, miten toimia ainakin tavanomaisimmissa häiriötilanteissa ja niitä ennakoitakseen sekä niistä selviytyäkseen perehtyy riittävän hyvin niille ominaisiin tapahtumistilanteisiin. Myös lasten turvallisuuskasvatus on tärkeä osa turvallisuuden edistämistä.

Toimintayksiköllä tulisi olla säännöllisin väliajoin tarkistettava turvallisuusasioita käsittelevä koulutussuunnitelma, johon sisältyy muun muassa seuraavia turvallisuuden osa-alueita:

- koko henkilökunta perehdytetään turvallisuussuunnitelmaan
- kunnan tai yksityisen päivähoidon johdon ohjeisiin perustuva mm. lastensuojelun kysymyksiä, lasten tuonti- ja hakutilanteen ongelmia, kuljetuksia ja lapsen katoamista koskeva koulutus
- ensiapukoulutus (vähintään EA1-tasoinen)
- alkusammutuskoulutus
- pelastautumiskoulutus
- toimintatavat häiriötilanteen päätyttyä.

Toimintayksikössä toimivien alihankkijoiden työntekijöille ja kaikille yksikössä väliaikaisesti työskenteleville annetaan riittävät tiedot noudatettavista turvallisuusohjeista.

Turvallisuusasioita suositellaan käsiteltäväksi uusien työntekijöiden perehdytyskoulutuksessa. Tärkeää on, että toimintayksikkö seuraa henkilöstönsä turvallisuuskoulutuksen määrää ja tasoa sekä arvioi säännöllisin väliajoin lisäkoulutustarpeen. Henkilöstön oma-aloitteista hakeutumista turvallisuuskoulutukseen tulisi tukea.

Harjoitukset

Kaikille toimintayksikössä työskenteleville on välttämätöntä järjestää tiedon lisääntymisen sekä menettelytapojen ja teknisten apuvälineiden kehittymisen johdosta säännöllisiä harjoituksia toimintayksikköön kohdistuvien häiriötilanteiden hallitsemiseksi parhaalla mahdollisella tavalla. Harjoituksissa käsiteltyjä seikkoja koskevien tietojen ja taitojen on oltava niin hyvin omaksuttuja, että henkilökunta osaa ennakolta tunnistaa tärkeimmät häiriötilanteet ja reagoida niihin välittömästi. Harjoituksissa on otettava huomioon, että häiriötilanteen sattuessa toimintayksikön henkilökunta ei välttämättä ole täysilukuinen. Harjoituksia on suositeltavaa järjestää yhteistyössä poliisin ja pelastuslaitoksen kanssa.

Harjoitukset suositellaan tehtäväksi soveltuvin osin yhdessä lasten kanssa. Harjoitusten järjestämisestä on tiedotettava etukäteen lasten vanhemmille.

Harjoituksissa suositellaan käsiteltäväksi muun muassa seuraavia aiheita:

- poistuminen rakennuksesta ja siirtyminen sovitulle kokoontumispaikalle
- alkusammutusvälineiden käyttö
- ensiavun antaminen sairauskohtauksen saaneelle tai loukkaantuneelle lapselle tai aikuiselle
- kadonneen lapsen etsinnän suorittaminen
- hankalan asiakkaan kohtaaminen
- kaasuvuoto tai muu toimintayksikön ympäristöstä uhkaava vaara, joka aiheuttaa tarpeen suojautua sisätiloihin.

Harjoitusten kulusta tehdään yhteenveto, jonka perusteella toimintayksikön työntekijät käyvät yhdessä lävitse harjoitustilanteen ja pohtivat mahdollisesti tarvittavia toimenpiteitä turvallisuuden parantamiseksi.

On tärkeää, että päivähoitotoimen esimiehet seuraavat harjoitusten suorittamista ja osallistuvat niiden perusteella tehtävään kehittämistyöhön.

Jälkiarviointi

Toimintayksikön turvallisuuden ylläpitäminen ja kehittäminen edellyttää yksikössä tapahtuneiden häiriötilanteiden jälkiarviointia. Arvioinnissa selvitetään muun muassa:

- häiriötilanteen syntymiseen johtaneet seikat
- häiriötilanteen vakavuus
- miten häiriötilanteessa on toimittu
- miten häiriötilanne on päättynyt
- millaisia vaikutuksia häiriötilanteella on ollut lapseen ja henkilökuntaan
- millaisiin toimenpiteisiin ryhdytään vastaavan häiriötilanteen välttämiseksi
- tiedottaminen häiriötilanteen uusiutumisen ehkäisyyn liittyvistä toimenpiteistä.

Jälkiarviointi on suositeltavaa tehdä kirjallisesti kaikista tavanomaista vakavammista häiriötilanteista. Arvioinnissa suositellaan käytettäväksi hyväksi vaaratilanteiden raportointia (ks. Vaaratilanteita koskeva ilmoitusvelvollisuus, s. 88).

Suosittelavaa on, että päivähoitoyksikkö tiedottaa kunnan sosiaali-toimelle sekä päivähoitoyksikön työntekijöille ja tarvittaessa myös lasten vanhemmille toimenpiteistä, joihin päivähoitoyksikkö ryhtyy vakavien häiriötilanteiden uusiutumisen ehkäisemiseksi.

Liite 1

Päivähoidon toimintayksikön turvallisuussuunnitelman sisältömalli

<p>Turvallisuussuunnitelma</p>	<p>Päivähoidon toimintayksikössä annettavan varhaiskasvatustyön turvallista suorittamista tukemaan laaditaan kokonaisturvallisuuden parantamiseen ja ylläpitoon tähtäävä turvallisuussuunnitelma.</p> <p>Toimintayksikön turvallisuuden tarkastelun piiriin kuuluvat</p> <ul style="list-style-type: none"> • toimintayksikössä hoidossa olevat lapset • toimintayksikön työntekijät • toimintayksikössä satunnaisesti olevat henkilöt • toimintayksikön ulko- ja sisätilat ja lähiympäristö • toimintavälineet. <p>Tarkastelu kohdistuu lisäksi</p> <ul style="list-style-type: none"> • fyysisiin tekijöihin • henkisiin tekijöihin • tiedonhallintaan • resursseihin • laatua ja vastuuta koskeviin seikkoihin. <p>Turvallisuussuunnitelman merkitys korostuu tilanteissa, jolloin toimintayksikön koko tai kiinteistön huoneistojen lukumäärä ei edellytä pelastussuunnitelman laatimista.</p>
<p>Lait taustalla</p>	<p>Turvallisuussuunnittelun lähtökohtana olevat lait ja asetukset ovat</p> <ul style="list-style-type: none"> • lasten päivähoitolaki (36/1973) ja -asetus (239/1973) • laki ja asetus yksityisten sosiaalipalvelujen valvonnasta (603/1996) ja (1208/1996) • työturvallisuuslaki (738/2002), laki työsuojelun valvonnasta ja työpaikan työsuojeluyhteistoiminnasta (44/2006) ja työterveyshuoltolaki (1383/2001) • laki kulutustavaroiden ja kuluttajapalvelusten turvallisuudesta (75/2004) • terveydensuojelulaki (763/1994) • elintarvikelaki (23/2006) • pelastuslaki (468/2003) ja valtioneuvoston asetus pelastustoimesta (787/2003).
<p>Yhteistyö</p>	<p>Turvallisuussuunnitelman laadinnassa on tärkeää työnantajan ja työntekijöiden yhteistoiminta ja yhteistyö kunnan eri viranomaisten sekä poliisi- ja pelastustoimen kanssa.</p> <p>Viranomaiset auttavat</p> <ul style="list-style-type: none"> • paikallisten uhkien ja vaarojen selvittämisessä ja arvioinnissa • turvallisuustason määrittelyssä • turvallisuuskoulutuksen ja -harjoitusten järjestämisessä.

Yleiset tiedot	<p>Turvallisuussuunnitelman yleisiä tietoja ovat:</p> <ul style="list-style-type: none"> • toimintayksikön ja sen lähiympäristön kuvaus • lapsia, henkilöstöä, huoltajia ja vierailijoita koskevat tiedot • yhteystiedot häiriötilanteiden varalta • tiedottaminen häiriötilanteissa • turvallisuussuunnitelman hyväksymistä, ylläpitoa ja jakelua koskevat tiedot.
	<p>Toimintayksikkö ja sen lähiympäristö</p> <p>Turvallisuussuunnittelussa selvitetään seuraavat päivähoitoyksikössä tapahtuvaa toimintaa, tiloja/rakennusta ja sen lähiympäristöä koskevat tiedot.</p> <ul style="list-style-type: none"> • rakennuksen käyttäjät ja käyttäjät • toimintayksikön turvallisuuskartat (lähialueen kartta, piirros piha- ja leikkialueesta sekä rakennuksen pohjapiirustus, johon on merkitty poistumistiet sekä sammutus- ja pelastusvälineiden sijainti) • rakennuksessa tai piha-alueella tapahtuvaa toimintaa vaikeuttavat seikat • piha-alue (aidat, portit, varastot, katokset, leikkipaikat, valaistus) • lähiympäristö (kulkuväylät, pysäköintialueet, maaston erityispiirteet) • korvaavat tilat, jotka voidaan tarvittaessa välittömästi ottaa käyttöön tai jonne voidaan häiriötilanteen sattuessa väliaikaisesti siirtyä.
	<p>Lapset</p> <p>Toimintayksikössä hoidossa olevat lapset yhteystietoineen.</p> <ul style="list-style-type: none"> • lapset, lasten nimet, syntymäaika ja osoitetiedot • valokuva lapsesta • ryhmien koot, ryhmien kotialueet • lasten kuljetuksia koskevat tiedot • uskonnon tai etnisen taustan huomioon ottaminen (vanhemman tai huoltajan antama kielto osallistua tiettyihin toimintoihin, kielletyt ruoat, vaateetusta koskevat ohjeet) • erityistiedot (allergiat, sairaudet, erityisruokavalio, fyysiset tai psyykkiset esteet).
	<p>Henkilökunta</p> <p>Henkilökunnan ja tukipalvelujen kuvaus päätehtävien mukaisesti yhteystietoineen päivisin ja tarvittaessa myös ilta- ja yöaikaan.</p> <ul style="list-style-type: none"> • toimintayksikön johtotehtävissä työskentelevät henkilöt • kasvatus- ja hoitohenkilökunta • keittiöhenkilökunta • siivoushenkilökunta • päivähoidon tuki- ja ostopalveluhenkilökunta
	<p>Lasten vanhemmat ja huoltajat</p> <p>Vanhempien ja huoltajien tiedot</p> <ul style="list-style-type: none"> • vanhempien ja huoltajien nimet ja yhteystiedot • lasten hakuoikeudet • erityistiedot (poikkeavat työajat, päivystys- ja hätätyöelvollisuus).

	<p>Toimintayksikön tilojen muut käyttäjät Päivähoitoyksikön tilat voivat esimerkiksi iltaisin olla toiminnan ulkopuolisessa käytössä. Ulkopuolisen käyttäjän vastuuhenkilö yhteystietoineen sekä tilojen käyttöä koskevat ehdot kirjataan valvonnan helpottamiseksi turvallisuussuunnitelmaan.</p>
	<p>Häiriötilanteissa tarvittavia yhteystietoja Tärkeimpien yhteystietojen kirjaaminen turvallisuussuunnitelmaan sekä pitäminen selkeästi näkyvillä nopeuttaa toimintaa päivähoidon vanomaisissa häiriötilanteissa. Näitä tietoja voivat olla</p> <ul style="list-style-type: none"> • toimintayksikön esimies ja perhepäivähoidon esimies • työsuojelupäällikkö, työsuojeluvaltuutettu • kunnan/päivähoidon kriisiryhmän jäsenet • hätäkeskus (pelastuslaitos ja poliisi) puh. 112 • myrkytystietokeskus HUS, puh. (09) 471 977 • sairaanhoidon neuvonta • sosiaalitoimen johtaja/sosiaali- ja terveysjohtaja/perusturvajohtaja tai koulutoimen johtaja/sivistysjohtaja • päivähoidon johtaja • kunnan/seudullinen sosiaalipäivystys • kunnan lastensuojeluviranomainen • terveyskeskus • päivystävä sairaala • hammaslääkäri • kunnan terveydensuojeluviranomainen (terveystarkastaja, elintarviketarkastaja) • kiinteistön isännöitsijä • kiinteistön huolto • kiinteistön vartiointi • taksi • kunnan puhelinvaihde.
	<p>Tiedottaminen häiriötilanteissa Toimintayksikön turvallisuussuunnitelmaan kirjataan, miten tiedon kulku järjestetään häiriötilanteissa esimerkiksi toimintayksikön, lasten huoltajien, kunnan viranomaisten, poliisin ja pelastustoimen kesken sekä miten tiedotusvälineille kerrotaan toimintayksikköä koskevista asioista.</p> <p>Tiedottamisesta vastaavat:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Päiväkodin tiedottamisesta vastaa päiväkodin johtaja. • Kunnallista perhepäivähoitoa ja ryhmäperhepäivähoitoa koskevissa tapauksissa tiedottamisesta vastaa kunnan perhepäivähoidon esimies.

	<p>Toimintayksikön turvallisuussuunnitelman jakelu Turvallisuussuunnitelma annetaan koko toimintayksikön henkilöstön käyttöön. Suunnitelmasta suositellaan laadittavaksi yhteenveto, johon on kirjattu tärkeimmät toiminnan turvallisuutta koskevat seikat.</p> <p>Uudet työntekijät perehdytetään mahdollisimman pian toimintayksikön turvallisuutta ylläpitäviin menettelytapoihin.</p> <p>Turvallisuussuunnitelmassa saattaa olla tietoja, joita saa luovuttaa ainoastaan henkilöille, joilla on tehtäviensä perusteella oikeus perehtyä niihin. Tällaisia ovat esimerkiksi lasten sairautta, uskonnollista ja etnistä taustaa tai erityisominaisuuksia koskevat tiedot tai huoltajuutta koskevat kiistat yms. salassa pidettävät seikat. Näiden tietojen käsittelyssä otetaan huomioon muun muassa henkilötietolain (523/1999), sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (812/2000) ja viranomaisten toiminnasta julkisuudessa annetun lain (621/1999) säännökset. Turvallisuussuunnitelmissa riittää maininta, missä kyseisiä tietoja säilytetään ja kenellä on oikeus käsitellä niitä.</p>
<p>Päivähoidon uhat ja vaarat sekä niihin varautuminen</p>	<p>Riskien tarkastelu Toimintayksikköön kohdistuvat riskit</p> <ul style="list-style-type: none"> • henkilöriskit (lapset, henkilöstö, muut käyttäjät) • toimintariskit (henkilökunnan riittävyys, tukitoiminnot, kiinteistön toiminta, piha-alue, toimintaympäristön esteettömyys, ympäristö, muut toimintariskit) • omaisuusriskit (rakennukset ja rakennelmat, irtaimisto) • tietoriskit (tietosuojat, tietotekniikka) • muut riskit. <p>Kunta tai toimintayksikön toiminnasta vastuussa oleva taho voi antaa omia yksityiskohtaisia toimintaohjeita häiriötilanteiden ehkäisemiseksi tai häiriötilanteissa toimimiseksi.</p> <p>Terveydelle tai omaisuudelle vaaraa aiheuttaneesta tilanteesta on kulutustavaroiden ja kuluttajapalvelusten turvallisuudesta annetun lain (75/2004) nojalla ilmoitettava valvontaviranomaiselle. Ns. "läheltä-piti" -tilanteista oma erillinen kirjanpito.</p>
	<p>Häiriötilanteen aiheuttaman trauman jälkihoito Traumaattisen kriisin kohtaamiseksi toimintayksiköllä tulee olla mahdollisuus tukeutua kriisinhallintaan perehtyneen kriisiryhmän apuun. Toimintayksikkö laatii tyypillisimpiin häiriötilanteisiin tarkoitettuja toimintamalleja käsittävän kriisisuunnitelman.</p>

<p>Turvallisuuden ylläpito</p>	<p>Henkilöstön turvallisuuskoulutus Toimintayksikön henkilöstölle annetaan turvallisuuskoulutusta toimintayksikölle tyypillisten riskien havainnoimiseksi, tunnistamiseksi ja ehkäisemiseksi sekä jo toteutuneista häiriötilanteista selviytymiseksi. Koulutuksella lisätään motivaatiota turvallisuustietoiseen ajatteluun. Erityistä huomiota on kiinnitettävä ensiapu- ja alkusammutustaitojen kehittämiseen.</p> <p>Harjoitukset Koulutus-, täydennyskoulutus- ja harjoitussuunnitelma: <ul style="list-style-type: none"> • Henkilöstölle annettu koulutus: kenelle annettu, millaista koulutusta ja milloin • Henkilöstön täydennyskoulutustarve • Päivämäärä, koska pelastautumisharjoitus on suoritettu. </p> <p>Koulutusta koskevat tiedot tarkistetaan vuosittain.</p> <p>Jälkiarviointi Kirjallinen selvitys tapahtuneesta häiriötilanteesta ja sen merkityksestä yksikön toimintaan. Käytetään hyväksi onnettomuuskirjanpitoa. Tiedotetaan toimenpiteistä, joihin on ryhdytty samankaltaisen tilanteen uusiutumisen ehkäisemiseksi.</p>
<p>Käsittely työyhteisössä</p>	<p>Missä yhteydessä ja koska turvallisuussuunnitelma on käsitelty ja hyväksytty (esim. henkilöstön kokous).</p>
<p>Laatimispäivämäärä ja laatijat</p>	<p>Turvallisuussuunnitelma päivätään. Työnantaja ja henkilökunnan edustajat allekirjoittavat sen.</p>
<p>Turvallisuussuunnitelman ylläpito ja seuranta</p>	<p>Turvallisuussuunnitelman tiedot tarkistetaan ja päivätään säännöllisesti esimerkiksi syys- ja kevätkauden alkaessa ja tarvittaessa useamminkin.</p> <p>Turvallisuussuunnitelmaan kirjataan päivämäärä, jolloin suunnitelma on tarkistettu sekä suunnitelman seuraava tarkistamisajankohta. Lisäksi kirjataan suunnitelman seurannasta vastaavat henkilöt.</p>

Liite 2

Arvaamattomasti käyttäytyvän tai väkivaltaisen henkilön kohtaaminen

Arvaamattoman käyttäytymisen määrittäminen ei ole yksiselitteistä. Tilanteen määrittelyssä auttavat työntekijän kokemus sekä työyhteisön yhteisesti laatimat menettelyohjeet, joiden noudattamista on yhdessä harjoiteltu.

Väkivaltaiseksi tiedetyn henkilön kohtaaminen tulisi mahdollisuuksien mukaan tapahtua joko ulkona tai sisätilassa, josta on vähintään kaksi poistumistietä ja joka on esimerkiksi kalustukseltaan suunniteltu helpottamaan nopeaa poistumista päällekkäustilanteessa.

Toimintayksikköön sisälle tai piha-alueelle saapuneen henkilön alkaessa käyttäytyä aggressiivisesti, häntä pyydetään rauhoittumaan samalla kun pyritään saamaan paikalla mahdollisesti olevat lapset pois ja sulkemaan lasten tiloihin johtavat kulkutiet sekä hälyttämään paikalle lisää henkilökuntaa. Henkilölle ilmoitetaan, että mikäli hän ei rauhoitu, paikalle kutsutaan poliisi. Kaikkien paikalla olevien etu on, että reagointikynnys aggressiiviseen käyttäytymiseen on matala. **Poliisin kutsumisessa paikalle ei saa epäröidä.**

Menettelyohjeita laadittaessa on hyvä ottaa huomioon mm. seuraavaa:

- On hyvä jo ennalta tietää tapauksista, jolloin henkilön kanssa kommunikoidessa saattaa ilmetä hankaluutta (esim. huoltajuuskiistat, päihteiden väärinkäyttö, mielenterveyden ongelmat, lähestymiskiello).
- Kuuntele rauhallisesti, mitä henkilöllä on sanottavana. Ole myötätuntoinen, älä ala väitellä hänen kanssaan, äläkä moralisoi tai provosoi. Henkilön tapa esittää asiansa voi johtua hänen kulttuuritaustastaan. Siten on hyvä pystyä erottamaan tästä johtuva kommunikaatiotapa aggressiivisesta käyttäytymisestä. Ihmisillä on monia erilaisia hyväksyttävinä pidettäviä tapoja esittää asiansa.
- Pidä äänesi rauhallisena ja tasaisena ja tyyntyttele asiakasta. Puhuttele häntä nimeltä, käytä keskustelussa me-muotoa. Älä osallistu asiakkaan tunteenpurkauksiin. Huuda vain silloin, kun tarvitset apua.
- Toimintayksikön sisätiloissa oltaessa pyydä asiakas istumaan. Jos hän ei suostu tai nousee seisomaan, on myös itse noustava ylös. Asiakkaalle on sanottava lujasti, että asian käsittelyä voidaan jatkaa vain jos hän rauhoittuu ja istuu.
- Kertaa asiakkaalle, mitä hän on sanonut ja esitä hänelle kysymyksiä vastaan väittämisen sijasta, jotta hän myös ymmärtää sinun kuuntelevan itseään.

- Istuutuessasi varmista, että asiakkaan ja sinun välissäsi on jokin äkilliseltä rynnäykseltä suojaava este ja että takanasi on ovi tai muu perääntymistie.
- Varmista, ettei asiakkaan ulottuvilla ole mitään lyömiseen tai heittämiseen soveltuvaa irtainta esinettä.
- Jos henkilö osoittaa aikovansa hyökätä, kiellä häntä lyhyillä, selkeillä sanoilla ”seis”, ”ei”, ”irti”.
- Jos joudut fyysiseen kosketukseen henkilön kanssa, toimi päättäväisesti, pidä aloite itselläsi.

Liite 3

Retkisuunnitelman laatiminen koko päivän kestävästä retkeä varten

Lasten kanssa tehtävät koko päivän kestävät retket suuntautuvat usein lapsille uuteen ja outoon ympäristöön, jolloin toimintaan kohdistuvat riskit ovat erilaisia tavanomaiseen hoitopäivään verrattuna. Retkikohtaiseen suunnitelmaan kirjataan retkelle lähtevät lapset ja aikuiset, selvitetään mukana olevien aikuisten vastuut retken aikana, retkikohteen ominaisuudet ja vaarat, siirtyminen retkikohteeseen ja takaisin, retkellä mukana tarvittavat varusteet sekä miten retkestä tiedotetaan lasten huoltajille.

Retkelle osallistujat ja heidän tehtävänsä

Retkisuunnitelmaan kirjataan retken johtaja, turvallisuusyhdyshenkilö, mukaan tulevat muut aikuiset sekä lapset ja heidän huoltajiensa yhteystiedot. Suunnitelmaan kirjataan myös retkellä mukana olevan henkilökunnan tehtävät, kuten lasten lukumäärän laskeminen ja yksittäisten lasten valvonta. Varmistetaan, että erityistä huolenpitoa ja valvontaa tarvitsevia lapsia varten mukana on riittävästi aikuisia.

Päiväkotien retket järjestetään siten, että mukana on riittävästi ammatillisesti pätevää hoito- ja kasvatushenkilökuntaa, kuitenkin vähintään kaksi henkilöä. Lisäksi suositellaan, että kotona työskentelevät perhepäivähoitajat pyrkivät muodostamaan retkiryhmän, jossa on vähintään kaksi aikuista henkilöä. On tärkeää, että ainakin yksi retkelle mukaan tuleva aikuinen on ensiaputaitoinen.

Vastuut

Retkistä meno- ja paluumatkoineen vastaa päivähoitohenkilöstö. Mukana olevien lasten vanhemmat toimivat vain avustajina ja noudattavat päivähoitohenkilöstön ohjeita. Työajan ulkopuolella tapahtuvilla ns. koko perheen retkillä ja tapahtumissa huoltajat ovat vastuussa omista lapsistaan, vaikka toimintayksikkö vastaisikin retkijärjestelyistä. Asiasta on hyvä muistuttaa huoltajille annettavassa retkikirjeessä.

Lapsiryhmää on valvottava koko retken ajan. Vieraassa ympäristössä lapsi ei kokemuksen puutteen vuoksi pysty ennakoimaan vaaratilanteita.

Lapsille, jotka eivät osallistu retkeen, järjestetään asianmukainen päivähoito retken ajaksi.

Retkikohde

Retkikohteen valintaan ja retkelle osallistuvien lasten sekä aikuisten lukumäärään vaikuttavat muun muassa retkelle osallistuvien lasten ikä ja henkilökohtaiset ominaisuudet (kyky liikkua ja noudattaa ohjeita, yhteistyötaidot, vilkkaus, allergiat jne.).

Retkikohteen soveltuvuus lapsille varmistetaan parhaiten tutustumalla retkikohteeseen etukäteen. Samalla selvitetään turvallisuutta uhkaavat riskit sekä retkikohteessa että matkalla retkikohteeseen ja takaisin. Lisäksi varmistetaan poistumistavat retkikohteesta mahdollisen häiriötilanteen sattuessa. Retken alkamisaika ja arvioitu päättymisaikakohta kirjataan retkisuunnitelmaan.

Jos lapset yöpyvät toimintayksikön tiloissa (ns. yöretki), toimintayksikkö tekee asiasta ilmoituksen paikalliselle pelastuslaitokselle mahdollisten turvaohjeiden saamista varten.

Lasten turvallisuuden näkökulmasta uimataito on hyvä hankkia jo varhaisessa vaiheessa. Huomioon otettavaa on, että lasten osallistuessa ohjattuun uimaopetukseen hoitopäivän aikana, vastuu lapsista on edelleen päivähoitolla.

Lasten kanssa retkelle menoa yleiselle uimarannalle ei suositella. Jos tällaisia retkiä kuitenkin järjestetään, ne vaativat erityistä harkintaa, jolloin ryhmän koko ja koostumus on mietittävä tarkasti ja valvovien aikuisten määrään on kiinnitettävä erityistä huomiota.

Siirtyminen retkikohteeseen

Retkikohteeseen siirrytään pääsääntöisesti julkisia liikennevälineitä käyttäen. Jalokain lasten kanssa liikuttaessa on suositeltavaa järjestää kulkureitti mahdollisuuksien mukaan kevyelle liikenteelle osoitettuja erillisiä kulkuväyliä pitkin.

Varusteet

Lasten pukeutumisesta retkeä varten ja retkellä tarvitsemista varusteista sovitaan huoltajien kanssa. Heijastinliivit lisäävät lasten ja henkilökunnan havaittavuutta ja tunnistettavuutta myös päivänvalossa. Henkilökunnan harkinnan mukaan voidaan esimerkiksi lapsen vaatetukseen kiinnittää lappu, jossa on lapsen etunimi, päivähoitopaikan nimi ja puhelinnumero.

Retkelle otetaan mukaan tarpeellisten varusteiden lisäksi ensiapuvälineet ja lasten mahdollisesti tarvitsemat lääkkeet. On hyvä varata mukaan myös jonkin verran rahaa arvaamattomia menoja, kuten esimerkiksi taksia varten.

Tiedotus

Lapsen osallistumisesta retkiin on hyvä sopia lasten huoltajien kanssa jo varhaiskasvatussuunnitelmaa tehtäessä. Retken järjestämisestä tiedotetaan lasten huoltajille lisäksi hyvissä ajoin ennen retkeä.

Liite 4

Epäilyttävän tai häiriötä aiheuttavan henkilön tuntomerkkien havainnointi

Lapsen sieppaustilanteessa tai muun vastaavan tyyppisen häiriön sattuessa voidaan mahdollisuuksien mukaan yrittää kiinnittää huomiota muun muassa seuraaviin seikkoihin:

- koeta viestittää ennalta sovituin merkein tilanteesta toimintayksikön muulle henkilökunnalle
- paina mieleen sieppaajan tuntomerkit
 - sukupuoli
 - ikä
 - pituus
 - hiusten pituus ja väri
 - kasvot (muoto, väri, viikset, parta, nenän muoto, korut, erikoisuudet)
 - silmien väri
 - vartalon muoto (hoikka, tanakka, lihava)
 - erikoisuudet (arvet, luomet, tatuoinnit, vammat)
 - puhe (suomen kieli ja sen hallinta, erikoisuudet)
 - kädet (kätisyys, vammat, sormukset)
 - vaatetus (päähine, paita, solmio, huivi, takki, pikkutakki, pusero, housut, hame, leninki, jalkineet)
 - kantamus
 - ase, kummassa kädessä
- ota sieppaajasta valokuva, jos se on lasta tai itseäsi vaarantamatta mahdollista
- sieppaajan kulkuväline (auton tyyppi, väri ja rekisterinumero)
- sieppaajan poistumissuunta
- paina mieleen, montako henkilöä sieppaukseen osallistui.

Tuntomerkit on hyvä kirjoittaa muistiin heti tilanteen rauhoituttua, kun ne vielä ovat tuoreena mielessä.

Liite 5

Paloturvallisuuden ennakointi- ja toimintaohje perhe- ja ryhmäperhepäivähoitajalle

Perhepäivähoitaja työskentelee joko omassa kodissaan tai perhepäivähoidossa olevan lapsen kotona. Ryhmäperhepäivähoidolle osoitetaan yleensä tätä tarkoitusta varten varatut erilliset tilat.

Tulipaloon varautuminen:

- Tutustu tarkoin huoneistoon ja etsi mahdolliset vaaranpaikat.
- Tutustu rakennukselle laadittuun pelastussuunnitelmaan.
- Tutustu huoneistolle laadittuun turvallisuussuunnitelmaan, jos sellainen on tehty.
- Tarkista, että huoneiston palovaroittimet toimivat.
- Varmista, että sinulla on käytössäsi huoneiston avain.
- Pidä taskulamppu aina saatavilla sähkökatkojen varalta.
- Pidä liedien ympärys vapaana syttyivistä esineistä ja kuumat astiat poissa lasten ulottuvilta.
- Puhdista kodin sähkölaitteet säännöllisesti.
- Tutustu käytössä oleviin alkusammutusvälineisiin ja paina mieleen niiden säilytyspaikat.
- Selvitä mahdolliset pelastautumisreitit (ulko-ovet, ikkunat, parvekkeet, tikkaat) ja pidä poistumistiet esteettöminä. Muista, että palo voi syttyä missä huoneessa tahansa ja estää poistumisen tavanomaista pelastautumisreittiä pitkään.
- Selvitä, minne pelastautumisen jälkeen kokoonnutaan.
- Tulipalon tms. häiriön varalta on suositeltavaa, että tiedossa on lämmin tila (ns. väistötila) väliaikaista siirtymistä varten.

Toiminta hätätilanteessa:

Yleinen hätänumero on 112 (palokunta, ambulanssi, poliisi).

Tulipalon syttyessä toimi seuraavasti:

- Jos pystyt, sammuta palo alkusammuttimella.
- Sulje huoneiston ikkunat, väliovet ja ulko-ovi.
- Vie lapset ulos rakennuksesta.
- Jos pystyt, poistuessasi viimeisenä katkaise sähkövirta pääkytkimestä.
- Soita turvallisesta paikasta hätänumeroon: kerro tarkka osoite (kunta ja ka-tuosoite), onko joku vielä sisällä palavassa huoneistossa, mitä ja missä palaa.
- Älä mistään syystä palaa takaisin palavaan huoneistoon.

Liite 6

Suositus menettelytavaksi kosteus- ja homeongelman ilmetessä

Homeongelman aiheuttamien terveyshaittojen arviointi ja epäkohdan poistamiseen liittyvät päätökset tehdään lasten osalta terveydensuojelulain (763/1994) ja henkilöstön osalta työturvallisuuslain ja työterveyshuoltolain nojalla. Kun rakennuksessa epäillään olevan kosteus- tai homeongelma, suositellaan meneteltäväksi esimerkiksi seuraavalla tavalla:

Vaihe 1: Asian vireille tulo

Kun työntekijä havaitsee kosteusvaurion tai tuntee sisäilman huonontuneen tai työntekijän oireet viittaavat home-ongelman syntymiseen, hän ottaa viipymättä yhteyttä toimintayksikön esimieheen ja työsuojeluvaltuutettuun. Esimies tekee asiasta kirjallisen ilmoituksen kiinteistön omistajalle tai isännöitsijälle. Ilmoituksessa kuvataan ongelma mahdollisimman selkeästi. Ilmoituksen perusteella kiinteistön omistaja suorittaa välittömästi korjaustoimenpiteet tarvittaessa asiantuntijoita kuultuaan.

Jos kiinteistön omistaja ei ilmoituksesta huolimatta korjaa epäkohtaa tai työpaikassa todetaan runsaasti oireilua, jonka epäillään johtuvan sisäilmasta, toimintayksikön esimies ilmoittaa asiasta kunnan terveystarkastajalle ja työpaikan työsuojelusta vastaavalle organisaatiolle.

Vaihtoehtoisena toimintatapana on, että oireileva henkilö on itse yhteydessä työterveyshuoltoon, terveystarkastajaan ja työpaikan työsuojeluvaltuutettuun.

Vaihe 2: Alkutarkastus

Mahdollisimman nopeasti yhteydenoton jälkeen kohteessa pidetään kiinteistön omistajan tai isännöitsijän kutsusta ja johdolla alkutarkastus. Heidän lisäksi kokouksessa ovat mukana terveystarkastaja, työsuojeluvaltuutettu, tilojen käyttäjän edustaja sekä mahdollisesti myös työsuojeluviranomainen. Mukana voi olla myös kiinteistön hoitaja sekä asiantuntijoita.

Alkutarkastuksessa tehdään tilojen silmämääräinen tarkastus ja mahdollisesti yksinkertaisia mittauksia sekä päätös jatkotutkimuksista, jotka suorittaa kunnan terveydensuojeluviranomainen tai ulkopuolinen asiantuntija, jolla on terveydensuojelulain 49 §:n mukainen hyväksyntä. Päätös kirjataan terveystarkastajan kokouksesta laatimaan pöytäkirjaan. Terveystarkastaja tekee tarvittaessa viranhaltijapäätöksen, joka velvoittaa kiinteistön omistajan hankkimaan selvitykset terveyshaitan tutkimiseksi.

Vaihe 3: Jatkotutkimukset

Terveystarkastaja hyväksyy jatkotutkimusten sisällön ja laajuuden ja tutkimusten suorittajan. Terveydensuojelulain 51 §:n perusteella kunnan terveydensuojeluviranomaisella on oikeus antaa yksittäisiä kieltoja ja määräyksiä, jotka ovat välttämättömiä terveyshaitan poistamiseksi tai sen ehkäisemiseksi. Terveydensuojeluviranomainen voi harkintansa mukaan paikalla käydessään välittömästi määrätä korjattavaksi tai asettaa käyttökieltoon sellaiset tilat, joissa voidaan epäillä olevan vakavaa terveyshaittaa.

Jos työstä aiheutuu vakavaa vaaraa työntekijän omalle tai muiden työntekijöiden hengelle tai terveydelle, työntekijällä on oikeus pidättäytyä tällaisen työn tekemisestä. Vastaava työn keskeyttämisoikeus on työsuojeluvaltuutetulla ja työsuojeluviranomaisilla.

Vaihe 4: Terveyshaitta-arvio

Terveystarkastaja tekee arvion terveyshaitasta jatkotutkimusten perusteella. Terveystarkastaja tekee terveydensuojelulain 27 §:n mukaisen päätöksen toimenpiteistä, joihin sen, jonka menettely tai toimenpide on synnä havoittuun epäkohtaan, veloitetaan ryhtymään terveyshaitan poistamiseksi tai rajoittamiseksi. Jos haitan korjaaminen ei ole mahdollista, tila voidaan asettaa käyttökieltoon.

Jos jatkotutkimuksilla ei terveyshaittaa voida osoittaa, tilan käyttöä voidaan jatkaa.

Korjausten onnistuminen todennetaan jälkitarkastuksella, johon voidaan liittää jatkotutkimuksia. Jos selvitykset osoittavat, että terveyshaittaa aiheuttanut tekijä on poistettu, puretaan tilojen käyttöä koskeva mahdollinen kielto tai rajoitus.

Kaikki asiaa koskevat päätökset tehdään oikean muotoisina terveydensuojelulain mukaisessa järjestyksessä.

Sisäilmatyöryhmä

Kosteus- ja homevaurioiden asianmukainen hoito edellyttää tilojen omistajan, käyttäjän ja viranomaisten avointa ja luottamukseen perustuvaa yhteistyötä. Sen tueksi on kunnissa perustettu sisäilmatyöryhmiä.

Sisäilmatyöryhmä käsittelee vaikeat sisäilmastoa koskevat tapaukset ja sopii niiden jatkotoimenpiteistä. Sisäilmatyöryhmä tiedottaa ongelman ratkaisusta päättäjille, toimitiloista vastaavalle ja tarvittaessa myös muille asianosaisille. Työryhmällä on usein valtuudet päättää kohteena olevan toimitilan toimintaan liittyvistä asioista. Tämän johdosta terveystarkastajan rooli korostuu työryhmän työssä.

Pienen kunnan vähäisten resurssien ja päivähoidon toimintayksikön pienen koon johdosta suositellaan kosteus- ja homeongelman ilmetessä perustettavaksi hankekohtainen sisäilmatyöryhmä, joka lakkautetaan sen jälkeen, kun ongelma on saatu poistettua. Työryhmän työn kulku on seuraava:

- käyttäjä tai työterveyshuolto havaitsee sisäilmaa koskevan ongelman, jonka taustalla epäillään olevan kosteus tai -homevaurio
- käyttäjä on yhteydessä tilojen omistajaan ja isännöitsijään, joka aloittaa asiaa koskevan muistion laatimisen
- isännöitsijä tekee asiasta ilmoituksen terveystarkastajalle
- isännöitsijä, terveystarkastaja, työsuojeluvaltuutettu ja käyttäjän edustaja tekevät kohteessa tarkastuksen
- terveystarkastaja tekee viranhaltijapäätöksen tarkastuksen yhteydessä tehtyjen havaintojen perusteella
- jos ongelman syytä ei tarkastuksessa saada selville, käynnistetään jatkotutkimukset
- perustetaan hankekohtainen sisäilmatyöryhmä, johon kuuluvat tilojen omistaja, isännöitsijä, käyttäjän edustajat sekä sihteerinä asiassa konsulttina toimiva sisäilma-asiantuntija ja muina jäseninä terveystarkastaja, työterveyslääkäri tai -hoitaja, työsuojeluvaltuutettu, työsuojelupiiri ja mahdollisesti muita asiantuntijoita käsiteltävästä asiasta riippuen
- sisäilmatyöryhmä käynnistää jatkotutkimukset ja tiedottaa tuloksista kaikille osapuolille
- sisäilmatyöryhmä tekee tutkimusten tulosten perusteella ehdotuksen jatkotoimenpiteistä
- hankkeen päättyessä isännöitsijä laatii kohteesta korjausmuistion, johon dokumentoidaan havainnot ja korjaukset ja jossa kuvataan myöhemmin tehtävät seurantamittaukset.

Sisäilma-asiantuntija vastaa korjaustöiden suunnittelua varten tarvittavien mittausten määrittämisestä sekä suorittamisesta joko itse tai alihankintana. Isännöitsijä ja sisäilmasuunnittelija vastaavat yhdessä tätä koskevasta käyttäjille suunnatus- ta tiedottamisesta.

Sisäilmatyöryhmän osaaminen ei saa olla pelkästään teknistä asiantuntemusta. Työryhmän työssä pitää korostaa myös käyttäjien työskentelyn tuntemusta, työsuojelunäkökohtien hallintaa ja puolueettomuutta.

Liite 7

Vaaratilanteita koskeva tapahtumailmoitus

TAPAUSSILMOITUSLOMAKE

Täytä lomake mahdollisimman pian tapahtuman (onnettomuuden tai läheltä piti -tilanteen) jälkeen. Palauta lomake täytettynä päivähoidoyksikön sovitulle yhdyshenkilölle.

Onnettomuuden tai läheltä piti -tilanteen tapahtumapaikka	Päivämäärä ja kellonaika
Loukkaantuneen henkilön henkilötiedot	
Nimi	
Osoite	Puhelinnumero
Sähköpostiosoite	
Tiedot tapahtumasta	
Minkälaisessa toiminnassa tilanne tapahtui?	
Tapahtuman kuvaus (yksityiskohtainen kuvaus, miten onnettomuus tai läheltä piti -tilanne tapahtui?)	
Tapahtuman seuraukset (esim. vamman laatu, loukkaantuneiden määrä)	
Mitä olisi voinut tapahtua?	
Sääolosuhteet tapahtuman aikana	
Tapahtuman syyt	
Miten tapaturma voitaisiin vastaisuudessa välttää / Toimenpide-ehdotuksia?	
Lisätietoja:	
Tapahtumasta on otettu yhteyttä:	
<input type="checkbox"/> Poliisi	<input type="checkbox"/> Vakuutusyhtiö
<input type="checkbox"/> Pelastuslaitos	<input type="checkbox"/> Kunnan tuoteturvallisuus- valvontaviranomainen
<input type="checkbox"/> Yrityksen / organisaation turvallisuusvastaava	
Päivämäärä, nimi, nimen selvennys ja puhelinnumero	

Liite 8

Häiriötilanteiden kriisisuunnitelma

Toimintayksiköillä on suositeltavaa olla tyypillisimpiä häiriötilanteita koskeva kriisisuunnitelma, jossa käsitellään muun muassa seuraavia seikkoja:

- puhelinnumerot erityistilanteita varten
 - yleinen hätänumero (ambulanssi, poliisi)
 - terveyskeskus
 - sairaala
 - myrkytyskeskus
 - sosiaalipäivystys
 - toimintayksikön johtaja
 - kriisiryhmän jäsenet
- ohjeet hätätilanteita varten
 - hätäensiapuohjeet äkillisiä sairaustapauksia ja onnettomuuksia varten
 - toimintayksikön pohjapiirustus, johon on merkitty hätäpoistumistiet sekä ensiapu- ja alkusammutusvälineiden paikat
- tietoa kriiseistä, niiden aiheuttamista traumoista sekä henkisestä tuesta
 - kriisin ja trauman määritelmät
 - traumaattisen kriisin vaiheet, sen ilmenemismuodot
 - traumaattisen kriisin välittömät tukitoimet
 - traumaattisesta kriisistä toipuminen ja myöhempi tuen tarve
 - psykososiaalisen tuen yhteystietoja
- tilanteita, joiden aiheuttamiin kriiseihin toimintayksikössä voidaan joutua varautumaan
 - päivähoidossa olevan lapsen, hänen lähiomaisensa tai henkilökuntaan kuuluvan kuolema
 - lapsen kokemä tai näkemä tai hänen lähiomaistaan tai henkilökuntaan kuuluvaa kohdannut fyysinen tai henkinen pahoinpitely, tapaturma, ryöstö, uhkaus tai muu aseellinen tai ilman asetta tapahtuva väkivallanteko
 - lapsen kohdistunut seksuaalinen hyväksikäyttö
 - lapsen kohdistunut kiusaaminen
 - työntekijään kohdistunut työpaikkakiusaaminen
 - lapsen kokemä tai näkemä tai hänen lähiomaistaan tai henkilökuntaan kuuluvaa kohdannut onnettomuuden uhka tai onnettomuus, esim. tulipalo, säteilyvaara, autokolari tms. tai ns. ”läheltä piti” -tilanteet
 - lapsen vanhempien tai huoltajien ero
 - lapsen tai hänen läheistensä sairaudet tai vammautuminen
 - väkivalta perheessä
 - luonnonkatastrofi
 - mielenosoitus
 - terroriteko
 - sodanuhka

- kriisin kohdanneen henkilön oireilun tunnistaminen (nämä oireet voivat olla seurausta muistakin seikoista kuin henkilön kokemasta kriisistä)
 - masennus
 - psykoottinen käyttäytyminen
 - työuupumus
 - päihteiden väärinkäyttö
 - itsemurhapuheet, itsemurhayritys
 - kiusaaminen, väkivaltaiset reaktiot
- kriisin kokeneen lapsen tai työntekijän kohtaaminen
 - valmentautuminen auttamiseen ja tukemiseen
 - välitön auttaminen ja huolenpito
 - auttaminen tapahtuman jälkeisinä päivinä
 - erityistä tukea tarvitsevien tunnistaminen ja auttaminen
 - surevan lapsen, työntekijän sekä vanhempien ja huoltajien kohtaaminen
 - rituaalit, muistaminen
 - kriisin kokeneen henkilön tai yhteisön seuranta
- tiedottaminen kriisitilanteessa
 - tiedottamisesta vastaava henkilö
 - tiedottaminen kriisitilanteessa ja sen jälkeen
 - tiedottaminen henkilöstölle ja lapsille
 - tiedottaminen lasten vanhemmille ja huoltajille
 - tiedottaminen medialle
- kriisivalmiuden ylläpito
 - kriisiryhmän ylläpitäminen
 - kriisisuunnitelman päivittäminen
 - henkilökunnan perehdyttäminen kriisisuunnitelmaan
 - henkilökunnan vuotuinen kriisikoulutus
 - kriisisuunnitelmasta tiedottaminen lasten vanhemmille ja huoltajille.
 - kriisejä ja psykososiaalista tukea käsittelevä kirjallisuusluettelo
- tiedotteet
 - tiedotekirjemalleja kodeille
 - tiedotemalleja tiedotusvälineille.

Liite 9

Perhe- ja ryhmäperhepäivähoitokodin turvallisuuden tarkistuslista

Perhe- ja ryhmäperhepäivähoidon esimiehen tulisi selvittäessään toimintayksikön soveltuvuutta tarkoitettuun toimintaan tarkastella muun muassa seuraavia seikkoja:

Ympäristö

Lähiympäristössä olevat vaaraa aiheuttavat seikat, kuten esimerkiksi veden läheisyys, jyrkänteet, vilkkaasti liikennöidyt kulkuväylät sekä jatkuvaa melua tai päästöjä aiheuttava teollinen tai muu vastaava toiminta.

Ympäristön mahdollisesti vaarallinen pieneläinkanta.

Kiinteistö ja piha-alue

Leikkialueen ilmansuunta, valvottavuus, aitojen tarve sekä valaistus.

Leikkipaikkojen sekä pihavälineiden rakenteet ja kunto. Standardit SFS-EN 1176 (Leikkikenttävälineet) ja SFS-EN 1177 (Leikkikenttien iskua vaimentavat alustat) koskevat kaikkia leikkipaikkoja. Hiekkalaatikon hiekan hygieenisuus.

Leikkialueen välittömässä läheisyydessä olevat vaaralliset puut, pensaat ja kasvit.

Piha-alueen aidat, portit ym. rakennelmat ja varusteet (esim. palotikkaiden riittävä etäisyys maanpinnasta sekä vesi- ja viemärikaivojen kansien kestävyys).

Jäteaitauksen tai -katoksen sijainti sekä jätteiden kuljetus.

Järjestelyt piha-alueen muuta ajoneuvoliikennettä silmällä pitäen.

Piha-alueen siisteys ja alttius ilkeille ja miten piha-aluetta hoidetaan talvisin ja kesäisin. Piha-alueella säilytettävät tavarat ja esineet (rakennusmateriaalit ja -jätteet, romuautot jne.).

Lemmikkieläinten ulkoiluttaminen piha-alueella.

Toimintayksikön tilat

Onko ulko-ovien ja parvekeoven lukitus sellainen, etteivät lapset pääse huomauttamatta poistumaan sisätiloista?

Lasten pääsy kulkemaan yksinään huoneiston sisällä mahdollisesti oleviin portaisiin on estettävä portilla. Onko portaissa lapselle sopiva matalalla sijaitseva kaide sekä kaatumis- ja liukastumisesteet?

Onko tuuletusikkunoissa aukeamisen rajoitin?

Parvekekaiteen rakenne ja korkeus sekä parvekkeella säilytettävät mahdollisesti vaaraa aiheuttavat tavarat.

Onko lasten pääsy estetty komeroihin, joissa säilytetään siivoukseen, jätteiden säilytykseen yms. tarkoitukseen käytettäviä vaarallisia välineitä ja aineita?

Onko kodinkoneet yms. laitteiden sijoitettu siten, etteivät pienet lapset pääse niihin käsiksi?

Ovatko kalusteet tukevia ja onko niiden kaatuminen tarvittaessa estetty kiinnittämällä ne tukevasti seinään tai lattiaan?

Voidaanko pesu- ja wc-tilojen ovien lukot avata myös ulkoapäin tai onko lapsen jääminen yksin tilaan estetty muulla tavoin?

Ovatko pesu- ym. tilojen lattiat liukkaat?

Onko vesihanoissa lämmönrajoitin?

Miten lasten vaatteiden kuivatus on järjestetty? Vaatteiden kuivatusnaruja ei saa kiinnittää löylyhuoneeseen.

Onko pattereiden kulmat yms. terävät kohteet tarvittaessa suojattu?

Onko sisätiloissa vaarallisia sisäkasveja ja onko ne sijoitettu lasten ulottumattomiin (myrkylliset, allergiaa aiheuttavat, terävälehtiset)? Onko kookkaiden kasvien ja niiden ruukkujen kaatuminen estetty?

Onko lapsilla rauhallinen paikka, jossa nukkua ilman häiritsevää taustamelua?

Onko valaistus riittävä lasten leikkejä ja toimintaa silmällä pitäen?

Onko huoneisto lapsen toiminnan näkökulmasta esteetön (tasoerot, korkeat kynnykset)?

Huoneistossa, jossa harjoitetaan päivähoitotoimintaa, ei saa tupakoida. Myöskään ulko- tai parveketupakointi ei ole hoitopäivän aikana sallittu. Asunnossa, parvekkeella tai asunnon ulko-ovien välittömässä läheisyydessä ei saa olla lapsille vaaraa aiheuttavia tuhkakuppeja.

Onko huoneistossa kotieläimiä? Astmaatikolle, allergikolle tai immuunivajavaiselle henkilölle eläimen oleskelusta asumiskäyttöön tarkoitetuissa tiloissa voi olla terveyshaittaa. Eläimen käytös tai olemus voi aiheuttaa työsuojeluriskin. Aggressiivisesti käyttäytyvä koira, koirarotu, kissa tai esimerkiksi myrkyllinen käärmelaji on mahdollinen uhka ihmisen turvallisuudelle. Tällaisen eläimen tilapäinenkin oleskelu hoitokodissa on harkittava tapauskohtaisesti. On suositeltavaa, että lapset käsittelevät eläimiä vain vastuullisen aikuisen valvonnassa.

Onko huoneiston ja erityisesti nukkumahuoneiden ilmanvaihto riittävä toiminnan laatuun ja laajuuteen nähden?

Onko tilojen rakenteissa kosteusvaurioon viittaavia jälkiä tai onko sisäilmassa tunkkaista tai pistävää kellarimaista hajua?

Lääkekaappi pidetään lukossa. Kaapissa säilytetään kutakin hoidossa olevaa lasta varten kaksi joditablettia. Toimintayksikköön suositellaan hankittavaksi seuraavia ensiaputarvikkeita erityisesti lasten loukkaantumisten ja tapaturmien varalta:

- sideharsotaitoksia
- joustositeitä
- ideaalisiteitä
- kolmioliinoja
- pumpulipussi
- laastaria
- ensisiteitä
- haavan puhdistusainetta
- käsien desinfiointiainetta
- saksit
- pinsetit
- hakaneuloja
- kuumemittari
- hiilitabletteja
- joditabletteja (kaksi kpl/lapsi).

Onko lasten leikkimiseen ja toimintaan tarkoitetuilla leluilla, välineillä ja materiaaleilla käyttörajoituksia (esim. lelujen ikäsuositukset, värien mahdollinen myrkyllisyys)?

Onko toimintayksikössä retkiä ym. toimintaa varten riittävä määrä heijastimin varustettuja turvaliivejä?

Paloturvallisuus

Toimintayksikölle suositellaan laadittavaksi turvallisuussuunnitelma, joka täyttää pelastussuunnitelmalle asetetut vaatimukset. Jos toimintayksikkö sijaitsee kiinteistössä, johon on laadittu pelastuslain (468/2003) ja pelastusasetuksen (787/2003) mukainen pelastussuunnitelma, kehoitetaan tarkistamaan, että yksikön toiminta on otettu siinä riittävässä määrin huomioon. Pelastussuunnitelma suositellaan laadittavaksi osana turvallisuussuunnitelmaa siinäkin tapauksessa, ettei lainsäädäntö tätä edellytäkään.

Toimintayksikön jokaisessa kerroksessa on säädösten mukaan oltava palovaroitin alkavaa 60 m² kohti. Toimintayksikköön suositellaan hankittavaksi seuraavat paloturvallisuutta edistävät välineet:

- sammutuspeitto
- jauhesammutin (6 kg)
- lieden sormisuoja ja kaatumissuoja.

Poistumisteiden on oltava esteettömät ja ne suositellaan tarvittaessa merkittäväksi erikseen. Lastenvaunuja ei saa säilyttää poistumisteillä. Rakennuksen palo-ovet on pidettävä asianmukaisesti suljettuina.

Sähkölaitteiden ja sähkökytkentöjen ja maadoitusten on oltava määräysten mukaisia. Pistorasiat tulpataan siten, etteivät lapset pääse niihin käsiksi. Kookkaiden vaikeasti liikuteltavien sähkölaitteiden, kuten esimerkiksi jää- ja pakastekaappien, taustat suositellaan imuroitavaksi säännöllisesti ja vähintään kerran vuodessa. Muut sähkölaitteet puhdistetaan normaalisti viikkosiivouksen yhteydessä. Rikkonaisia sähkölaitteita ei saa olla käytössä.

Liite 10

Internet-osoitteita, lainsäädäntöä ja kirjallisuutta

Internet-osoitteita

Allergia- ja astmaliitto www.allergia.com
 Häätäkeskuslaitos www.112.fi
 Invalidiliitto: www.eesteon.fi
 Elintarviketurvallisuusvirasto Evira: www.evira.fi
 Finanssialan keskusliitto ry: www.pankkiyhdistys.fi (> kuluttajat > vakuutukset)
 Helsinki kaikille www.hel.fi/helsinkikaikille
 Kansanterveyslaitos: www.ktl.fi/tapaturmat
 Kotitapaturmien ehkäisykampanja: www.kotitapaturma.fi
 Kuluttajavirasto: www.kuluttajavirasto.fi
 Kuulonhuoltoliitto: www.kuulonhuoltoliitto.fi
 Kynnys ry: www.kynnys.fi
 Liikenneturva: www.liikenneturva.fi
 Liikkumisesteetön asunto, Espoon kaupunki: www.espooli.fi
 Lääninhallitukset: www.laaninhallitus.fi
 Myrkytystietokeskus: www.myrkytystietokeskus.fi tai www.hus.fi
 Näkövammaisten keskusliitto: www.nkl.fi
 Oikeusrekisterikeskus: www.oikeus.fi -> oikeusrekisterikeskus
 Onnettomuustutkintakeskus: www.onnettomuustutkinta.fi
 Pelastusopisto: www.pelastusopisto.fi
 Rikoksantorjuntaneuvosto www.rikoksantorjunta.fi
 Sisäasiainministeriö: www.intermin.fi
 Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskus (STTV): www.sttv.fi
 Sosiaali- ja terveysministeriö, valmiusyksikkö: www.stm.fi -> valmiusasiat
 Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö: www.spek.fi
 Suomen Punainen Risti: www.redcross.fi
 Suomen Rakennustieto www.rakennustieto.fi
 Suomen Standardisoimisliitto (SFS) www.sfs.fi
 Sähköinen säädöskokoelma: www.finlex.fi
 Säteilyturvakeskus: www.stuk.fi
 Tapaturmat: www.tapaturmapaiva.fi
 Tietosuoja-valtuutetun toimisto www.tietosuoja.fi
 Tuotevalvontakeskus www.sttv.fi
 Turvatekniikan keskus: www.tukes.fi
 Työ- ja elinkeinoministeriö: www.tem.fi
 Työsuojelupiirit www.tyosuojelu.fi
 Työsuojelutietopankki www.osha.europa.eu
 Työterveyslaitos: www.ttl.fi
 Työturvallisuuskeskus www.ttk.fi
 Ympäristöministeriö: www.ymparisto.fi

Esimerkkejä linkeistä traumaattisen kriisin käsittelyyn:

- Kansanterveyslaitos: www.ktl.fi
- Kirkkohallituksen kasvatus- ja nuorisotyö: www.evl.fi
- Mannerheimin Lastensuojeluliitto: www.mll.fi
- Mielenterveysseura: www.mielenterveysseura.fi
- Pelastakaa lapset: www.pela.fi
- Sosiaali- ja terveysministeriö www.stm.fi
- Stakes: www.stakes.fi
- Suomen Punainen Risti: www.redcross.fi

Muita yhteystietoja:

- Valtakunnallinen turvallisuuskampanja www.112-paiva.fi
- Zägällä ei pärjää www.nolla.fi
- Maatalousyrittäjien eläkelaitos – Mela www.mela.fi > työturvallisuus

Lainsäädäntöä

Arkistolaki (831/1994)

Asetus lasten päivähoidosta (239/1973)

Asetus patjojen paloturvallisuusvaatimuksista (57/1991)

Asetus pehmustettujen istuinhuonekalujen paloturvallisuusvaatimuksista (743/1990)

Asetus sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista (608/2005)

Asetus työsuojelun valvonnasta (954/1973)

Asetus viranomaisten toiminnan julkisuudesta ja hyvästä tiedonhallintatavasta (1030/1999)

Asetus yksityisten sosiaalipalvelujen valvonnasta (1208/1996)

Elintarvikelaki (23/2006)

Henkilötietolaki (523/1999)

Julkisuuslaki (621/1999)

Kansanterveyslaki (66/1972)

Laki kulutustavaroiden ja kuluttajapalvelusten turvallisuudesta (75/2004)

Laki lelujen turvallisuudesta (287/1997)

Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (361/1983)

Laki lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä (504/2002)

Laki lasten päivähoidosta (36/1973)

Laki pelastustoimen laitteista (10/2007)

Laki pelastustoimen laitteiden teknisistä vaatimuksista ja tuotteiden paloturvallisuudesta (562/1999)

Laki sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista (272/2005)

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000)

Laki toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi (693/1976)

Laki tupakoinnin vähentämiseksi annetun lain muuttamisesta (700/2006)

Laki työterveyshuoltolain muuttamisesta (760/2004)

Laki työsuojelun valvonnasta ja työpaikan työsuojeluyhteistoiminnasta (44/2006)
 Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999)
 Laki yksityisten sosiaalipalvelujen valvonnasta (603/1996)
 Laki yksityisyyden suojasta työelämässä (759/2004)
 Lastensuojelulaki (417/2007)
 Liikenne- ja viestintäministeriön asetus koulu- ja päivähoitokuljetusten kuormituksesta ja turvallisuus-järjestelyistä (553/2006)
 Perusopetuslaki (628/1998)
 Pelastuslaki (468/2003)
 Puolustustilalaki (1083/1991)
 Rikoslaki (39/1889)
 Rikosrekisterilaki (770/1993)
 Sosiaalihuoltolaki (710/1982)
 Sisäasiainministeriön asetus automaattisista sammutuslaitteista (967/1999)
 Sosiaali- ja terveysministeriön asetus eräiden elintarvikehuoneistojen elintarvikehygieniasta (905/2007)
 Sosiaali- ja terveysministeriön asetus yksityisten sosiaalipalvelujen valvonnasta (1268/2005)
 Suomen perustuslaki (731/1999)
 Suomen rakentamismääräyskokoelma (ympäristöministeriö)
 – RakMk E1 Ympäristöministeriön asetus rakennusten paloturvallisuudesta (12.3.2002)
 – RakMk F1 Liikkumisesteetön rakentaminen (1.10.2004)
 – RakMk F2 Ympäristöministeriön asetus rakennuksen käyttöturvallisuudesta (1.3.2001)
 Tapaturmavakuutuslaki (608/1948)
 Tartuntatautilaki (583/1986)
 Tasavallan presidentin asetus Suomen Punaisesta Rististä (239/2000)
 Terveydensuojeluasetus (1280/1994)
 Terveydensuojelulaki (763/1994)
 Tieliikennelaki (267/1981)
 Työterveyshuoltolaki (1383/2001)
 Työturvallisuuslaki (738/2002)
 Valmiuslaki (1080/1991)
 Valtioneuvoston asetus elintarvikevalvonnasta (321/2006)
 Valtioneuvoston asetus huumausainetestien tekemisestä (218/2005)
 Valtioneuvoston asetus kunnan ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelmasta (665/2006)
 Valtioneuvoston asetus kulutustavaroista ja kuluttajapalveluksista annettavista tiedoista (613/2004)
 Valtioneuvoston asetus pelastustoimesta (787/2003)
 Valtioneuvoston päätös työntekijäin suojelusta työssä esiintyvän melun haitoilta ja vaaroilta (1404/1993)

Kirjallisuutta

- Dyregrov, Atle (1993). Lapsen suru. Helsinki: Mannerheimin Lastensuojeluliitto. Eläinlääkintä- ja elintarviketutkimuslaitos (EELA). Terveysvaarakansio.
- Hekkanen, Martti (2006). Kosteus- ja homeongelmien havaitseminen, korjaus ja ehkäisy kuntien rakennuksissa. Helsinki: Suomen Kuntaliitto.
- Helistö, Neta (2006). Hätäensiapuopas. Helsinki: Suomen Punainen Risti
- Helsingin kaupungin työterveyskeskus (2004). Varhainen tuki – toimintamalli työkäyvyn heiketessä.
- Helsingin kaupunki. Lasten päivähoitolaitokset äänenvaimennuksen suunnitteluohje 22.5.1992.
- Helsingin kaupunki, Ympäristökeskus (2006). Ohjeita päivähoitotilojen, leikki- ja puistojen ja päiväkerhojen suunnitteluun.
- Itä-Suomen lääninhallitus. Päiväkotien leikkipaikkojen ja piha-alueiden turvallisuus Itä-Suomen läänissä vuonna 2007. Toim. ylitarkastaja Pekka Päänttönen.
- Jalas, Johanna & Kimari, Pirjo (2002) Päiväkotien ilmanvaihto. Suomen Talotekniikan Kehityskeskus Oy, raportti 61.
- Könkkölä, Maija (2003) Esteetön asuinrakennus. Helsinki: Invalidiliitto.
- Liikenne- ja viestintäministeriö. Esteetön valaistus ja selkeät kontrastit asema-alueilla. Julkaisuja 39/2006.
- Lounamaa, Anne & Huhtanen, Petri & Kurenniemi, Marja & Salminen, Simo & Heikkilä, Mirja-Leena & Virtanen, Jaana (2005). Koulutapaturmien ehkäisy. Helsinki: Stakes, Aiheita 11/2005.
- Lusa, Sirpa (toim.) (2000). Huumeiden käyttäjän kohtaaminen työssä. Helsinki: Työterveyslaitos.
- Nuikkinen, Kaisa (2005). Terveellinen ja turvallinen koulurakennus. Helsinki: Opetushallitus 2005.
- Opetushallitus ym. Uimaopetus turvallisemmaksi, ohjeet turvallisen uimaopetuksen järjestämiseksi, moniste 8.5.2007.
- Opetusministeriö, Nuori Suomi, Rakennustieto Oy. Lasten liikuntapaikkojen suunnittelu (2002) Opetusministeriö, liikuntapaikkajulkaisu nro 83.
- Pojjula, Soili (2007). Lapsi ja kriisi. Selviytymisen tukeminen. Helsinki: Kirjapaja.
- Päivähoidossa on kuulovammaisen lapsi (2004). Helsinki: Kuulonhuoltoliitto ry.
- Rakennustieto Oy, Esteetön rakennus ja ympäristö, Suunnitteluopas 1998.
- Rakennustieto Oy, Huoneakustiikka RT 07-10881.
- Ruokojoki, Jorma (2006). Kosteus- ja homeongelmien määrä ja syyt kuntien rakennuksissa 2005. Helsinki: Suomen Kuntaliitto.
- Rämö, Johanna & Ylä-Sulkava, Tuula (1999). Sisusteiden paloturvallisuus. Helsinki: Valtion teknillinen tutkimuskeskus (VTT).
- Sahi, Timo & Castrén, Maaret & Helistö, Neta & Kämäräinen, Leena (2007). Ensiapuopas. Helsinki: Duodecim ja Suomen Punainen Risti.
- Sala, Eeva & Sihvo, Marketta & Laine, Anneli (2003). Ääni työvälineenä. Helsinki: Työterveyslaitos, Työturvallisuuskeskus.
- Sassi, Pirkko (toim.) (2003). Koulupihan mahdollisuudet -opas. Helsinki: Mannerheimin Lastensuojeluliitto.
- Seurakunnan retki- ja leiritoiminnan turvallisuusohjeet 2006. Suomen ev.-lut. kirkon keskushallinto, sarja C 2006:5.
- Sisäasiainministeriö, pelastusosasto:
– Paloilmoittimen hankinta, asennus, käyttöönotto, huolto ja tarkastus (sarja A:60, 21.7.1999)

- Asetus automaattisista sammutuslaitteistoista (9.8.2000).
- Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskus; Terveydensuojelulain 13 §: mukaisen ilmoitusmenettelyn soveltamisohje, Sosiaalialan laitokset ja huoneistot, oppaita 3:2007

Sosiaali- ja terveysministeriö:

- Alila, Kirsi (2003). Laadun kehittäminen ja ohjaustoiminta varhaiskasvatuksessa, selvityksiä 2003:1
 - Asumisterveysohje, oppaita 2003:1
 - Asumisterveysopas, Asumisterveysohjeen soveltamisopas. 2.painos (2008)
 - Huumausainetestaus työelämässä, julkaisuja 2006:2
 - Infektoriskin vähentäminen päivähoidossa, oppaita 2005:18
 - Lasten päivähoidosta annetun asetuksen (239/1973) 6.5 §:n täsmentäminen, sosiaali- ja terveysministeriön kuntatiedote 9/2007, Helsinki 18.6.2007
 - Päivähoitopaikkojen tilat ja turvallisuus, Helsingin ja Oulunsalon päivähoitohenkilökunnalle sekä lasten vanhemmille ja huoltajille suunnattujen kyselyjen tulokset, selvityksiä 2006:10
 - Terveydenhuollon valmiussuunnitteluopas, STM:n oppaita 2002:5
 - Tietoturvallisuus sosiaali- ja terveydenhuollon toimintayksiköissä, julkaisuja 2007:19
 - Turvallinen lääkehoito. Valtakunnallinen opas lääkehoidon toteuttamisesta, oppaita 2005:32
 - Ohje joditablettien varaamisesta ja jakelusta, 15.4.2002, Dnro 8/02/2001
 - Traumaattisten tilanteiden psykososiaalinen tuki ja palvelut, STM:n monistetta 1998:1
 - Turvallisuussuunnitteluopas sosiaali- ja terveydenhuollon toimintayksiköille, oppaita 2005:13
 - Ympäristöterveyden erityistilanteiden opas, oppaita 2000:4
 - Ympäristömelun haittojen arvioinnin perusteita, selvityksiä 2005:14.
- Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus Stakes
- Heinämäki, Liisa (2005). Varhaista tukea lapselle – Työvälineenä kehittämisvalikko, oppaita 62.
 - Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2004), oppaita 56.
- Suomen Standardisoimisliitto SFS:
- Leikkikenttävälineet SFS-EN 1176
 - Leikkikenttien iskua vaimentavat alustat SFS-EN 1177.
- Suomen Vakuutusyhtiöiden Keskusliiton ohjeistukset:
- Jälkivahinkojen torjunta, ohje (1998)
 - Kiinteistöjen vuotovahinkojen torjuminen, ohje (2000)
 - Käsisammuttimet, ohje (1999)
 - Sähköpalojen torjunta (2003)
 - Tuhopolttojen torjunta, suojeleohje (2001).
- Suomen Valoteknillinen seura ry. Valaistussuositukset, ulkotyö- ja piha-alueet, julkaisu 10-1996.
- Tietosuojavaltutetun toimisto. Yksityisyyden suoja kameravalvonnassa, Asiaa tietosuojasta 4/2001.
- Työturvallisuuskeskus. Päivähoidon työsuojelu- ja kehittämisopas, Helsinki 2001.
- Ympäristöministeriö (2003) Rakennusten paloturvallisuus & paloturvallisuus korjausrakentamisessa. Ympäristöopas 39.